

68. Remmeröd, Sköldinge sn, Oppunda hd.

Pl. 11: B. 790.

Litteratur: B. 790; L. 909; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. Suderm.

I *Ransakn.* 1667—84 lyder uppgiften om stenen sålunda: »Widh Remcrödz broon står een stoor Steen uprest medh runska bookstäfver», J. Peringskiöld skriver: »Renneredz broon» och B. 790 »Renneryd bron». Något fullt motsvarande namn finnes nu icke i Sköldinge. Stenen söktes av mig men förgäves vid Remmarsåsen, fordom Remmarskrogen, vid bron över det vattendrag, som förbinder Älvestadssjön med sjön Veckeln. Utom själva landfästena till bron är vägens sida satt med sten ett långt stycke på västra sidan om bron. Det synes icke omöjligt, att runstenen kan vara inlagd någonstädes bland denna massa stenar.

Enl. måtten i B. 790 var stenens höjd 1,83 m, bredden vid foten 66 cm, i toppen även 66 cm. Ämnet har säkert varit gråsten.

Inskriften är i B. 790 följande:

Slingan: **suirtikr · raisti · stain · at · harams rka · faur** Stenens yta: **sin ·**

Mellan 27 s och 28 r har B. 790 rum för en runa, som kan hava förbisetts och kanske varit u, varigenom ett namn uppstode, vars första led vore ordet fvn. *harmr* »sorg» och den senare hörde till *sorg* ävenledes »sorg», vartill fogats namnets svaga böjningsändelse. Detta namn finnes annars icke och kan blott tänkas ursprungligen vara öknamn, jfr isl. *Ásvardr harmr*, *Hákon harmdauði*.

Översättning: Svärting reste stenen efter Harmsorge, sin fader.

69. Valla, Sköldinge sn, Oppunda hd.

Pl. 37. Pl. 11: B. 793.

Litteratur: B. 793; L. 908; J. Peringskiöld, Mon. Sud.

I B. 793 uppgives runstenens plats vara: »Under Valla Tryskel», och stenen avbildas rämnad i tre stycken. Nu är det tredje stycket borta samt toppen och slutet av inskriften på det andra. De båda bevarade styckena ligga på en bergknalle 50 m nordväst om Valla gästgivaregård men skola för bättre skydd flyttas till Sköldinge kyrkogård.

Ämnet är gråsten. Det större styckets längd är från vänstra slingans övre till högra slingans nedre ända 1,25 m, bredden över Y i kana 63 cm; det mindre styckets längd är 81 cm, bredden 44 cm.

Inskriftens början står på det mindre stycket och har varit **inkialr ʒ auk-** men **k** saknas redan i B. 793 och av 9 **u** finnes blott 8 cm av staven uppifrån. Mellan det första och andra stycket saknas i B. 793 en del av det andra namnet, som förmodligen varit en sammansättning med -ulv, t. ex. *i[n]kulfr, då -fr äro i behåll och foten av l, nu blott 2 cm nedifrån. Av 20—24 **stain** i början på högra slingan finnas blott nedre delarna av 23—24 **in**. Styckets inskrift slutar med 32—35 **kana**, följt av nedre korset i kolon.

Med tillsater i [ ] enligt B. 793 har inskriften varit följande:

ʒ inkialr ʒ auk — lfr : raistu [sta]in ʒ pansi : at ʒ kana ʒ [sun kuna ʒ]

Namnet ack. **kana** ingår i ortn. fsv. *Kanathorp* i Smål., som förmodligen ock varit det fsv. namnet på Kantorp, Sköldinge sn, Sö.

Översättning: Ingjald och -ulv reste denna sten efter Kane, son till Gunne.

70. Hedenlunda, Vadsbro sn, Oppunda hd.

Pl. 38.

Litteratur: L. 900; D 8vo 56; L. Hallman, Blacksta och Wassbro socknar 1748 och 1759, utg. av S. Wallin, Sthm 1917, s. 34, teckn.

Om runstenens historia meddelas i D 8vo 56 följande: »Stenen, hvilken fordom lærer stått i skogen norr om Hedenlunda vid vägen till Flens socken, har i medlet af 1700-talet blifvit störtad och lagd till trädgårdstrappa vid gården, och när han några år därefter skulle åter föras till sitt gamla ställe, »så slogo honom vårdslösa händer midt i tu». För flera år sedan var det öfre stycket af honom inlagdt i en trädgårdsmur och finnes nu rest å en liten kulle i parken. Det nedre och mindre stycket är förkommet. En i orten befintlig gammal teckning deraf (gjord af Lars Hallman) har blifvit fogad till min ritning af det återstående större stycket, så att inskriften nu framträder hel.»

Ämnet är granit, höjden 1,40 m, bredden vid foten 63 cm, vid toppen, tangerande nedre slinglinjen, 50 cm, slingans bredd 11 cm.

I 1—11 **kitilhaufpi** funnos 1—5 på det förkomna mindre stycket, 6—7 äro dolda under jorden. I 27—36 **raistu stin** finnes blott nedre delen av **tu** och **in**. Av 50—55 **brupur** äro 50—52 **bru** nästan dolda av jorden, 53—55 **pur** liksom på mittytan 56—58 **sin** hava funnits på det förlorade mindre stycket.

Med tillsats av det mindre styckets runor inom [ ] ävensom övriga felande efter D 8vo 56 är inskriften följande:

[**kitil**]haufpi : auk : stinktil : pair : raistu stin[:] pansi : at : sikitl : bru[**pur**] På stenens mitt-
                   5   10   15 20   25   30   35   40   45   50   55
 yta nedifrån: [**sin**] **sinalr** : **sunr** : **ulaufR** .
                                   60   65   70

I 59—64 **sinalr** utgör enligt Bugge, *Runverser* s. 367 omställning för **snialr** med **i** utelämnat framför **R**, liksom i **sunr**, och **a** framför **R** i **ulaufR**, vilka tre ord utgöra förkortad ristning för **snialir**, **sunir**, **ulaufar**, gen. sg. av kvinnonamnet Olov. Troligen beror väl därför på sådan även saknaden av ett **i** uti **stinktil**, **sikitl**, i vilka ljudet ock kunde tänkas saknas i uttalet.

Översättning: Kättilhövde och Stenkättil de reste denna sten efter Sigkättil, sin broder, raska söner till Olov.

71. Hansta, Västra Vingåkers sn, Oppunda hd.

Pl. 38.

Runstenen anträffades 1898 vid Hansta bredvid stora landsvägen i sankmark vid lertag. Den låg utan grund, och man tänkte lägga den till brotrumma, då ristningen upptäcktes och stenen fördes till Kesäter och restes i parkens nordöstra del men upp och ned.

Ämnet är gråsten, höjden efter högra sidan 2,55 m, bredden vid toppen, som nu är fot, 84 cm, slingans bredd 12—15 cm. Den ursprungliga foten löper ut i en spets.

möjligen ock förbisett en del, som funnits ristat. Att ristningen verkligen utgjort en forntida runinskrift, synes däremot icke behöva betvivlas, även om korsets form och anordning i förhållande till slingan äro ovanliga.

Verbet 3 pl. pret. **raistu** »reste» visar, att det är två namn, som börja inskriften, vadan **ur** varit *ok* emellan dem. **ualfir** är antagligen **ulfr** Ulv, **mapur** troligtvis ett namn med *-fōr* som senare led, måhända förkortning av *Mæghinþōr*. På **iftir** väntar man, att den avlidnes namn skall följa, men **sin** under raden, som bör höra till radens sista ord, gör sannolikt, att detta är ett släktskapsord och i så fall **fri·al** förmodligen för **friata** »frände», jfr **freantr** B. 1, L. 507, D. II, 150 Granby, Uppl. Mansnamnet utgör väl då ack. sg. **sturman**, som fellästs **stnūrman**, på korsets stam ovan slingan, vilket ursprungligen varit ett tillnamn, jfr **tuir sturimapr** L. 210 Fjuckby Uppl., som här övergått till personnamn och bestämmes av **buha sin** *bōn(d)a sin* »sin husbonde», jfr **buna** Sö. 8 Nybble, **bohnta** Sö. 195 Brössike, **bona** B. 484, L. 174 Skuttunge. Resarnes förhållande till den avlidne har sålunda varit liknande det å Sö. 347 Gerestad. På korsfoten står önskan för den dödes själ med 2 sg. imp. **hilb** »hjälp», liksom **helb** B. 409, L. 208 Söderby, Uppl., **ialb** B. 62, L. 461 Lindö, Uppl. Ordet »själ» har förmodligen varit ristat **sial** och det följande **YK†** varit **pra**, förkortning för **pera** »deras», alltså även innefattande resarne.

Stenens verkliga inskrift har alltså förmodligen varit följande:

Slingan: **ulfr·uk mapur : raistu : stain : pansi : iftir : friata**. Under slingan: **sin**. Korsets övre stam: **sturman** Korsarmarna: **buha sin** Korsfoten: **kup : hialb : sial : pra**

Översättning: Ulv och Mägintor (?) reste denna sten efter sin frände Styrman, sin husbonde. Gud, hjälp deras själ!

73. Lyttersta, Västra Vingåkers sn, Oppunda hd.

Pl. 39. Pl. 10: B. 786.

Litteratur: B. 786; L. 905; Ransakn. 1667—81; J. Peringskiöld, Mon. Sud.; P. A. Säve, ATS. I, s. 142, teckn. pl. 11, fig. 2; Reseber. 1861; Dybeck, Runa fol. I, s. 24, med plansch s. 23; Wiede, Östergötl. forn.för. tidskr. I, s. 109.

Runstenen står litet från stranden av sjön Tisnaren på gränsen till Östergötland, men inom Södermanland, ett stycke väster om Lyttersta. Stället kallas Runstena. Om stenens läge yttrar Dybeck följande: »Den sednare hör så till vida till de rätt sällsamma, att han står i en stenomsatt, i båda ändarne spetsig *skeppshög*, med både för-sten och akter-sten, 38 fot (11,27 m) från hvarandra och den förra stående (Pl. 6, fig. 1). Största bredden utgör omkring 10 fot (2,96 m). Flera af kantstenarne, hvilke förr sannolikt utgjort en sammanhängande kedja kring hela skeppshögen, äro bortförde, andre täckte af jord, som uppkastats vid de vårdslösa gräfningar, hvilka här fordom anstälts», och i noten anföres från J. Peringskiöld: »Mitt uti ett 18 alnars (10,68 m) stenlagt och af jord upphögdt skepp med en stor sten till styre.» Denna senare sten finnes ännu i behåll c:a 5 m sydöst om runstenen. Runstenen lutar bakåt.

Ämnet är gråsten, höjden längs vänstra sidan 1,23 m, bredden av den kullriga ytan vid foten 95 cm, bredden vid toppen, tangerande nedre slinglinjen 56 cm, slingans bredd 8 cm.

Inskriften börjar med kolon, som ej finnes i B. 786, efter **purkunnr** och **stain** sitter kolon högt upp. Sista namnets ristning **siripir** är fullt säker, dock torde näst sista runan **i** ej vara någon runa utan en naturlig fåra, jämförlig med den i övre korsarmen, som är alldeles parallell, **34 i** fortsätter nämligen ett stycke nedom slinglinjen. Fåran, som står just på platsen för en runa, har ansetts utgöra hinder att rista en sådan.

Inskriften är följande:

: **purkunnr : raisti : stain : pansi : abtir : siripir** ×

5   10   15   20   25   30   35

76. Lista kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 9: B. 764.

Litteratur: B. 764; L. 990; J. Peringskiöld, 1686, s. 44.

J. Peringskiöld säger runstenen vara »I Lijsta Kyrkiodörr»; den är nu borta.

Enligt måtten i B. 764 har runstenen varit 1,88 m hög, 1,12 m bred vid foten och ca 1 m i toppen. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften är i B. 764, där toppen tecknas dold av muren, följande:

ofa · lit · kiara · m — iiulf · faþur · sin · kuþ · hialbi · selu · hans
5   10   15   20   25   30   35   40

Det första namnet har L. 990 fullständigat till **Tofa**, den avlidnes kan kanske förmodas varit **uiulf**, vilken S. Lindqvist ATS. 22: 1, s. 130, not 2 tänker möjligen vara densamme som **uiulfr** Sö. 115 Kolunda.

Översättning: Tova lät göra [denna minnesvård efter] Viulf, sin fader. Gud hjälpe hans själ!

77. Lista kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 40.

Litteratur: S. Lindqvist, ATS. 22: 1, s. 84, 100.

Vid mitt besök 1897 anträffade jag i vapenhuset på södra sidan om kyrkan en kalksten med slingor utan runor, som suttit över dörren mellan vapenhuset och kyrkan och togs ut 1894. Förut syntes blott en liten del av densamma. Längden var 1,70 m, bredden i ena ändan 60 cm, i den andra 65 cm.

S. Lindqvist ATS. 22: 1, s. 84 finner den påminna om en gavelsten till en stenkista.

78. Lista kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 41.

Litteratur: O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlemn. s. 109, teckn.; L. 1949; VHAA:s månadsbl. 1, 1873, s. 130; J. H. Schröder, Ad Runographiam Scandinaviae accessiones novae, Ups. 1833, s. 8 (A. J. Cnattingius).På kyrkodörren mellan vapenhuset och det inre av kyrkan i Lista, som nu förvaras i Strängnäs kyrkomuseum, finnes en metallring, som enl. O. Hermelin är 6¹/₂ t. (19,29 cm) i diameter, ³/₈ t. tjock, ³/₄ t. bred och till vänster om fästet bär runinskriften:**betiir likuloaus** uppenbarligen namn på aposteln Petrus och helgonet Nikolaus.I 1—6 **betiir** äro av **b** staven och nedre ringen klara, **e** synes ha prick, **t** är **1**, men en fördjupning tyder kanske ock på en bistav t. h., 4—5 äro stavar utan bistav och i 6 **r** går ej bistaven in till staven på mitten. I 7—14 **likuloaus** är 7 avgjort **l**, icke **n**, som man väntar, och som nog är avsedd, i 12 **o** bör även nedre bistaven anses ristad, då den övre sitter så högt upp, att den nedre sitter på stavens mitt. I **au** bör bistaven till **a** även antagas vara huggen.

79. Hällby, Torshälla sn, Väster Rekarne hd.

Pl. 41.

Litteratur: D 8vo 87; O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlelmn. s. 275, teckn.

Ristningen befinner sig vid Hällby på den åt vägen vända sidan av ett väldigt granitblock några få steg öster om sockenvägen mellan Torshälla och landsvägen från Kvikksund till Eskilstuna; från landsvägen i söder är avståndet 223 steg, från Rakåsens skolhus norrut 427 steg. Stenblocket är 3,55 m högt, 3,35 m brett på mitten, ristningens höjd är 2,15 m, dess bredd c:a 1,55 m. Till höger om runslingan finnes någon ristning, vars innebörd icke blivit mig klar. Stenens ristning är på sina ställen alldeles avflagad, på andra betydligt skadad och på få ställen fullständigt i behåll.

Inskriften börjar antagligen i den slinga, som utgår från det i D 8vo 87 tecknade ormhuvudet, men början är alldeles avflagad. En punkt tyckes finnas 38 cm nedom den åt toppen gående korsande slingan 2,5 cm uppifrån, 12 cm t. h. om punkten finns den första runan i behåll, † n efter en knöl i stenen, framför vilken antagligen en runa († a?) stått. 2 är tämligen säkert N u, 3 † n är tydlig och därefter synes nedre pricken av kolon. D 8vo 87 läser -iorn, vilken läsning vore tilltalande genom att förutsätta en sammansättning med -biörn, vars första led börjat strax efter ormhuvudet. Andra ordet läses i D 8vo auk, vilket säkerligen är rätt; av 4 a finnes blott 9 cm av staven nedifrån, 5—6 uk äro ganska säkra, och därefter synes en punkt finnas. På 7 p är staven säker, bistaven ser ut som en naturlig fåra, 8 i synes icke haft någon bistav. Dessa runor finnes ock i D 8vo 87. Därefter är slingan alldeles bortfränt på en lång sträcka vid ristningens nedersta del. 38 cm från 8 i finnes 9 i på ett stycke, som antagligen blir avflagningens nästa offer; staven är i behåll 11 cm nedifrån och synes icke ha någon bistav. På 10 r är bistaven lindrigt krökt men runan tyckes dock vara R r, icke N u; 11 † a, 12 ↑ t äro tydliga. Förmodligen har dock 10 varit u och 9—10 tu i (ris)tu, som följts av prep. 11—12 at. Mellan 10 och 11 finnes en fördjupning, som har stor likhet med † n, såsom D 8vo 87 tolkat den; det är i synnerhet bistaven, som ser ut att kunna vara huggen, staven är däremot oregelbunden och når varken upp eller ned till slingans linjer och är till utseendet vida skild från 10—11, varför jag anser att dessa fördjupningar icke äro ristade. 13 f är tydligt, men därpå är slingan avflagad 33 cm från nedre bistaven på 13 f, varefter en knöl är i behåll, på vilken finnes, vad som antagligen är nedre hälften av bistaven i 14 u, och av staven i 15 r och det saknade av 14 u kan möjligen spåras. 13 cm därifrån följer ett 9 cm långt streck uppifrån, lutande något åt v., vilket tyckes vara övre staven till 16 h, enär ock mellanstrecket och nedre staven spåras tydligt; 17 i är något skrovligt, 18 n fullt klart och därpå står kolon. 15—18 har alltså varit f(apur:) sin:. D 8vo 87 har framför 16—18 sin ett Y, till vilket ingen grund kan ses. 19—20 st äro fullt klara; mellan dem löpa ett par linjer över slingan, vilka antagligen, som i D 8vo 87, äro en korsande ornament-slinga. Efter 20 t följer en krokig stav, som ser ut att ha bistav till † a men torde tillhöra en slingknut och följas av en fåra, på vars andra sida den verkliga, tydliga 21 † a finnes. 22 i är ock tydlig, och därefter finnes en gropighet, som synes ha varit 23 V f, staven är nedtill tydlig, upptill synes en fördjupning på den plats, där man väntar övre bistaven, och den nedre bistavens plats angives av avflagningens gräns. 24 är i, staven är klar 9 cm nedifrån, på de återstående 5 cm avflagad på högra sidan. 25 är † n, nedre delen och bistaven äro bevarade. 26 är N u, staven är i behåll 5 cm nedifrån, bistaven fullständigt, så ock 27 † n med kolon samt 28 u, 29 k med kolon och 30 h, som D 8vo 87 läser a. D 8vo läser 19—27 stai (? k l. f) · (a)rn, kunde namnet hava varit *stai(n)biarn? På det ställe, där denna slinga korsar slutslingan, finnes en avflagning med tydligt spår av en stav 31 3 cm nedifrån men synnerligen nära den följande tydliga stav 32 i, vilket gör osannolikt, att den är ristad. 10 cm från 32 tyckes spår av en runa 33 finnas men så skrovliga, att den icke kan fastställas. 34 † n är däremot fullt klar. Därefter korsas slingan av en fördjupning, som ser ut som spår av en runa men är krokig och till äventyrs hör tillsammans med den ornamentering som tyckes sammanknyta slingorna. På andra sidan om den uppåtgående slingan stå alldeles tydliga 35—38 tiri, vilken sista dock möj-

ligen är försedd med en lång bistav till *V*; D 8vo läser *f*, vartill bistavens plats skulle passa; 35—38 ha uppenbarligen utgjort namnslutet *-tirf*, vars första led utgjorts av 30—34, eller om 30—31 varit prep. *at*, av blott 33—34. Därefter fortsätter slingan genom korsets sidoarmar och sedan uppåt, där 39 *p* tyckes säker men kanske riktigare läses *B* i D 8vo 87, 40 är *u* eller *r*, i D 8vo 87 *r*. På det följande kan intet annat läsas än 41 *r* och 42 *i* föregånget av en punkt, som ock tyckes finnas i slutet av slingan. Troligen har här stått *br[öpu]r[s]i[u]*.

Då inskriften är så ytterligt svårläst, kan dess lydelse icke med visshet angivas. Måhända har den varit: *-björn* och *Tj-* ristade efter sin fader *Stenbjärn* och efter *-därv*, sin broder.

80. Rambron, Torshälla sn, Väster Rekarne hd.

Pl. 8: B. 760.

Litteratur: B. 760; L. 985; J. Peringskiöld 1686, s. 52; D 8vo I, s. 34, II, s. 42; O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlemn. s. 213.

J. Peringskiöld säger runstenen vara »I Ran Broon (Randbroon) mellan Ekeby och Brottsta». D 8vo I, s. 34 noten uttrycker sig, som om runstenen ännu finnes: »Rambron känner nu ingen. Runstenen är vid en bäck, som rinner i Thorshälla-ån, mellan Brottsta, samt Ekeby» men upplyser II, s. 42: »Under förlidna sommaren har jag sökt den i noten nämnda runstenen vid Rambron mellan Brottsta och Ekeby. Brou är nyligen omlagd och stenen finns icke mer». O. Hermelin har ej heller återfunnit runstenen, fast han »noga undersökt hvar endra bro i hela socken».

Enl. B, 760 har runstenen varit c:a 3 m hög, 1,19 m största bredden nedtill, 1,14 m bred över djurets öga.

Av inskriften var en stor del oläslig, och runor, varav blott en del av staven antydes, skola här betecknas med *i*.

Högra slingan: *p*₅*iiii* *pu* *z* *ilrn* *x* *rf*— Vänstra slingan: —*i*₁₅*k*₂₀*itu* · *hn* *tii*₂₅*r* —*i* — *ii* — *puk*₃₀
ii — *ii*

Det ornamentala djuret och ormhuvudet hava samma utseende som på Sö. 82 Tumbo (B. 758) och inskriften är ristad med liknande lönnskrift, i det 8—11 *ilrn* måste vara ordet »sten» och 12—13 *rf-* början av prep. »efter», 6—7 *pu* utgöra slutet av plur. »reste». 1 *p* förmodligen början av pron. »de», som sammanfattat ett par namn uti inskriftens början och 2—4 höra till dessa båda ord, de flesta väl till plur. »reste». De båda namnen böra hava stått på den långa del av slingan, som är utplånad framför 1 *p*, såsom den bibehållna slingan t. v. visar.

Med 14—18 *ikitu* bör inskriftens första sats sluta, och då detta icke sker med pron. »sin», är det sannolikt, att detta jämte släktskapsbeteckningen föregått personnamnet, som måste varit ett mansnamn, då det ersättes av 19—20 *hn* »han» men av formen 14—18 *ikitu* att döma ägt eller bestått av ett öknamn, som kan hava varit ordet »gädda».

Efter 19—20 *hn* »han» bör ett verb hava följt och 21—28 *tii* torde have varit *tu* »dog», 24 *r* prep. »i», varpå förmodligen följt *kakum* »Grekland» såsom Sö. 82, Tumbo. I 28—34 *puk* —*i*—*ii* väntar man en svarighet till *puk* + *iuk-uln* »Tole högg runorna» Sö. 82 Tumbo, varemot dock 30 *k* strider, men måhända utgör det någon ny lönnskrift, kanske omställning av *k* i *iuk*.

Översättning: N. och N. de reste stenen efter sin fader (N.) Gädda. Han dog i (Grekland). Tole högg runorna.

81. Rambron, Torshälla sn, Väster Rekarne hd.

Pl. 9: B. 763.

Litteratur: B. 763; L. 986; J. Peringskiöld 1686, s. 51.

J. Peringskiöld säger runstenen vara: »I Rand broon emellan Brottsta och Ekeby i Torsillia sochn». De fåfänga letningarna efter stenen äro nämnda under föreg. Sö. 80.

Enligt teckningen i B. 763 har runstenen varit 2,31 m. hög, största bredden nedtill 95 cm, 31 cm bred upptill.

Av inskriften fanns föga i behåll enl. B. 763, nämligen **-ik + iiiikt aiiiu i**, varav ingen tydning är möjlig.

82. Tumbo kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 8: B. 757.

Litteratur: B. 758; L. 988; J. Peringskiöld 1686, s. 47; O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlemn. s. 367, teckn.; S. Lindqvist, ATS 22: 1, s. 45.

Runstenen ligger under trätröskeln uti ingången från vapenhuset in i kyrkan. Större delen av inskriften och figurristningen är utplånad och toppslingan täckt av muren i vapenhuset. Ämnet är gråsten, dörröppningens bredd 1,18 m är stenens synliga längd, stenens bredd är 1,30 cm, slingans bredd 12 cm.

Enl. B. 758 är inskriften följande:

+ **uiian** × **baïr** × **iprn** + **rftr** — **rupur** · **isrn** × **pupr** × **krkum** × **pulr** × **iuk** × **uln** ×

5   10   15   20   25   30   35   40   45

I B. 758 till sin läsning oklara runor äro tryckta kursivt.

Av första namnet finns detsamma som i B. 758; 1—2 **ui**, svaga spår av stavarna 3—4 och det snett uppåtgående strecket 5 **a** samt 6 **n**. Av B. 758: 7—11 **baïr** synes nu blott **Λ R** och en stav av 10 **i**. B. 758 12—15 **iprn** är synligt men 12 **i** mycket svagt, **p** tydligt under skynke, så ock bistaven till 14 **r** 15 **n** är fullt klart. Av 16—19 **rftr** är i 16 **Λ R** det inre förstört och efter 17 **f** ristningen borta, tills av 25—28 **isrn** högra bistaven finns av 27 **r** samt 28 **n** följt av snett kors, djupt ristade. Nötta men under skynket fullt tydliga äro 29—32 **pupr** och ännu mera nötta 33—37 **krkum**. Framför 33—37 är ett snett kors tydligt, efter otydligt. Därefter syns ingenting mera tydligt, en antydning av 38 **p**, bistaven till 40 **l**, staven till 41 **r** och bistaven till 43 **u**.

Inskriften är delvis ristad med en i flera fall genomskinlig lönnskrift. 7—11 måste vara ordet »reste», troligen att läsa ***rastr**, med **r** för **i**, 12—15 **iprn** ordet »sten», vadan 12 **i** står för **s**, **p** för **t**, **r** för **i** men kanske närmast för **u** då »sten» stundom ristas **stun**, t. ex. Ög. 170 Ösby, jfr. **itrn**, B. 1053, Djurklou 1870, s. 135 (L. 1245 **iton**), **itn**, B. 645, L. 773. I 16—19 **rftr** står **r** för **i**; om ett tecken för det slutande **r** funnits, är det dolt av muren. Uti 25—28 **isrn** brukas **is** för **s** såsom eljest understundom, t. ex. **isin** L. 467 Grana; **isnn**, **isit** Hagby enl. min undersökning 1903 (B. 124, L. 651 **sin**); **isin** B. 1090, L. 1048; **isrn** Vändle, Västmanl. enl. min undersökning 1898, ordet »sten» **istain** L. 739, D. I, 106 Långtora Uppland; B. 147, L. 380, D. II, 33 Råstad; B. 104, L. 418 Hammarby; **istin** B. 642, 641, L. 722, 733, D. I, 86, 85 Klistad; **istaen** (**istain** B. 1084, L. 998) L. Kyringe. I 29—32 **pupr** »död» står 29 **p** för **t**, liksom 13 **p**, och 32 **r** uttrycker även prep.

»i» framför 33—37 **krkum**, som står för **krikum**, 34 **r** för **i**, såsom 16, 27 **r** eller kanske för **ri**. Ristarens **pulr** torde då stå för **tuli**. Det är uppenbarligen samme ristare av B. 244, L. 603, D. II, 249 Salmunge, Skederids sn, Uppl. med liknande kors och ormhuvud och inskriften; **iubrn : uk + ini : riti + ipun : iftir + krbun : fapur : isin : pulir · iuk · runar + pisi + isi kup**, enl. min undersökning 1915. Ristaren nämner sig där **pulir = tulir**, som är en oftare förekommande biform till namnet Tole. Då **krkum** står för **krikum** vore kanske möjligt, att även **pulr** betydde ***tulir**.

Objektet till **iuk** är på Salmunge-stenen **runar**, vilket alltså **uln** här motsvarar, och utgör förkortning av stående för **run**. Det begynnande namnet kan förmodas hava varit ***uistan Vistēn**.

Ristaren Tolir begagnar alltså en blandning av rättfram ristade runor och lönnrunor, som dels utgöra äldre ljudbeteckningar, t. ex. **p** för **t** ur äldre **raispi** för yngre **raisti**, **r** för **i** och felaktig ristning eller läsning, t. ex. **uln** för **run**, **isrn** för **sin**, och **pupr** »död» är förkortning för »Han blev död.»

Översättning: Visten reste stenen efter — sin broder, död i Grekland. Tule högg runorna.

S. Lindqvist: *ATS* 22: 1, s. 45 anser hällen hava varit gavelsten i en kista på grund av dess likhet med DR. nr 122 Tullstorp och DR nr 246 London.

83. Tumbo kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 8: B. 761.

Litteratur: B. 761; L. 987; J. Peringskiöld, 1686, s. 50; Broocman. Sagan om Ingvar Vidtfarne s. 174; S. Lindqvist, *ATS* 22: 1 s. 42 f. (s. 43 Peringskiölds originalteckning).

Runstenen, som nu är förlorad, bildade under 1600-talet tympanon i en romansk portal i västligaste delen av Tumbo kyrkas södra långhusvägg, utanför vilken redan under medeltiden ett vapenhus tillagts.

Endast en del av runstenen är synlig i B. 761, i längd 1,03 m, största bredd 55 cm. Om ämnet finnes ingen upplysning, men det har troligen varit kalksten, mittytan är fylld av ornament, inskriften löper längs den raka kanten.

Av inskriften finnes följande i B. 761:

-an : truknaþi : i eklans : h an
5   10   15   20

Runorna 19—20 **an** äro ristade på en smalare slinga som böjer av inåt stenen men måste vara omedelbar fortsättning av den bredare slingan. L. 987 förmodar, att 20 **n** står för **f**, då den tilltalande tolkningen uppkomme: »Han drunknade i havet vid England». Så står emellertid icke, så framt icke 18 **h** ensam utgör förkortning för »hav» och något nytt inledes av 18—20 **an**, som möjligen kan vara början av ett namn, t. ex. **an[untr]**, i inskriftens början, jfr Lindqvists rekonstruktion.

S. Lindqvist *ATS* 22: s. 42 f. anser runstenen vara en lockhäll, som legat horisontellt, vare sig på marken eller upplyft av nu förlorade hällar, har rekonstruerat dess antagliga utseende och menar, att den ursprungligen varit åtminstone 2 m lång och 80 cm bred.

84. Tumbo kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 42.

Runstenen låg vid ingången till vapenhuset som tröskel men vid kyrkans reparation 1897 varsnades ristningen, stenen togs upp och restes vid södra kyrkogårdsmuren.

Inskriften har säkerligen börjat mitt på stenen under korset, där en stor nedåtgående avflagning visar slingans lopp, början är förstörd men återstoden fullt klar, nämligen:

— et · raise · stain · at · þorbiorn · boropur · sin · sun · þorstainr · i skytiki · kup · hialbi · ant · På
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60
 en särskild inre slinga: · þorbiornar ·
                                   65   70

Runan o har formen ꝥ; i þorstainr är r fel för s. skytiki är byn Skyttinge helt nära kyrkan, fsv. *in skyttingi* SD. IV 92 (1329), *scottænge* SD, IV, 91 (1329).

Översättning: [N.] lät resa stenen efter Torbjörn, sin broder, son till Torsten i Skyttinge. Gud hjälpe Torbjörns ande!

85. Västerby, Tumbo sn, Väster Rekarne hd.

Pl. 42.

Litteratur: D 8vo 32; O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlemln. s. 282, teckn.

Enligt D 8vo 32 har runstenen legat vid en rännil n. v. om Västerby, c:a 1835 sönderlagits, varefter vissa delar förts till Munkhammar och Mälhammar och inlagts i eldstäder, återstående sju stycken fördes 1855 till Västerby för att omhägnas. Vid mitt besök 1897 återstodo blott fyra bitar, som på bekostnad av Södermanlands fornminnesförening blevo i riktig ordning hopfogade.

Ämnet är gråsten. Den sammanlagda höjden är 1,23 m. Slingans bredd är 10 cm.

Inskriften var enl. D 8vo 32:

: ansuar : auk : ern — : faþur sin : han : entapis : uti : krikum Innanför högra slingan uppåt:
           5   10   15   20   25   30   35
 rupr : iii — unk 6 runor an 5 runor

Nu finnes blott 1—12 ansuar : auk : ern och 28—39 — þis : uti : krikum, av vilka 28 þ saknar nedre staven och 38 u hela staven.

Namnet ansuar ristas ontsuar Holmen D. II 79, av mig undersökt 1903 (B. 107 otlsuar, L. 421), onsur Lundby D. II, 139, av mig undersökt 1907, motsvarar enl. Bugge, *Runverser*, s. 19 fsv. *Azur*, fvn. *Qzurr*; ern- är första leden av ett namn på *Ærn-*.

Översättning: Ansvar och Ärn— (reste denna sten efter N.) sin fader. Han avled ute i Grekland.

Innanför slingan har ordet »(b)röder» stått och troligen adj. »ung», båda sannolikt i ett verspar.

86. N. Åby ägor, Västermo sn, Väster Rekarne hd.

Pl. 43. Pl. 9: B. 766.

Litteratur: B. 766; L. 993; J. Peringskiöld 1686; G. Stephens, *Tordneren Thor*, Kph. 1878, s. 33; O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlemln. s. 409 teckn.

Ristningen befinner sig på den något framåtlutande, släta sidan av ett jordfast stenblock väster om torpet Hälltorp å N. Åby skog, c:a 30 steg från landsvägen. Av J. Pe-

ringskiöld sägs platsen vara: »Söraby skogbacka wid gamla landzwägen emellan Öija och Västermo kyrkior», i B. 766 »Söhr Åby Skogd». Blockets hela höjd 1,77 m upptages av ristningen, bredden är 1,56 m, slingans bredd 7,5—8 cm.

Inskriftens första namn är felristat: : **asmuht**, för **asmuntr** B. 766; det andra är **fraybiurn** med övre bistaven i **f** något mattare än den nedre men omiskännlig, och tydlig prick finnes i **y**. Efter **fraybiurn** finns blott en punkt, efter **litu** på grund av stor skrovlighet i stenen intet skiljetecken. I **kera** är pricken på **e** en utvidgning på staven, alltså möjlig; i **meki** måste **t** **e** antagas för **t** **a** i B. 766 och hos Hermelin, enär uppfattningen **t** visserligen är möjlig i fråga om v. bistaven, men t. h. kan ingen bistav spåras längre än en prick skulle sträcka sig. De följande tre skiljetecknen äro blott en prick, de återstående två kolon. Den avlidnes namn läses i B. 766 och av Hermelin **herbiurn** men pricken på **e** är osäker och måhända en naturlig fördjupning.

Inskriften är följande:

: **asmuht** : **auk** : **fraybiurn** · **litu** **kera** : **meki** · **sirun** · **ät** · **herbiurn** · **fapur** : Utom slingan: **sin** :

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50

Översättning: Asmund och Fröbjörn läto göra med segerrunor prydda minnesvårdar efter Härbjörn, sin fader.

Ordet **sirun** förekommer även Sö. 111 Stenkvista som bestämning till **merki** och förklaras av S. Bugge, *Runverser* s. 109 sålunda: »Jeg forstaar **mirki** (eller **maki**) **sirun** som *merki sîrÿn*. Adjectivet *sîrÿn*, der er dannet ligesom oldn. *sîbyrðr*, indeholder Præfixet *sî-*. der forekommer i nsv. Dialekter, og *rûn*. Formen **sirun** for *sîrÿn* er maaske opstaaet under Indflydelse af de omstaaende Vokaler. Jfr **kinirunar** L. 1553.» (O. v. Friesen är i sin berättelse böjd att läsa **kinlauhar** men nu åter, i *Lister- och Listerbystenarna* s. 15 (Upps. Univ. årsskr. 1916), **kin[r]unar**; ordet bortfaller i alla fall som stöd för ljudövergången **r** till **R** i **sirun**). I de hos Fritzer upptagna sammansättningarna med *sî-* är den temporala betydelsen »ständigt» vida övervägande, den lokala förekommer blott i adv. *sîbyrðis*, *sîbyrt*, »langskibs» och »*sîvalr*» »rund», där den kan härledas ur den temporala. Betydelsen vore väl då: »ständigt prydd med runor», vilket ju vore en passande betydelse. Emellertid är därmed icke **R** i **sirun** förklarad; det skulle kunna förklaras, som i **sirubr** Sö. 241, såsom assimilation **R-r** till **RR**, om **sirun** återföres på *sîgrÿn* »prydd med segerrunor», jfr *sîgrÿnar* Sd. 6. Dessa »segerrunor» kunde tänkas vara medel i den strid mot kristendomen, som hammarmärkets bruk antyder, »Måhända är just hammarmärket den »segerruna» som med adj. **sirun** avses, liksom ock S. Lindqvist ATS 20: 1, s. 131 anser, utan att dock närmare motivera sitt antagande.

I samma sidas not meddelas, att prof. O. v. Friesen anser, att runföljden, sådan den står, ej kan ge någon mening utan uppkommit antingen genom avsiktlig omsättning, motsvarande lönnskrift, eller genom fel-skrivning: ristaren hade ämnat skriva **sunir**, men när han skrivit **s**, råkade han hoppa över **un** vilket han först märkte, sedan **ir** blivit inhugget, och sökte gottgöra genom att sätta de felande runorna efteråt, men I. Lindqvist invänder själv mot antagandet av felristning, att samme man ej kan tänkas ha ofrivilligt råkat ut för denna felristning i samma ord på två av de fåtaliga skriftprov vi äga i behåll, antar dock icke avsiktlig omsättning utan tror Sö. 111 Stenkvista och 86 N. Åby huggna av olika personer och att den ene sett den andres verk och i dess mystiske runföljd trott sig finna en på hammartecknet syftande »teknisk term» som han varit angelägen om att själv få begagna, fast han alltså skulle varit okunnig om dess betydelse. Själv menar S. Lindqvist, att **sirun** åsyftat hammarmärket men yttrar sig icke om dess betydelse i så fall. Den av O. v. Friesen antagna ordställningen vore väl blott tänkbar i poesi, men dessa inskrifter äro avgjort i prosa, och **sirun** gör både genom form och ställning intryck av adjektivattribut till *mærki*, varför det synes vara en plikt att söka efter en därför passande tolkning.

87. Öja kyrka, Väster Rekarne hd.

Pl. 9: B. 765.

Litteratur: B. 765; L. 991; J. Peringskiöld 1686, s. 45; S. Lindqvist, ATS 22: 1, s. 47.

»I Öja Kyrkedörr» låg enligt Peringskiöld en sten med invecklade slingor utan runor, vars samhörighet med gravkistorna i Rekarne: Sö. 336 Eskilstuna, 116 Sundby m. fl. S. Lindqvist, ATS 22: 1, s. 47 anser möjlig men tvivelaktig. Stenen är nu förlorad. Ämnet har troligen varit kalksten, det i B. 765 avtecknade fragmentet är c:a 76 cm långt, c:a 43 cm brett.

88. Valby, Öja sn, Väster Rekarne hd.

Pl. 43. Pl. 8: B. 759.

Litteratur: B. 759; L. 992; J. Peringskiöld 1686; Dybeck Runa fol. I, s. 89; O. Hermelin, V. Rekarne härads fornlemn. s. 459 teckn.; Runverser s. 220.

Av Peringskiöld, B. 759, L. 992 angives runstenens plats vara »Valby gärde», av O. Hermelin säges den ligga »på Salsta ägor».

Runstenen står nu rest på en kulle i Stora Sundby park nordost om slottet på andra sidan om en liten vik.

Ämnet är gråsten. Höjden 2,30 m, bredden vid foten på mitten över sista runan 95 cm, i toppen över översta slingans nedre linje 78 cm, slingans bredd är 10—12 cm. Ristningen är mycket väl bibehållen.

I **stin** lutar mellanstreckket på **s** uppifrån vänster nedåt höger, vilket mer eller mindre är fallet även med övriga **s**. Namnet på resarnes farbroder är **ulfuip**, vilket namn står i kröken på huvudslingans stjärt och ovan slingan står omvänt **u**; av **f** finnes staven i behåll och 2 cm nedifrån av nedre bistaven samt själva utgångspunkten för övre bistaven. Därpå följa två nästan jämlöpande streck, som antagligen skola tagas tillsammans till slingans slut och knorr, de följande **ip** äro tydligen runor och icke ornament, såsom B. 759 tyckes uppfatta dem. På stenen står därefter tydligen **briupur : kilfs** och därefter **kaupu**, vars mittruna **u** har alldeles obruten bistav. I **hulmlaukar** räcka icke bistavarna till **m** upp till övre slinglinjen.

Inskriften är följande:

stin : fastulfr : heriulfr : ristu stin : pansi : eftir : kilf : fapur : sin : auk at ulfuiþ briupur : kilfs :
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65   70
kaupu : kuml : snalir : sunir : humlaukar
 75   80   85   90   95   100

I namnet **kilf**, **kilfs** förmodar Bugge, *Runverser*, s. 220 säkert med rätta ett namn *Gælfæ*, uppkommet av *Gæirulfæ*, säger sig icke förstå **i** i **briupur**, som väl utgör en felristning, och förklarar **kaupu** »gjorde» återgiva uttalet *gǫðu* eller *gǫðu* med saknad av *r*, vilket antagande han styrker med andra ristningar, som dock kanske blott utgöra förkortad ristning. Måhända är **kaupu** blott felristning för **karpu**.

Inskriftens slut utgör ett par versrader:

gø(r)dhu kuml snællir C 1 v
synir Holmlögur. D 1 v

Översättning: Sten, Fastulv, Härjulv reste denna sten efter Gälv, sin fader, och efter Ulvvid, Gälvs broder.

Kumlet gjorde
kloka söner av Holmlög.

Anm. Dybeck, *Runa fol*, I, s. 89: »Vid uppförandet av Sundby slott för omkring 30 år sedan inlades en aldrig granskad runsten i muren.»

89. Hammarby kyrka, Östra Rekarne hd.

Pl. 44.

Litteratur: O. Hermelin, Ö. Rekarne fornl. s. 151; Brate, Resebr. 1897; S. Lindqvist ATS 22: 1, s. 33.

Runstenen ligger med båda kortändarna dolda under dörrposterna som tröskel mellan kyrkans kor och sakristia. Dess synliga längd är 164 cm, bredden tyckes vara 94 cm. Ämnet är blåaktig kalksten.

Ristningen är synnerligen mycket nött, så att föga mer kan fastställas än, att det varit en runsten med ornament i relief.

S. Lindqvist betecknar stenen som en långsidohäll, vars ena kant varit rätlinigt tillhuggen, medan den andra, som stått i jorden, lämnats rå, och antager ornamentiken (s. 50) härröra från Näsbyörn, som ristat Sö. 336 Äskilstuna.

Efter den utåt kyrkan vända sidan finnas några runor bevarade. 1 kan ha varit bistav till **u**, 2 är sannolikt **k**, alltså ordet [a]uk »och». 3 synes vara **y**. Därefter är ristningen utplånad på 65 cm, så kommer 4 **≠ o**, vars nedre bistav dock är vågrät, och sedan synes ingen runa.

90. Lövhulta, Hammarby sn, Östra Rekarne.

Pl. 44.

Litteratur: Bidr. t. Södermanlands äldre kulturhist. VII, s. 5 f.; Brate, Reseber. 1897; S. Lindqvist ATS 1, s. 129 f.

Runstenen hittades 1888 liggande i en åker med runsidan ned, och sprängdes, som hinderlig för jordbruket, i sex klyftor.

Stenen står nu rest på norra sidan om landsvägen söder om stora Lövhulta mellan vägarna till Strängnäs och Eskilstuna vid vägskalet mittför Eskilstunavägen.

Stenen är av granit med rödaktig yta, varemot ristningen visar grå botten. Höjden är 182 cm efter h. kanten, bredden vid toppen över korsets kärna 65 cm, slingans bredd 8,5—10 cm. Runstenen består av 5 stycken hopfogade med cement och är stödd med en liten mur bakom.

Inskriften börjar med: 1—7 : **aotuitr** :, 2 är med säkerhet **þ o**, i det båda bistavarna äro alldeles tydliga, 3 **t** har en kort bistav, 3,5 cm t. h. och en ännu kortare 2,5 cm t. v., som ej heller annars genast faller i ögonen. varför runan blivit läst som **† |** av mig och S. Lindqvist.

Efter **stein** är toppen bortslagen, som blott innehållet ordet »denne», då följande ord äro : **at : aisi**. Av det föreg. kolon finnes blott nedre punkten. En fåra framför **f** i **faþur** utgör en avsats i stenen.

Inskriften är följande:

: **aotuitr** : **raisti** : **stein** — **at** : **aisi** : **faþur** : **sin** : **þutar** : **þiakn** :

5   10   15   20   25   30   35   40

Första namnets läsning **aotuitr** är en möjlig beteckning för **antuetr** Sundby, Spånga sn, Uppl., enl. min undersökning 1902 (B. 148, L. 376, D. II, 31 **antuitr**), uttal troligen *Andvætr*, jfr *Anduit* vandal. och östgot. (Schönfeld, *Wb. d. altgerm. Personen- u. Völkernam.* s. 20), fvn. *Qndótr*.¹

Till ack. **aisi**, vars läsning är fullt säker, finnes intet motsvarande namn uppvisat, om icke fsv. *Æser* Lundgren. Sannolikt är det dock felristning för det ej ovanliga namnet *Est* vars ack. på uppländska runstenar förekommer c. 10 gg., t. ex. **aist** B. 328, L. 17, D. II, 230, Brate år 1914 Skråmstad, Haga sn, **est** D. I, 89, O. v. Friesen, Norby Vårfrukyrka sn (B. 644 **ist**, L. 717).

Det berömmade uttrycket om den avlidne **prutar** : **piakn** : förekommer på tre andra runstenar, nämligen Sö. 112 Kolunda, 151 Lövsund, 170 Nälberga. Första leden är fsv. gen. av fvn. *þrótttr* »kraft, styrka», jfr i skalde-språket: *þróttar orð* »animose dicta», *þróttarhvass* »acer et fortis» (Wisén), O. v. Friesen översätter det därför hos S. Lindqvist s. 132 lämpligen med »en kraftkarl».

Översättningen är alltså troligen följande: Andvæt reste sten (denna) efter Est, sin fader, en kraftkarl.

91. Tidö, Hammarby sn, Östra Rekarne hd.

Pl. 8: B. 756.

Litteratur: B. 756; L. 978.

Runstenens plats anges i B. 756 vara »Tidö Gärde», stenen är nu försvunnen.

Efter måtten i B. 759 har runstenen varit c:a 3,20 m hög, 90 cm bred vid foten, 55 cm på smalaste stället mitt på stenen och 1,11 m tangerande översta slingan i toppen. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften var enligt B. 756:

ikulfr : auk : uasati : raistu : stain : pansi · aftir : buka : ali : sikstin : þup hialbi · salu : þira :

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65

þup är med säkerhet felläsning för **kup**, måhända ock **ali** för **ala**, om icke ristaren efter ack. **buka** av fsv. *Bugge* övergått till att bruka nom. fsv. *Alli*.

Namnet **uasati** måste hava uttalats *Væ-sæti*, som synes vara uttalet i Götaland, jfr Lundgren *Væste*, *Væ-mund* och Rök III, 266, varemot i Svealand *Vi-sæte*, varom den trogna ljudbeteckningen **uiseti** B. 67, L. 460, Brate år 1904, Lindö (D. II, 96 **uisiti**) vittnar. Förhållandet mellan de avlidne och dem, som rest stenen, anges icke uti inskriften, vilket kanske tyder på, att det icke varit släktskap utan kamratskap av ett eller annat slag, vadan en av dem väl kan hava varit från Götaland.

Översättning: Ingulv och Väsäte reste denna sten efter Bugge, Alle, Sigsten. Gud hjälpe deras själ!

92. Husby kyrkogård, Östra Rekarne hd.

Pl. 44. Pl. 8: B. 755.

Litteratur: B. 755; L. 976; D 8vo 88; S. Lindqvist, ATS 22: L. s. 47, 91.

Peringskiöld, som år 1686 avtecknade stenen, meddelar, att den blivit »nyligen inmurat med slingorna neråt, sedan han i kyrkegården för några år sedan i en graf igen-

¹ A. Noreen, *Namn och bygd* 1913 s. 146 tolkar ristningen som **And-wend* eller **And-wind* av urn. **Anda-wandur*, men denna uppfattning synes mig stranda dels på den av Noreen själv gjorda invändningen, att trots de många fallen av skrivningen **antuit(r)** ingen variantskrivning **antuint(r)* ännu anträffats, dels på att den gen. **antuita** L. 235, som Noreen anför till dess stöd, av D. I, 228 rättats till **antyits**. Namnets härledning synes vara riktigt funnen av Wrede, *Sprache der Wandalen* s. 62, se Bugge, *Runverser*, s. 401.

funnen blef». Dybeck fann den sålunda inmurad i ett av kyrkans södra fönster, att baksidan samt den kant, varå inskriften är, låg i dagen, och lät uttaga stenen, varigenom rätsidans ornamentik kom till synes, och resa den på kyrkogården.

Ämnet är »av rödaktigt hårt gry», höjden 1,64 m, bredden vid foten 66 cm, vid toppen över knorren 52 cm. Den runristade v. kanten är 15 cm bred över 5 b, där den är bevarad i hela sin bredd. Av inskriften äro få runor bevarade i två rader på var sin sida om en rak linje i toppen av vänstra kanten, på vilken därneder inskriften blivit avhackad. Även baksidan synes hava blivit tillhuggen. Stenens rätsida är betäckt av ornament i relief. S. Lindqvist s. 47 påpekar, att ornamentiken anpassats efter stenens naturliga, snedvinkliga form och anser stenen som ett i sig självt fullständigt monument, möjligen vid en grav, ej en del av en gravkista.

Det första bevarade av inskriften är den avlidnes namn ack. sing. mask. **rysu**, vari **y** säkert har prick och en pricklik fördjupning även finnes i **u**, av **ry** finns blott övre hälften. Av det följande ordet »broder» äro **br** fullständiga och en stav av den tredje runan, som sannolikt varit **u**, om den än tyckes vara **† e**. På vilkendera sidan av strecket runorna [**pur**] funnits, är oklart, på andra sidan följa uppifrån nedåt: **· sin · ha-**, vilket **ha-** utgör början av *ha(n)* och en utsago om den avlidne, som troligen upptagit vänstra kantens vänstra sida.

Inskriften är alltså följande:

— rysu bre — sin · ha
5   10

Om ack. **rysu** påminner nom. sing. mask. **rysia** Sö. 183 Viggeby och det utgör därför sannolikt felristning för **rysiu**. Namnet **rysia** kan svårligen vara annat än fiskredskapet, nsv. *ryssja*, brukat som öknamn åt någon avliden släkting, efter vilken en av bröderna i Sö. 183 Viggeby uppkallats. Möjligen kan man därför tänka på en annan förklaring, som emellertid förefaller mig mindre trolig än antagandet av felristning. T. *Reuse* förutsätter lång rotvokal (mht. *riuse*, fht. *rūsa*, *rūssa*), vilken skulle motsvaras av fsv. **rj̄sa*. Det kunde tänkas, att i fsv. bildningarna med kort och lång rotvokal båda förekomme och brukades om varandra och att **rj̄sa* kommit att användas Sö. 92 och *rysia* Sö. 183, båda dock troligen om samma person, då namnet är så sällsynt.

Anm. Dybeck, *Runa fol.* II, s. 40, D 8vo 6L—62, s. 13, not 4 meddelar efter uppgift till prof. E. M. Fant å Uppsala univ. bibl., att en runsten »fanns i medlet af 1700-talet i Husbys kyrkogård, hvilken sten krossades» 1787, då kyrkan iståndsattes.

93. Berga, Husby sn, Östra Rekarne hd.

Pl. 45.

Litteratur: D 8vo 61—62; Dybeck, *Runa fol.* II, s. 41, pl. 30, fig. 20; Bugge, *Runverser*, s. 331.

Dybeck angiver stenarnas läge sålunda: »Invid ett af byns uthus, stående jämte flera, där höjden icke långt från ån upphör, äro inom en tämligen behållen stenkrets af omkring fyra alnars (2,38 m) tvärmått tvänne stenar med ristningar, som omissskänligt äro urgamla. Båda äro af gråsten, den större tre alnar (1,78 m) och den mindre dryga två alnar (1,19 m) hög.» De båda stenarna äro resta jämte varandra på en kulle mellan Berga statkarlsbyggning och järnvägen, den runristade östligast närmast järnvägen. Den större är 1,60 m hög, 43 cm bred vid foten och 15 cm i toppen; slingans bredd är 10—12 cm. Den mindre är 1,52 m hög, 48 cm bred vid foten, 19 cm i toppen.

Läst, som den är ristad, är den större stenens runinskrift obegriplig men torde börja nedtill t. v. med 1—7 **· narrrir :**, av vilka 4 är säkert **r**, icke **u**. Det är svårt att avgöra, om 6 **i** är runa eller ornament, men riktigast synes att fatta mynden som runa. Gruppen 8—15 **rlfauin :** och 16—22 **isrnmik :** äro tydliga, efter 23 **a** är toppens inskrift borta.

99. Jäders kyrka, Östra Rekarne hd.

Pl. 47.

Litteratur: Österberg, Beskrifning af Jäders socken och kyrka, ms, s. 62, teckn. 19; S. Lindqvist, ATS. 22: 1, s. 35, avbildning s. 35.

Stenen upptogs vid golvomläggning i stora dörren mellan kyrkan och vapenhuset år 1863. S. Lindqvist betecknar denna häll av blå kalksten som en långsidohäll i en gravkista och beskriver den sålunda: »Det har varit en avlång häll av 75 cms bredd med ena långsidan rätlinigt tillhuggen och den andra rå. Relieforneringen är inpressad mellan den raka kanten och en därmed parallell 30 cm lägre löpande linje, varför hälften kunnat nedgrävas i jorden.» Österberg säger stenen vara »af hård tålgstens art».

Hällen har brustit i tre stycken, av vilka ett utan ornament vid Lindqvists besök var förlorat. En fyrkantig grund grop har kanske inhuggits för att begagna hällen som underlag för en träpelare, av vars tryck stenen brustit.

100. Jäders kyrka, Östra Rekarne hd.

Pl. 47.

Litteratur: S. Lindqvist, ATS. 22: 1, s. 106, avbildning.

Stenen är utan runor men skulpterad med ett djur i upphöjt arbete av samma skaplynne som på runstenar.

Stenen sitter infästad i södra långhusmuren nära Sö. 98 (limpan). Ämnet är flintrik granit, likt »limpan», längd 55 cm, största bredden i storändan 27 cm, i lilländan ovan djurets öra 22 cm.

101. Ramsundsberget, Mora, Jäders sn, Östra Rekarne hd.

Pl. 48.

Litteratur: Ransakn. 1667—84; O. Rudbeck, Atlantica III, Upps. 1698, s. 22, fig. 23 (rätt läst, C. Säve); J. Peringskiöld, Mon.; Brocman, Sagan om Ingvar Vidtfarne. Stockh. 1762, s. 121; D 8vo 63; C. Säve, Sigurdsristningarna å Ramsundsberget och Göks-stenen, Stockholm 1869 (inträdestal i Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakad. 1868); II. Schück, Svensk Litteraturhistoria, I, Stockholm 1890, s. 56 f.; C. G. Österberg, Beskr. öfver Jäder socken, s. 85, teckn. nr 20; H. Schück, Illustrerad Svensk Litteraturhistoria, Stockholm 1896, s. 46, avbildn. s. 43; d:o, Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria I, Stockholm 1904, s. 187 f.; A. G. Lundborg, Sundby socken, Motala 1904, s. 28 ff.; S. Lindqvist, Ramsundsbron vid Sigurdsristningen och en storbondesläkt från missionstiden i Fornvännen 1914, s. 203 ff.; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarne i Personhist. Tidskr. 1916.

Ristningen »finnes å den alldeles släta och jämna, omkring 30 grader mot våglinien lutande sidan af ett fast berg invid Ramsundet (hvilket vattendrag till hela sin längd

nu kallas Jäders- och Sundbyån) i Sjövikshagen under Mora by i Jäders socken af Öster-Rekarne härad, ej långt från den gent över liggande gamla herregården Sundbyholms park» (C. Säve, Sigurdsristningarna s. 6). C. Säve föreslår, att detta berg skall kallas Ramsundsberget. Brocman (anm. till Ingvar Vidtarnes saga, s. 122) har omkring 1760 hört höjden benämnas Skeviks backe (D 8vo 63). Nu ligger villan Ramsund mitt emot ristningen västerut. Ristningen ligger c:a 50 steg öster om den väg, som leder förbi den och tager av från vägen till Sundbyholm, något innan man nått detta gods.

På ristningens högra sida börjar ristningen 70 cm från den gräsbeväxta marken, på vänstra sidan 3,40 m. Ristningens längd är 4,70 m. Ristningen är nu hägnad med en järnstång ovan och nedan, uppburna av järn.

Inskriften är följande:

siripr : kiarpi : bur : posi : mupir : alriks : tutir : urms : fur · salu : hulmkirs : fapur : sukrupar buata · sis ·

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65   70   75

Översättning: Si(g)rid gjorde denna bro, moder till Alrik, dotter till Orm, för Holmgers själ, faderns till Sigröd, sin make.

Ordet **bur**, vari dock även bistaven till **u** har en svag böjning av bistav till **R r**, måste vara felristning för **bru** »bro» och följes av 16—19 **posi**, ack. sg. f. med nasalerat *a*. Efter **fur** finnes en tydlig övre prick, den nedre saknas, då just efter detta ord svärdet intränger i ormens kropp. Gen. **sukrupar** uppfattas av C. Säve s. 348 som ett kvinnonamn, namnet på en styvdotter till Sirid, vartill ock Schück, Studier s. 189 ansluter sig. Men redan Brocman s. 121 framställde den åsikt, som jag anser riktig och framställt i artikeln *Sigurdsristningar* i Nord. fam.-bok, nämligen att gen. **sukrupar** är namnet på Sirids man och gen. **hulmkirs** alltså på hennes svärfar. Lindqvist anser visserligen gen. **sukrupar** som mansnamn, då han s. 218 översätter det med »Sigröds», såsom även jag uppfattat detsamma, men anser dock denne som Sigrids styvson och Holmger som hennes make.

Mot att Holmger skulle vara Sigrids man talar i främsta rummet det stora avståndet mellan detta namn och **buata · sis** »sin make», vilket upptages av Holmgers tilläggsord »Sigröds faders». I andra inskrifter brukar uppgiften om den avlidnes förhållande till den, som låtit rista inskriften, föregå andra uppgifter om honom, jfr Sö. 8 Nybble (B. 717, L. 729), Sö. 179 Gripsholm, Sö. 3 Vänga, Sö. 31 Nora, Sö. 84 Tumbo, Sö. 97 Jäder, Sö. 237 Söderby malm, Sö. 254 Sundby, Sö. 280 Botkyrka, L. 1629, Sö. 290 Öster Bröta, Sö. 295 Uppinge, Sö. 299 Fågelsta, Sö. 325 Tynäs. Av Sö. 106 Kungshället framgår, att Sirid förut varit gift med Spjut, som vunnit ära i härnad västerut, det är detta förnäma gifte, hon berömmar sig av genom att kalla sig Alriks moder jämte sin egen höga börd som Orms dotter. Sammaledes framhåller Ginnlög sin börd å B. 267, L. 312, D. I, 1 Bro genom att kalla sig **hulmkis tutir**, och det är därför icke sannolikt, att Holmger, som säkerligen är densamme i båda inskrifterna, behövt berömmelsen att vara Sigröds fader, helst han enligt Bro-stenen synes haft en än mera berömd son i Göt, jfr ock Sö. 14 Gåsinge. Det torde ock behöva styrkas, att en fader berömmar sig av frändskapen till sin son, varemot det omvända ofta förekommer. Om däremot Holmger är Sirids svärfar är det naturligt, att Sirid uttrycker hans förhållande till sig genom upplysningen »fader till Sigröd, sin make».

Utom Bro-stenen anför C. Säve s. 29 noten ännu ett par inskrifter, där man finner namnet å en **hulmkir**, stående i en nära släktskap med en **sikrupr** och en **sukrupr**, nämligen B. 370, L. 80, D. I, 148 Ingle, Tibble sn och B. 1128, L. 493, D. II, 138 Husby, Markim sn. Då L. 493 börjar **hulmkir × auk × sikrupr × pair** . . äro dessa namn antagligen att uppfatta som kvinnonamnet Holmgärd och mansnamnet Sigröd.

På Ramsundsberget skrives gen. **sukrupar**, L. 318 Bro **sukrupar**, L. 493 Husby nom. **sukrupr**, i alla tre fallen alltså med **u** i första leden, som synes tyda på *y*, alltså labialomljud av *i* måhända genom att *f* i det ursprungliga *Sigi-freþur övergått till *v* som i *Sigvastr* för *Sigfastr* och verkat omljud vid sitt bortfall. Enligt Lind förekommer fvn. *y* understundom i namnet Sigröd av *Sigi-friþin och i *Syгурðr*.

Förekomsten av mansnamnet Sigröd, vars förstadium överensstämmer med Sigfrid, namnet på Sigurd Favnesbane hos de västgermanska folken, synes giva en möjlighet att förklara anbringandet av bilder ur Sigurd Favnesbanes saga på Ramsundsberget. Den här förekommande Sigröd bör vara uppkallad efter en avlidne med detta namn, och om detta namn oftare förekommit inom ätten, kan detta hava givit upphov åt en sägen, att

denna härstammade från Sigurd Favnesbane, vilken ärofulla härkomst Sirid genom bilderna velat betyga åt sin svärfader. Detta samband mellan ristningens figurer och personer antages ock av C. Säve s. 349.

Bilderna förklaras uppenbarligen riktigt av C. Säve s. 342 ff. som olika händelser i sagan om Sigurd Favnesbane. Det rävliska djuret är uttern, som nedlagts av de tre gudarne Oden, Höner och Loke, men i själva verket var Otr son till Reidmar, hos vilken de gästade. I mansbot måste de stoppa upp skinnet med guld, och avbildningen framställer troligen uttern, sedan detta skett. Det var nämligen utgångspunkten för, vad sedan skedde: Reidmars två andra söner Favner och Regin krävde andel i böterna, men vägrades, Favner stack igenom sin fader med svärdet, tog allt guld och nekade Regin hans fadersarv samt lade sig på Gnitaheden i en orms skepnad. Regin, som var skicklig smed, uppfostrade Sigurd Favnesbane, smidde svärdet Gram åt honom och eggade honom att döda Favner. Till höger om uttern är Regin avbildad, i det han värmer ämnet till svärdet Gram över lågan, vänstra handen lyfter han mot pannan kanske för att torka svetten, tång, städ, blåsbälg och hammare synas till vänster om honom i smedjan. Motsvarande figur på Sö. 324 Gök-stenen, som håller en hammare i handen, visar enl. C. Säve s. 344 not, att denna bild verkligen är Regin och icke Sigurd, stekande hjärtat, såsom Schüek, *Stud.* s. 209 noten, antager. Regins slutliga öde är framställt genom kroppen och det avhuggna huvudet längst till vänster, alltså i sammanhang med övriga bilder, som avse Regin, ehuru hans dråp först skedde efter det för övrigt avbildade. Bättre skulle dock bildernas ordningsföljd överensstämma med händelsernas, om man antog den halshuggne vara Reidmar, vars dråp gav upphov till de följande händelserna. Enligt Volsunga saga är det dock Regin som dödas genom att huvudet avhugges, medan det om *Hreiðmarr* blott säges, att Favner dräper honom, utan att sättet närmare angives. Bilden under ormslingan visar, huru Sigurd satt i en grop, över vilken Favner skred till vatten, och stack svärdet till hjärtat på honom. Fåglarna i trädet rådde Sigurd att även döda Regin, som annars skulle hämnas sin broder på honom, och vid trädet står Sigurds häst Grane bunden, på vilken han klövjade Favners skatter men som ej ville gå, förrän ock Sigurd steg på ryggen på honom. I *Reginmål* säges, att Favner stack sin fader med svärdet under sömnen.

I uppsatsen *Sigurdsristningar* i *Stud. i nord. litteratur- och religionshistoria* I, 172 ff. granskar H. Schüek alla de bildliga framställningar, som antagits avse Sigurd Favnesbancs saga, och förklarar deras tillkomst så, att de och sagan lånats från till Norden införda engelska, vävda tapeter, varmed gästbudssalarna voro prydda, samt anför ur *Flateyrbok* III, s. 244, hurusom konung Olov den helige uppmanade Torfinn skald att dikta om det, som var avbildat på väggbonaden, vilket vid eftersyn befanns just vara, hur Sigurd besegrade Favner.

Återstoden av den bro, som inskriften omnämner, har undersökts av S. Lindqvist, som redogör därför i uppsatsen *Ramsundsbron vid Sigurdsristningen och en storbondesläkt från missionstiden* i *Fornvännen* 1914. Undersökningen ger vid handen, att det av Sirid bekostade arbetet på en trafikled över Ramsundet omfattade följande åtgärder:

1. byggande av en c. 65 m lång träbro med 5 m långa landfästen av sten över ett c. 3 m djupt vatten;
2. sannolikt ordnande av en vägbank av c. 60 m längd över sankmark väster om bron;
3. vägröjning och mindre jordpåfyllnader mellan den eventuella banken och bron samt å ömse sidor dessa med anslutning till förutvarande vägar. Östra landfästet till bron vidtager strax n.v. om runristningen, det västra är beläget inom Ramsunds gamla trädgård. Av undersökningen framgår, att Mälarens yta c. 1040 vid Ramsundsberget stod 4,5—5 m över nutida havsytan.

102. Vävle, Jäders sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 48. Pl. 7: B. 743.

Litteratur: B. 743; L. 983; J. Peringskiöld, *Mon.*; Österberg, *Beskr. öfver Jäders socken och kyrka*, s. 115, teckn. 48.

J. Peringskiöld anger runstenens plats vara: »Öfre Wäflebyn i giärdet». Österberg säger, att den stod »fordom inom en cirkelrund stensättning ut i åkern 126 fot (37,49 m) nordvest om 10—232678. *Södermanlands runinskrifter.*

stora logen vid Väfle afvels gård tills på 1830-talet, då den blifvit upprest på platsen. Men år 1845 blef stensättningen uppbruten, hvilken var hinderlig för jordbruket, bortförd från åkern samt inlagd i syllmuren under den vid samma tid uppförda stora logen tills den 10 aug. 1868, då jag fick den uppförd på en större gravkulle, som är 50 à 60 fot i diameter, något oval, 10 fot (2,96 m) hög.» Runstenen är nu rest på den s. k. Grottkullen straxt söder om trädgården intill Vävle gård.

Stenarten är grovkornig kvarts och fältspat, blandad med mycket glimmerskiffer. Höjden är 1,37 m, bredden vid foten 78 cm, vid toppen över nedre slinglinjen 37 cm, slingans bredd c. 6 cm.

I den avlidnes namn ack. 29—32 **kuna** äro runorna mycket skadade, 29, 30 **ku** upptill, 31, 32 **na** i sin helhet. I 33—35 **sun** synes av **s** blott nedre staven. I **sin** ser det ut, som om **i** hade en prick 2 cm uppifrån, 4 cm nedifrån. I **kup** äro **ku** mycket skadade, ävensom **a** uti **ialbi**, efter vilket slingbandet tjänar som skiljetecken. I **salu** är **s** synnerligen mycket skadat. Skiljetecken står varken i början eller slutet av inskriften, som är följande:

amupa · lit · raisa · stain · pinsa · eftir · kuna · sun · sin · kup · ialbi ons · salu

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50

Kvinnonamnet **amupa** ristas **omupa** Sö. 295 Uppinge, som även i **pino** »denne» betecknar nasaliserat *a* med *o*. Namnet har alltså varit *Amōdha*, jfr fvn *Regin-mōða* och fsv. *Arin-*, *Hær-*, *Inge-*, *Kættil-*, *Rik-*, *Ræghin-*, *Ödh-mōdh*.

Översättning: Amoda lät resa denna sten efter Gunne, sin son. Gud hjälpe hans själ!

103. Vävle, Jäders sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 49. Pl. 7: B. 744.

Litteratur: B. 744; L. 982; J. Peringskiöld, Mon.; Österberg, Beskr. öfver Jäders socken och kyrka s. 110, teckn. 46.

J. Peringskiöld angiver såsom runstenens plats: »Wäfleby widh Cappelgården». Runstenen står på södra sidan om landsvägen mitt emot gården »Kapple», söderut från Vävle gård. Nära stenen har varit en gravkulle och flera synas hava funnits där omkring.

Ämnet är finkornig granit. Höjden är 1,32 m, bredden vid foten 67 cm, största bredden upptill över **m** i **kuml** och det första **r** i **bropur** 1 m. Slingans bredd är 7—8 cm.

Inskriften börjar med kolon, övriga skiljetecken äro punkter. Namnet **iarl** är fullt säkert, ty dess första runa har icke haft någon bistav upptill.

Inskriften är följande:

Slingan: : **biurn · kirpi · kuml · pisi · at · hulfast · faþur · sin · auk.** Ovanför slingan med runornas spets på övre slinglinjen: **· iarl · bropur · sin ·**

5   10   15   20   25   30   35
40   45   50

Översättning: Björn gjorde detta minnesmärke efter Holfast, sin fader, och Jarl sin broder.

104. Berga, Kjula sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 49.

Litteratur: D 8vo 35; Hermelin, Ö. Rekarne härads fornlemn. s. 393 teckn.

Runstenen står rest vid Berga gård i en sluttning mellan manbyggnaden och ekonomibyggnaderna, men skall enligt D 8vo 35 »för en femtio år sedan (före 1855) legat å en kulle i trädgården, som tyckes varit en ättechög».

Ämnet angiver D. 800 35 såsom »grovkornig, fältspatartad, något kvartsblandad gråsten, med ovanligt skrofflig yta», vadan den föga djupt huggna ristningen säges vara delvis oläslig. Höjden är 1,76 m, bredden vid foten 42 cm, i toppen över nedre slinglinjen 57 cm. Slingans bredd är 7 cm. Stenen i sin helhet har formen av ett tresidigt prisma.

Inskriften börjar nedtill t. v. men slingans gräns nedåt är icke klar. Av första namnet är 2—6 **-rkstin** med undantag av **st** tydliga men även **st** torde vara säkra. Före **rkstin** står åtminstone **i**, som möjligen kan ha varit **f**, så att namnet varit **frustin** med till **Y k** stupat **u**, 2 **r** antages även av D 8vo 35, som läser **i** för 3 **k**, vars bistav dock synes alldeles tydligt. Ordet »sten» är ristat 12—15 **tsin**; den bistav till **p**, som finnes på 15 **n** i D 8vo 35, är en naturlig fåra. Ordet »denna» är mycket otydligt, i 16 **p** är bistaven så gott som utplånad, **p** är icke vänderuna som i D 8vo 35, 17 är **i**, 18 ett otydligt **s**, 19 ett tydligt **n**, 20 **i** saknar bistav och kan icke hava varit **a**, ordet har alltså varit **pisni**, fel för ***pinsi**. Efter 23—27 **hepin** följa fem runor 28—32 i samma namn. 27 läser D 8vo 35 som **f**, men blott en fåra av 2 cm motsvarar övre bistaven till **Y**, varemot den nedre är tydligare. 29 är tydligen **a**, 30 **s**, 31 **i** betecknas i D 8vo 35 som en fåra och uppmärksammas alls icke av Hermelin men är tydligen huggen, då den börjar vid övre slinglinjen utan fortsättning uppåt och slutar skarpt vid den nedre, där dock det vatten, som runnit i den huggna fåran, frätt en liten fortsättning i lodrät riktning; måhända finnes upptill v. bistaven till **t**, men den högra-är borta. 32 är nog **p**, såsom Dybeck och Hermelin uppfattat den, ehuru den ock har utseende av **† o** med övre vänstra bistaven särskilt tydlig. Namnet torde alltså vara **hepinfastp** med dubbelbeteckning **tp** för **t**. Efter **fapur** finnes intet skiljetecken, i **sen** synes **e** hava prick, på **n** är ej vänstra bistaven synlig. Efter **ulfr** är kolon otydligt och följes av 45 **† o**, som är djupt ristat och tyckes så tecknat även i D 8vo 35 samt följes av ett djupt kolon. Det följande ordet synes vara 46—48 **nur**, översta staven på **n** är avslagen och i denna kant löper en fåra jämsides med vänstra bistaven men fortsättes icke över staven, varför runan icke är **† o**; 47 **u** är upptill skadad, vilket kan förklara, hur D 8vo 35 kunnat läsa **Y ik**, den förmenta bistaven till **Y** är en fåra; **r** uppfattar D 8vo 35 som **u** men övergången från mellanstrecket till nedre strecket i **R** kännes tydligt för fingret. Hermelin har i runorna 45 ff. förmodat **risti**, men detta utgör antagligen inskriftens sista ord 49—53, där D 8vo 35 tecknar **††††** men dess läsning är förenad med stora svårigheter; **r** synes stupad, övriga runor möjliga men långt ifrån säkra. Även ornamenten äro i hög grad skadade och delvis omöjliga att reda, vilket ock gäller ormhuvudet med inskriftens slut och stjärten med dess början.

Inskriften är alltså måhända följande:

frkstin : riti : tsin : pisni : at hepin fastp : fapur sin : ulfr : o : nur : rist :

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50

Översättning: Frösten reste denna sten efter Hedinfast sin fader. Ulv på Nor ristade.

Någon ort Nor finnes icke i omnejden, närmaste motsvarighet är Nora i Ytter-Enhörna sn.

105. Högstena, Kjula sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 48. Pl. 8: B. 754.

Litteratur: B. 754; L. 980; J. Peringskiöld, Mon.; Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 285, teckn.; S. Lindqvist, Fornvännen 1914, s. 221, foto; ATS: 20: 1, s. 129 (foto.).

Runstenen, som är av gråsten, står på norra sidan om landsvägen vid »Högstena backe» en plats på åsen S. om Heby, straxt söder om den vägvisare, från vilken landsvägen söderut går till Ärila sn, de två vägarna norrut, den ena till Äskilstuna, den andra till Björsund. Ett par backstugor ligga öster om landsvägen och kallas Högstena, mitt emot på södra sidan står en bautasten. Stenens höjd är 1,90 m, bredden vid foten 74 cm, i toppen 30 cm, slingans bredd 10 cm.

Ristningen på runstens övre hälft är till större delen förstörd, även på nedre hälftens högra sida mycket skadad.

Inskriften tyckes börja med kolon framför 1—8 **hulmuiþr**: nedtill t. v. Dessa mynder upptaga 55 cm och därefter är inskriften utplånad på stenens hela vänstra sida. Först på toppslingan synes 9 **þ** omedelbart följt av 10 **i**, en stav 5 cm uppifrån. 10 cm t. h. om **i** finnes övre staven och mellanstreckket till 11 **s**. Ordet »denna» har väl alltså varit **þinsa**. Avståndet från **hulmuiþr** c:a 60 cm visar, att i mellanrummet blott uttrycket »reste sten» kunnat stå. Ovanför och något framför **þinsa** är ett stycke av övre slinglinjen bevarad, men därefter synes intet förr än ungefär mitt på högra sidan 13—14 **ur** nedtill skadade, vilka ock läsas i B. 754. Mellanrummet mellan 9—12 **þinsa** och 13—14 **ur** skulle fyllas av prep. : **iftir**: men jämte prep. **at** rymma en del av namnet därefter, som S. Lindqvist läser **þiutirm**. 13 cm ovan **ur** finnes 5 cm av en stav uppifrån, som kan antagas höra till **r** i **iftir**, 5,5 cm efter **ur** 3 cm av en stav nedifrån, 6 cm därefter 4 cm av en stav nedifrån, 3 cm därefter en stav som synes ha bistav till **r** och 6 cm från toppen av denna övre delen av **n**. Namnet har kanske alltså varit en sammansättning med -björn, förmodligen [**þ**] **urbirn**.

Därefter står **su**, som i B. 754 följes av **n**, och sedan synes intet mer i huvudslingan. Det [**sin**], som man väntar, har antagligen stått i den slinga, som nedifrån stenens högra hörn går uppåt.

På fotslingan står 22—24 **han** :, huruvida föregånget av kolon, kan ej ses, och därefter möjligen 25 **u** med stav och bistav på var sin sida om en spricka. Man väntar **uar** och 26—27 **ar** har funnits på fotslingans fortsättning, sedan den gått under huvudslingan uti inskriftens början. Av 26 **† a** återstår blott ett kors, av 24 **† r** blott 2 cm av staven upptill och måhända spår av bistavarna, och kolon därefter tyckes finnas helt. Därpå äro 28—29 **fa** tydliga i uppåtgående slinga även i B. 754. Av det därpå väntade **r** finns möjligen en återstod av nedre bistaven, sedan fotslingan gått under sig själv uppåt stenen, där platsen för 30 [**r**] måste hava varit, ty därpå följa fullt tydliga 31—32 **in** och tydligt kolon. Därpå har stått 33—35 **mip**; spåren av **YI mi** äro ganska svaga och **þ** så gott som oläsligt. På stenens högra kantsida står den av prep. **mip** styrda dativ **ikuari**, fullt tydlig, tyckes föregås av kolon och följes av ett snett kors och därefter av ett rakt, som sammanhänger med övre slinglinjen. Den nedre slinglinjen går upp i toppen, men det är ej klart, vad figur den där bildar.

Av korset på framsidans topp synas blott otydliga spår. Den fylliga framställningen av detta liksom av inskriften hos Lindqvist måste sägas sakna tillräcklig grund i stenens nuvarande utseende.

Inskriften är alltså följande:

: **hulmuiþr** : -**þi**-**s** —**r** —**urbirn** **su**[**n**] **han** : **uar** : **far** **in** : **mip** Högra kantsidan: : **ikuari** × +
                   5   10   15   20   25   30   35 40

Översättning: Holmvid (reste denna sten efter) Torbärn (?), (sin) son. Han var faren med Ingvar.

Tydningen av högra slingan och inskriftens slut erbjuder stora svårigheter. Ett värdefullt tydningförsök är det av S. Bugge i *Runverser*, sid. 217, som jag först vill anföra i dess helhet:

»Mulig er allerede: *sun Siridark*

at sinn faður Spiüt

ment som Vers. I anden Verslinje ser jag Efterligning af ældre Indskrifter, hvori *at sinn faður* uden Navn har dannet en Linje.

uisitarla = *vestarla*. Jeg antager at andet **i** her er en (unødvendig og uheldig) Betegnelse for en Vokallyd, som Runicisten har troet at høre. Men det har i Virkeligheden ikke været en fuldt udviklet Vokal, der har dannet en Stavelse. »Hvislelyden *s* har noget, der minder om Vokalen *i*» siger J. Storm i *Norvegia* I, 89. Denne *i*-lignende Lyd kan fremtræde tydeligere artikuleret ved Forbindelsen af *s* med *t*, som nypers. *fsitäre*h Stjerne = zend. *çtare*.

Foran **auk** har Hermelin **i**:, men **a** i **auk** er hos H. utydelig. Jeg finder intet Bevis for, at man har kunnet sige *bærja borg* i Betydning af »at fælde Borgmænd». Derfor forstaar jeg med Stephens **firþ ferð** som Object for *barða*, uden dog derfor med Stephens at henføre det til samme Verslinje som *barða ferð* betyder her, som i norrön Digtning, »Folk», »Krigere». **i**: foran **auk** antager jeg for rigtigt, og forstaar det som *i* »deri» (I Borgen). For *i* (i den) jfr f. Ex. Atlamál 41: *meðan í qnd hixti* (i ham); Vaf. 31: *unz ör varð jótunn* (deraf). Med stillingen af *ferð* i Verslinjen jfr *hár baðmr* Vspá 19. *hopt* Vspá 34; *stæin* L. 897; *auk* er ved poetisk Ordstilling sat efter *i*. Denne Ordstilling har vistnok sin Grund deri, at *auk* oprindelig er et Adverbium »tillige». Lignende Ordstilling i Hávamal 143: *Dvalinn ok dvergum fyr*; Atlakv. 35: *jǫfrum ok qlkrásir valði*; L. 879: **kara auk stainbro**.

Tilbage staar: **han** × **karsar** × **kuni** (af **n** sees paa Hermelins Tegning kun Kvisten, ikke Staven) × **alar**. Dette maa betegne *hann kunn*i (kjendte eller forstod) *allar karsar*. Altsaa har, som Alliterationen med *kunni* viser, **karsar** været udtalt med *k*, ikke med *g*. Det maa, hvis Læsemaaden **karsar** er rigtig, være et Hunkjønord i Accus. Flertal, af Nom. Ental *kors. Dette *kors er mulig et fremmed Ord. Jeg tør ikke tænke paa ags. *ceaster*, *cæster*, Borg, da jeg ikke kunde godtgjøre, at *karsar* kunde være omsat for *kas(t)rar*. Jeg har tænkt mig som en Mulighed, at *kors kunde stamme fra byzantinsk *κοῦρσον* Streifetog, og at dettes Flertalsform *κοῦρσζ* var blevet opfattet som Hunkjønord i Ental. I Byzantinsk skrives ogsaa med *o* *κοσιρίοι*, *χοσζριοι*. Græske *o* er her, hvis min Gjetning om *karsar* er rigtig, i Oldsvensk gjengivet ved *o*. Saaledes er fremmed *o* i Oldnordisk oftere gjengivet ved *o*, f. Ex. Navnet paa et Landskab i Skottland oldisl. *Atjoklar* af gæl. *Ethocl* (Munch, *Norske Folks Historie* c S. 846), *Atholla* (Stokes, *Goidel*, S. 115), nu *Athole*. *kors maatte efter nordisk Analogie danne Accus. pl. *karsar*. Et Laanord, der hører til samme Ordstamme, er oldisl. *kussari*, se *Arkiv f. nord. Filologi* II, 167 f.; dettes Vokal slutter sig til byzant. *κοῦρσζριοι*. Jeg formoder altsaa at *kors Acc. pl. *karsar* betegner »Streifetog til Søs med lette Skibe.

Altsaa: **burg** (eller *borg*) **um brutna** (eller : *brotna*)

<i>i auk um barða</i>	A 3
<i>ferð, hann karsar</i>	A 3
<i>kunni allar</i>	A 4

»han kjendte alle Korsartog»; han var övet i alskens Streifetog til Søs (saadanne som udførtes af *cursarii*).

Mot Bugges tydning anmærkte jag *Runverser* s. 219 den inveklade ordstallningen, vilken jag sökte häva på ett sätt, som jag efter inskriftens undersökning icke mer kan fasthålla, nämligen genom antagandet, att uti **iauk** × **umbarpa** **i** vore avflagning för **h** och att × **hawk** + **umbarpa** betydde »slagen med hugg», vilket jag i likhet med Bugge hänförde till **firþ**, *ferð*. Vidare påpekade jag, att i *The Saxon chronicle*, jfr Steenstrup, *Normannerne* I, s. 276, II, s. 82 not. *fyrd* är det stående uttrycket för den engelska, *here* för den danska hären och att *ferð* här alltså möjligen utmärker särskilt den engelska hären som Spjuts fiende.

Prof. O. von Friesen valde denna runinskrift till ämne för sitt inträdestal i Kungl. Vitterhets-, hist.- och antikvitetsakademien d. 4 mars 1913, vilket icke är tryckt och alltså icke utförligare kan anföras. Enligt min anteckning översatte han därvid **burg um brutna iauk um barpa** med »den brutna borgen högg han omkring

barderna», läste **karuar** för **karsar**, vilket troligen är omöjligt, se ovan, återgav **firþ han karuar kuni alar** uti isl. ortografi med *ferð hann *korrar* (isl. *kqr* f. »säng, sjuksäng», jfr gr. γέρως, γέρων) *kunni all(r)ar* och översatte: »han kände alla sjukdomens arter».

Prof. O. v. Friesens tydning tilltalar genom att alla verser bliva lediga och **firþ** får en naturlig plats men innehåller för övrigt så många betänkligheter, att den svårligen kan anses riktig. **burg um brutna iauk um barþa** måste ju omtala, vad Spjut hade uträttat västerut och kan alltså icke omtala barderna i norra Tyskland, jfr Sö. 166 Grinda: **kupuir : uar : uastr : a : aklanti : kialti : skifii**, redan i **brutna** ligger borgens förstöring, och det vore naturligare, att barderna nedhöggas än deras borg, isl. *kqr* betyder visserligen »sjuksäng» men dess böjning som wō-stam är icke uppvisad, och även om uttrycket »han kände all sjuksängs färd» skulle låta säga sig om en läkekunnig, saknar ett dylikt lovord alldeles motstycke i runinskrifter och är för olikartat med de förut omnämnda krigiska bragderna för att vinna tilltro, förutom att ju läsningen *karuar* för *karsar* icke kan godtagas.

Frånsett det dunkla ordet **karsar** synes Bugges tydning för övrigt kunna vara riktig. Detta **karsar**, som uttrycker föremålet för Spjuts kunskap, jfr isl. *kunna rúnar*, *seið*, *bók*, *margar tungur*, synes dock böra stå i närmare samband med det föregående, än Bugge antagit. Närmast synes ligga att antaga det som variation till *burg* och i så fall en vid inlåningen i nord. språk försiggången omställning av ags. *ceaster*, *cæster*, vilken möjlighet Bugge avvisar.

Översättning: Alrik reste stenen, som till Sigrid, efter sin fader Spjut, som västerut varit hade, nedbrutit borg och i den slagit anglosaxarnes här. Anglosaxiska fästena kände han alla.

Inskriftens slut är i metrisk form:

» <i>sar væstarla</i>	»som västerut
<i>um varit hafdhi,</i>	varit hade,
<i>borgh um brutna</i>	brutit borg
<i>i ok um bardha;</i>	och borgmän däri slagit;
<i>færdh han karsar</i>	befästningskonster
<i>kunni allar.</i>	kunde han alla.

107. Balsta, Klosters sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 50. Pl. 7: B. 746.

Litteratur: B. 746; L. 973; J. Peringskiöld, 1686; Broocman, Sagan om Ingvar Vidtfarne, s. 95; O. Hermelin, Öster Rekarne härads forulemningar s. 331.

Runstenens plats anges i B. 746 vara: »I Baalsta Täppa», Broocman uppgiver, att den 1760 till en stor del låg under gärdesgården i diket vid landsvägen. Den står nu bakåtlutande rest 117 steg väster om Greby bro, som leder över Karpbäcken, vilken nu är ett dike, troligen väsentligen på sin forna plats.

Ämnet är gråsten, höjden 1,70 m, bredden vid foten 70 cm, i toppen över nedre slinglinjen 55 cm, slingans bredd 10—12 cm.

Inskriften börjar med ett kolon av närstående punkter. I **stein** fortsättes pricken på **e** av en fåra åt vänster. Ordet »denna» är fullt säkert **þnsi** som i B. 746. Uti **ha[n]** är **n** alldeles borta och skiljetecken finnes ej heller därefter. Kolon står både före och efter **mip**, blott efter **ikuari**, framför vilket intet skiljetecken finnes. En punkt på ytan ovan korset ser ut att vara ristad.

109. Gredby bro, Klosters sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 51.

Litteratur: L. 972 (?); O. Hermelin, Öster Rekarne hds fornlemningar s. 335, teckn.; Bidr. t. Södermanl. äldre kulturhist. 1, s. 8.

Runstenen hade enligt brev från H. Aminson till R. Dybeck d. 15 maj 1864 då anträffats. Den låg vid bronns norra långsida på brokistans botten 3 alnar (1,78 m) under Gredby bro tvärs över vattenfallet med toppen åt Balsta till, enl. uppgift 1916 av en 71-åring, som varit med om att köra fram stenen. Troligen är stenen den i Ransakn. 1667—84 sålunda omnämnda: »Uthi Kloster Soehn och Gredby gata är liggiande en stoor Steenhäll, der uppå haar och förr synas Runske bookstäfwer, men nu är hon lagder till en brosten.» Runstenen är rest på en backe c:a 263 steg väster om bron i utkanten av Äskilstuna Östermalm vid gamla Kjulavägen mitt emot porten till gården Örn nr 2.

Ämnet är gråsten med rödaktig fältspat. Höjden är 3,14 m, bredden vid foten 2,32 m, i toppen över översta runslingan 1,67 m, slingans bredd efter sidorna 18—20 cm.

Runslingan utgöres av två ormar, den vänstra har huvudet nedtill, den högra upptill. På stenen upptill finnes en orm i många slingringar, troligen icke två. Korset tyckes vara något felristat, i det att övre armen går långt ned i medelpunkten och korsas av den övre halvringen.

Inskriften, som delvis är ganska svårläst, börjar efter ormhuvudet nedanför korset utan inledande skiljetecken med namnet 1—5 **ormar**; 1 **≠ o** är fullt säker men bistavarna t. h. otydliga, i 2 och 5 **r** är bistaven obetydligt krökt, men båda säkert **r**, icke **u**, ty åtminstone mellan övre strecket och mellanstrecket är krökningen tämligen skarp; **m** är fullt säkert och icke **k**. På **a** i 6—8 **auk** är huvudsakligen v. bistaven utpräglad och blott övre korset i ett kolon av kors är synligt efter ordet. Det följande namnet har förmodligen varit 9—14 **uifrir**, vari dock 13 **i** är så gott som borta, möjligen finnes 4,5 cm nedifrån, 11—12 **fr** och 14 **r** äro matta, 12 dock med säkerhet **r**, icke **p**; 14 **Λ r** är sned mellan bistavarna. Efter 15—17 **auk**, som föregås och efterföljes av ett kolon av kors, följer 18—24 **hulmrir**, som Hermelin läser **hulmuip**, men 22 är uppenbarligen **℞ r**, icke **ℕ u**, ty bistavens krökar äro ganska tydliga, och 24 är likaledes **℞ r**, ehuru blott staven och övre bistaven äro alldeles i behåll, på mellanstrecket är övre sidan avflagad och nedre strecket något matt men 24 är omöjligen **p**. Ordet är alltså kvinnonamnet Holmfrid med nom. på **r**, vari **f** blivit utelämnat. Efter 28—30 **kal** finns blott nedre korset i kolon kvar. Efter **polfr** med **≠ o**, som slutar vänstra slingan, och framför **auk**, som börjar den högra, finns intet skiljetecken, men skiljetecknet efter **auk** och de två följande äro kolon av kors.

Högra slingans runor äro delvis synnerligen svårlästa. Det första namnet är 42—47 **skrimi**; 42 **s** är mycket nött men dess delar synliga under skynket, 43—44 **kr** tydliga; 45—47 **im** äro kortare än namnets övriga runor på grund av en insvängning av stenens kant, 45 **i** är tydligt, 46 **m** mindre tydligt, i synnerhet är översta staven otydlig. Efter 47 **i** finns ett tydligt kors i stenens övre kant och under detsamma ett mindre tydligt i slingans mitt. 48 är säkerligen **p** men med en lång icke huggen fåra, lik bistaven till **Λ**; 49 är **u**, och ett kolon av kors därefter är otvivelaktigt, om ock mindre klart. 50 är en klar stav, korsad av åtskilliga fåror, av vilka ingen är säkert ristad; jag förmodar, att runan varit *** h**, då bistav till **†** är rätt synbar. 51 **u** är klart, 52 **i** är en stav med ej säkert ristade fåror. 51—52 **ui** följes av ett otydligt kolon av kors. 53 är en mycket klar stav utan bistav, men t. h. om dess mitt finnes en fåra snett uppåt och krökt nedåt i spetsen t. h., som möjligen skulle kunna tagas för återstod av mellanstrecket i **s**, vars nedre stav blivit förstörd. 54 är en stav med korsande fåror snett uppåt höger, som ej behöva antagas ristade. 55 ser ut som nedre delen av **s**, med förlängd övre stav, vilken också spåras, 56—59 **keni** äro klara jämte övre korset av det följande skiljetecknet. Därpå torde 60—63 **litu** hava stått, varav 60—62 **lit** äro matta men otvivelaktiga; efter 62 **t** följer 63 **u** med krökt stav och med bistaven utgående från stavens mitt och krökt nästan som bistaven till **u** i **faru** på Sö. 109

Gredby (Äskilstuna). Ordet därefter har sannolikt varit 64—66 **rsa**; på **r** tyder en fåra, lik bistaven till **r**, som slutar 4 cm uppifrån, av 65 **r** **s** tyckes nedre staven finnas med en förlängning uppåt och mellanstreckets linje, av 66 **a** finnes nedre delen tydlig, följd av nedre korset i ett kolon. Fullt klara äro 67—70 **stin** med **s** av formen **r** med förlängning av nedre staven till övre linjen och följande övre kors av ett kolon, 71—75 **aftir** utan följande skiljetecken och **polf** med **o** av formen **≠** och möjligen följt av enkelt kors.

Inskriften är alltså följande:

ormar auk × uifrir × auk × hulmrir × auk × kal × auk × polfr auk × skrimi × þu × hui × i i s keni ×
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
 litu *rsa* × stin × aftir polf ×
 60 65 70 75

Att **uifrir** och **hulmrir** äro kvinnonamnen *Vifridh*, *Holmfridh* med bortfall av *dh* framför den bevarade nominativändelsen *-r* bekräftas av neutr. plur. **þu × hui** »dessa äkta par», då **hui** blott synes kunna vara en svarighet till isl. plur. *hiú*, som ej annars förekommer i fsv. Då i 53—59 *iis keni* slutet är klart och 55 *s* mycket sannolikt, kan detta karakteristiska ordslut svårligen tillhöra annat ord än fsv. *systkine* »syskon», även skrivet *systkene*, *syskene*, se Söderwall, *Ordb.*, en biform till *systkin*. Bärarna av namnen i inskriftens början hava alltså dels varit syskon, barn till den avlidne, dels hans mågar eller sonhustrur. Man väntar »och» emellan »hjon» och »syskon»; då sådant saknas, ser det ut, som om 50—59 **hui × i i s keni** utgjorde en dvandva-sammansättning »hjon-syskon» med betydelse av »äkta makar och syskon».

Troligen återger då **hui** den omljudda form, som ingår i fvn. *hybjli*, sv. *hybble*, varom se A. Kock, *Umlaut u. Brechung* s. 212 ff. A. Noreen, *Aschw. Gr.* § 386, anm. 1 har anfört ett flertal neutr. *ia*-stammar som biformer till *a*-stammar och antagit dem vara ursprungligen brukade som senare led i *smsg*, och F. Kluge, *Urgermanisch* s. 231, § 281 har uppvisat det vara en allmän forngermansk företeelse, att andra leden av en *smsg* tillhör böjningsmönster, som saknas i det enkla ordet. För 28—30 **kal** jfr fsv. *Calus*, fd. *Kaalson*.

Översättning: Ormar och Vifrid och Holmfrid och Kal och Tolv och Skrime, dessa äkta makar och syskon, läto resa stenen efter Tolv.

110. Grönsta, Kloster sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 7: B. 747.

Litteratur: B. 747; L. 971; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon.; S. Bugge, *Runverser* s. 215.

I *Ransakn.* 1667—84 säges runstenens plats vara: »I Grönsta gärde på en backe»; stenen är nu borta.

Enl. B. 747 har runstenen varit 1,88 m hög och c:a 1 m bred vid foten. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften var enl. B. 747 följande:

sin faþur : raistii : stain : þansi : at : þurstain : fauri : maisi : .
 5 10 15 20 25 30 35 40 45

S. Bugge, *Runverser* s. 215 yttrar: »Her synes mig förste Navn umuligt og de to sidste Ord, som de her er skrevne, meningslöse.

I **sinfaþur** formoder jeg en forsætlig Omflytning af **frustain** *Frøystæinn*. At der er skrevet **-faþur**, ikke **-fatur**, er efter min Mening gjort for at frembringe en vildledende Lighed med Ordet for 'Fader'.

I **raistii** er, hvis Afskriften er rigtig, det ene **i** vilkaarlig tilföiet. Eller for **raisti : istain**.

fauri : maisi : skal forstaaes som **faur** i **saimi** *fór í Sæmi* 'han drog til Semland'. *Sæmi*, Accus. af *Sæmi, hos Saxo Grammaticus *Sæmi*, *Sæmbones*, hos andre danske Krønikeskrivere *Sæmi*, *Sæmbi*, *Sæmi*, som boede mellen Deime, Pregel og Havet (Zeuss, *Die Deutschen* S. 675 f.). **saimi** *Sæmi* er en Form som gslv. *Dæni*

Dansker, Rydq. II, 267. **faur** med **au** som **fauru** L. 927, og **faur** D 8vo II, s. 46; med **r** som **puar**, d. e. **uþar**, i Accus.» (på Gökstenen enl. Bugge, *Runverser* s. 214).»

Att inskriften icke kan tydas utan omställning av runor, synes mig Bugge med rätta hava antagit. Men då å andra sidan de flesta orden äro skrivna rättfram, synes detta böra anses vara fallet överallt, där det går för sig, det begynnande **sinfapur** alltså böra tolkas »sin fader» som blott bytt plats med **fauri : maisi :**, vari namnet på runstenens resare i omställning innehålles. Att denna omställning utgör två grupper runor, kan ha sin grund i att även namnet hade två delar. Ett namn med föregående öknamn skulle erhållas genom följande omställning, varvid jag dock måste antaga ett **i** felläst för **t**, nämligen: **fauri : maisi : = fiar asmuti Fæar-Åsmundi**, jfr **fiarun Fæar-Un** Öl. 87 Lerkaka. Att denna gissning träffat det rätta, vågar jag dock ej påstå. En viss regelbundenhet finnes i den till utseendet godtyckliga omställningen. Först tagas första gruppens två yttersta runor 1, 2, därpå de innanför dessa stående 3, 4, mellan 5, 6 överhoppas en, mellan 6, 7 och 7, 8 två runor, mellan 9, 10 åter blott en. Tydningen måste dock betraktas som mycket osäker.

Översättning: Gods-Asmunde (?) reste denna sten efter Torsten, sin fader.

111. Stenkvista kyrkogård, Öster Rekarne hd.

Pl. 52.

Litteratur: D 8vo 34; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 391, teckn.; Stephens, Tordneren Thor, s. 38.

Om stenens fyndhistoria meddelar D 8vo 34: »Runstenen har till år 1794 legat i golfvet till Stenkvista gamla kyrka, som vid nämnde tid nedrefs. Man känner icke, när denna kyrka blifvit uppförd. Stenen säges varit nära ingångsporten, der han qvarlåg i jordbrynet, med uppvänd inskrift, till år 1824, då han fördes ett stycke sydväst om den nya kyrkan, der han nu finnes å kyrkogården.»

Stenen står rest, något framåtlutande, i sydvästra hörnet av Stenkvista kyrkogård. Ämnet är granit, höjden 2,20 m, bredden vid foten 1 m, i toppen över toppslingan 59 cm, slingans bredd 7—8 cm. Ristningen är tydlig och väl bibehållen. På det kristna korsets plats finnes en Torshammare. Jfr Sö. 86 N. Åby.

Inskriften börjar nedtill t. v. med 1—5 **helki**; pricken på **e** är ett 3 cm långt, vågrätt streck, c:a 1,5 cm på vardera sidan om staven och vida skilt från bistaven på 6 **† a** i **auk**, jfr 35. 4 **k** har måhända prick, ehuru skadad. I 9—16 **fraykair** finnes en fördjupning i 12 **y**, som torde böra antagas vara prick, om ock något oregelbunden, bistaven har ett knä på mitten. I 34—38 **merki** är på 35 **e** pricken ett 2 cm långt vågrätt streck, jfr 2.

Inskriften är följande:

Huvudslingan: **· helki · auk · fraykair · auk · þorkautr · raistu · merki · sirun ·** Ovan fotslingan:

at · þiupmunt I rät vinkel mot mitten därav: **fapur · sin**

Redan Bugge har påpekat den nära släktskapen mellan Sö. 111 Stenkvista och Sö. 86 Åby; utom att **sirun**, om vars betydelse se Sö. 86, är egendomligt för båda, hava de liknande ormslingor och båda hammar-tecknet, vilket väl antyder, att de huggits av samme ristare och att denne varit hedning.

Översättning: Helge och Fröger och Torgöt reste med segerrunor prydda minnesvårdar efter Tjudmund, sin fader.

Anm. I J. H. Schröders saml. Upps. univ. bibl. cod. R 552 meddelas: »En annan fast större runsten (än D 8vo 34, Sö. 111) har äfven uti nämnda gamla kyrkogård blifvit träffad men i anseende till arbetarnas okunnighet blef detta monument sönderstyckat och man vet ej, hvar lemningarna finnas.

112. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 52. Pl. 8: B. 748.

Litteratur: B. 748; L. 974; Dybeck, Runa fol. II, s. 40; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 399, teckning.

Runstens plats är enl. B. 748 »Kolunda Gärdsbacke», och D 8vo II, s. 11 meddelar därom närmare, att »der är vid en avväg till Husby socken en höjd invid det så kallade Nybygget, hvilken fordom hetat Ramsbacken. Höjden har varit betäckt med stenkretsar och grafkullar, af hvilka några få ännu återstå mellan de på sednare tider upptagna åkerlanden, och i vestra slutningen närmast korsvägen står lutande Runstenen under N:r 748 i Bautil (Liljegr. 974)».

Runstenen står nu rest i sydvästra hörnet av gårdsplanen till Kolunda nr 3, som ligger vid vägskalet mellan Malmköping—Äskilstuna-vägen och vägen till Skogstorp, öster om den förra.

Ämnet är gråsten. Höjden är 1,90 m, bredden vid foten 80 cm, vid toppens nedre slinga 57 cm, slingans bredd 11 cm.

Uti inskriftens första namn 1—8 **uiktirfr**, som föregås av kolon, är nedre delen av bistaven på 1 **u** förstörd genom avflagning, som ock förstört vänstra sidan av 2 **i**. Därpå vidtager en annan avflagning, som förstört högra sidan av 2 **i** upptill, och sträcker sig framåt 3 **k**, som är så gott som alldeles förstörd, blott något litet av nedre stavens högra sida är bevarat; avflagningens högra gräns liknar bistaven till **V k**; en fåra som utgår från nedre staven kan knappt vara huggen. I 8 **▲ r** är högra bistaven mycket otydlig. I **pansi** finnes av **i** 3 cm nedifrån jämte nedre prickens av följande kolon. I **at** saknar **a** övre staven, **t** vänstra bistaven och 4 cm av övre stavens v. sida. I **prutar** är bistaven på **p** nästan utplånad men har varit en större ring, än B. 748 tecknat, på **u** är övre hälften av bistaven mycket skadad, på **r** är högra bistaven borta.

Lönnrunorna äro på det hela taget ganska svaga och skulle sannolikt vara omöjliga att läsa, om man ej på förhand kände deras betydelse: 56—60 **piakn**. I 56 **p**^{3/3} fann jag 1907 ättstrecken klara, nummerstrecken utplånade, 1916 blott två ättstreck; 57 **i**^{2/3} är alltför matt att kunna läsas, 58 **a**^{2/4} har ättstrecken klara, av de 4 nummerstrecken kunna åtminstone ett par fastställas. 59 **k**^{3/6} är ganska matt, men det syntes 1907, som de tre ättstrecken kunde identifieras, åtminstone de tre innersta nummerstrecken, 1916 syntes blott dessa; 60 **n**^{2/2} har en bågformig sträckning nedanför korsets fot, de två nummerstrecken äro klara, de två ättstrecken utplånade.

Inskriften har alltså varit följande:

: **uiktirfr** : **auk** : **tiarfr** : **raispu** : **stain** : **pans[i:]** **at** : **purkil** : **fapur** : **sin prutar** Lönnrunor: **piakn**
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60

Översättning: Vigdärv och Djärv reste denna sten efter Torkel, sin fader, en kraftkarl. Om förekomsten och betydelsen av **prutar piakn** se Sö. 90 Lövhulta.

113. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 53.

Litteratur: D 8vo 60; Dybeck, Runa fol. II, s. 40; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemn. s. 376, teckn. s. 397; Runverser s. 330; O. v. Friesen, Fornvännen 1909, s. 76 f., not.

Runstenen anträffades 1856 i en grav å samma höjd, på vilken Sö. 112 Kolunda (B. 748, L. 974) var rest. I D 8vo 60 meddelas därom följande:

»Hösten 1856 hade en äldre man efter erhållet tillstånd begynt upptaga ett mindre åkerland å höjdens östra sluttning. Å platsen var en rund grafhög, tolf alnar (7,11 m) nedomkring och två alnar (1,18 m) hög, hvars utjämnande kostade mycken möda, hälst han omgafs af en fast och tät fotkedja, samt svåra stenar voro lagda äfven inuti. Den ihärdige hade dock ensam hunnit arbeta sig till midten af kullen, der en liggande större sten mötte och till hvars bortförande han måste anlita biträde. Då nu stenen blifvit ren från öfverliggande jord, fanns hans ena uppåt varande flatsida ega runristning. Vid fortsatt gräfning der stenen legat, träffades ett större lager af kol, blandadt med smärre ben, hvilket lager sträckte sig från midten nästan fram till fotkedjans nordliga del. Närmare undersökning skedde icke.»

Runstenen står nu rest mittemot den yngre runstenen Sö. 112 vid Kolunda nr 3 på andra sidan om vägen från landsvägen in till gårdens stallbacke.

Ämnet är gråsten. Höjden c:a 1 m, bredden vid foten 46 cm, i toppen 37 cm. Inskriften är ristad nedifrån uppåt i fyra jämnlöpande rader, av vilka den första längst till vänster är 9 cm bred, den andra 7,5 cm, den tredje 10 cm, den fjärde 8 cm.

Inskriften börjar med ett skiljetecken av tre punkter, bildande en triangel med spetsen uppåt, mot vilken övre slinglinjen kröker ned 3,5 cm, av övriga skiljetecken äro de flesta kolon, det efter **fapur** med streckformig nedre prick, på **eftir** och **kiarpu** följa streckformiga skiljetecken. I **pair**, **sunir**, **eftir** är **r** en 4 cm lång linje nedifrån, och i **setu**, **stin**, **sunir**, **purkitils** är **s** en 5 cm lång linje uppifrån; i **mupur** har bistaven till **ϕ m** form av en nästan fullständigt slutet ring; av brist på utrymme är **r** litet och intet skiljetecken därefter. I **trikila** saknar **l** bistaven och **a** toppen. Prickarna på **e** äro tydliga i **setu** och **eftir**.

Inskriften är helt och hållet i metrisk form, bildande en fyrradig strof, och var rad utgör en vers med tre höjningar och allitteration i versens början. I Fornnordisk metrik, Sthlm 1898, s. 70 har jag kallat strofen för Kolunda-strofen; se Brate, *Fornnord. metrik*, Sthlm 1898, s. 70.

∴ pair : setu : stin : sunir :			
	5	10	15
purkitils : auk : fulku			
	20	25	30
hiar : fapur : auk : mupur			
	35	40	45
	50		
: eftir : kiarpu : trikila :			
	55	60	65

Översättning: De satte stenen, sönerna av Torkättil och Folka; här efter fader och moder gjorde de manligen (minnesvård).

Att strofens verser äro förbundna med allitteration i versens början har sitt motstycke i Sn. Ed. Hátt. strof 7, **hiar** och **eftir** allitterera, såsom stundom i Eddan *h* framför vokal allittererar med vokal. Jfr Sö. 61 Ösby. Runverser s. 185; Borresta, Runverser s. 343.

Bugge, *Runverser* s. 331 antager en sexradig strof av fyrstaviga verser med alliterationerna **setu : sunir : fulku : fapur**, **eftir : ut**, som erhålles genom dubbelläsning av **ut** i **kiarpu** · **trikila**, varemot det för Bugge obekanta skiljetecknet mellan dessa ord talar.

O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 76 noten, uttalar sig emot att antaga poetisk form av inskriften, säger, att ordföljd och stilisering såväl i denna inskrift som i Sö. 166 Grinda och Sö. 49 Eneby, som på samma ställe behandlas, onekligen erbjuder åtskilliga egenheter, som synas avvika från vad som sannolikt var normalt i tidens talspråk, och överensstämman med, vad man plär möta i vers, men att avvikelserna från den nordiska versbyggnaden äro så betydande, att det torde vara välbetänkt att icke anta poetisk form, förr än andra verser av samma originella bildning äro funna, varpå de viktigaste avvikelserna uppräknas. De ellipser och upprepningar, som ge inskriften tycke av poetisk stilisering, förklaras s. 78 noten så, att mästaren »ännu icke stiftat bekantskap med, i hvarje fall icke senterat och upptagit det kortaste uttrycket för hvad en minnesinskrift borde meddela» och »obehändigheten i stilisering har också vållat att man ej får veta namnen på Torkels och Folkas söner». Förnimmelsen av allitteration säges s. 76 not skola bliva skäligen svag, då sex eller flera stavelser

skilde de rimmande ljuden, och alliterationens placering i versernas början i Kolunda-strofen kan därför svårligen vara en avsedd konstform.

Mot O. v. Friesens antagande, att bristande förmåga att uttrycka sig vållat de stilistiska egenheterna, kan väl invändas, att varje tid, bortsett från enstaka onöjaktigheter, bör antagas behärska sitt eget språk tillfredsställande, och vidare framhållas, att inskriften äger åtskilliga motstycken även bland senare inskrifter. Sö. 130, D 8vo 45 Hagstugan, är sålunda även fullständigt versifierad och meddelar dock icke namnen på de fyra söner, som rest stenen, B. 41, L. 485, D. II, 124 Sälva avslutas med en metrisk del av liknande beskaffenhet, i B. 95, 93, L. 475, 476, D. II, 114, 115 Rockelstad är en inskrift av motsvarande innehåll ristad på en särskild sten, och å B. 38, L. 487, D. II, 132 Skalmstad, se Rök III, 277, är det den avlidnes namn, som först meddelas i uppgiften om ristaren. Det synes icke nödvändigt att antaga, det i fråga om Sö. 113 en annan sten funnits med uppgift om sönerns namn, ehuru sådant väl vore tänkbart. Vad beträffar, att Kolunda-strofen icke annars förekommer i runinskrifter, må jämföras Sö. 65 Djulefors med en halvstrof, som överensstämmer med en skamme háttr Hått. 72, dock med en liten avvikelser. Förekomsten av denna strofform visar, att även 1000-talets svenskar voro förtrogna med en del av den fornnordiska skaldekonsten, och avvikelserna, att de dock icke alltid följde de västnordiska reglerna. Det bör då icke överraska, om även fsv. strofformer förekommo, som ej äro bekanta på västnordiskt område. Till Kolunda-strofen utgör dock Hått. 7 och till Grinda-strofen Hått. 8 beaktansvärda tillnärmelser, och om alliterationens ställning i versens början var medveten konstform, ådrog den sig därigenom uppmärksamhet.

114. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 8: B. 749.

Litteratur: B. 749; L. 1627; J. Peringskiöld, Mon. år 1686.

Stenens plats anges av J. Peringskiöld vara »Kolunda grind widh en åå», stenen är nu borta. Dess ristning var ett kors av fullkomligt samma slag som Sö. 112 (B. 748), jämte vilken runsten stenen kanske bildat ett minnesmärke.

Ämnet har säkerligen varit gråsten. Enligt B. 749 har stenen varit 2,63 m hög.

115. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 53. Pl. 8: B. 750.

Litteratur: B. 750; L. 975; J. Peringskiöld, Mon. 1686; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 395, teckn.

Av J. Peringskiöld säges runstenen vara »Emellan Koolunda och Steenqvista Kiörka öfwer En Broo», s. 42 »Kolunda hage öfwer en rennil».

Av O. Hermelin återfanns övre hälften av stenen med runorna :rais- och ett stycke med -at:h-, av mig påträffades blott det sistnämnda, liggande vid en bro över ett dike mellan Hagstugan och närmaste gård i Kolunda, 81 cm långt, 50 cm brett i ena ändan, 23 cm i den andra och 9—12 cm tjockt. På detta stycke borde inskriftens första runa u vara synlig och kanske även 2 i, men ha ej varsnats av mig.

Enligt B. 750 har runstenen varit 2,47 m hög, 77 cm bred vid nedersta ristningen, 90 cm största bredden upptill.

locket och långsidohällen hört tillsammans, om icke gissningen s. 42, att »vid Sundby kyrka torde två gravkistor funnits» tyder på, att han anser så icke hava varit fallet.

S. Lindqvist, *Fornvännen* 1914, s. 221 menar, att då Holmger (Ramsundsberget) och Holmvid (Sö. 116 Sundby) »båda fått sina minnesvårdar invid Sundby, är det sannolikt, att båda bott där på samma gods, och då deras dödsår ej behöva varit skilda av stort mer än tvenne decennier, vore det naturligtast att uppfatta dem som far och son». Denna slutsats synes ingalunda bindande, då å ena sidan Ramsundsbergets ristning är förbunden med den på platsen utförda allmännyttiga broanläggningen och å den andra Holmvids gravkista blott visar, att Sundby var hans kyrkosocken; Holmger och Holmvid kunna väl hava bott på helt skilda gods i trakten.

Då enl. A. Bugge, *Vesterl. Inflyd. paa Nordb. i Viking.* s. 335, prof. S. Bugge anser, att stenen är gammal, från kort efter år 1000, så vederlägges detta antagande därav, att Holmvid, såsom S. Lindqvist, *Fornvännen* 1914, s. 221 påpekat, bör vara densamme, som rest Sö. 105 Högstena över en son, som fallit med Ingvar, och alltså levat ännu 1041.

117. Sundby kyrka, Öster Rekarne hd.

Pl. 54.

Litteratur: S. Lindqvist, *ATS* 22: I, s. 35 ff., 48 ff.

Hällen, som blott har ornament från runstenstid, men saknar runinskrift, anträffades 1915 itubrusten på norra sidan om Sundby kyrka, stående lodrätt med den hela långsidan vågrät i markytan i ost-västlig riktning, uppenbarligen i sitt ursprungliga läge och har säkerligen utgjort ena långsidan av en gravkista. Hällen är nu i Stat. hist. museum och har inv.nr 16799.

Ämnet är kalksten, längden 1,8 m, största bredden 1 m, tjockleken 10—14 cm.

Ornamentets slingor hava haft färgbeläggning, som S. Lindqvist s. 48 sålunda beskriver: »De tvenne vågformigt böjda, breda band, som bilda orneringens huvudmotiv, äro eller hava varit belagda med särskild bårdfärg, brunt, till en bredd av c:a 2 cm från konturlinjen, medan deras mittfält, c:a 6 cm breda, äga en därifrån skarpt begränsad färgbeläggning, å det ena blått, å det andra först blått, sedan rött.»

118. Ostra, Sundby sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 55.

Litteratur: O. Hermelin, *Öster Rekarne härads fornlemningar*, s. 435, teckn.

Ristningen befinner sig på södra sidan av ett granitblock söder om Ostra och invid en gärdesväg 156 steg norr om vägen mellan Sundbyholm och Äskilstuna. Bakom stenens h. sida sträcker sig en stenbacke, på vilken inga forngravar äro påtagliga men där nu avlidne folkskolläraren Jonsson ansett sig finna sex stenar i rund med en i mitten. Höjden är 2,17 m, bredden 2,20 m, slingans bredd 17—18 cm. Ristningen är grund och inskriften delvis svårläst. Nedtill har stenen spruckit, varigenom nedre delen av den högra slingan blivit avskild.

Inskriften börjar utan skiljetecken med 1—4 **uitr**, som gå från höger till vänster. I 8—12 **raise** är 12 icke † **a** utan **e** med en prick, som synes tämligen säker. 25—26 **in** är troligen konjunktionen *æn* »och», 27—29 **kuþ**, men på 27 **k** är bistaven en naturlig fåra, som sträcker sig långt över slingan åt båda sidor och ser ut som bistav till †. I 30—35 **hialbi** är på **b** nedre ringen tydlig men även den övre otvivelaktig. 36—38 äro troligen **ant**; av **a** befinner sig övre staven 8,5 cm och nedre staven 5 cm på nedre stycket, bistaven har antagligen förstörts av sprickan. 37 † **n** är klar, varefter slingan korsas av slingbandet; 22 cm från detta finnes föreningspunkten av bistavarna till † **t**, vars stav är en sned spricka, och 7 cm därifrån det avslutande kolon.

Inskriften är följande:

uitr : lit : raise : merki : at : biorn : in : kuþ : hialbi : ant :
           5   10   15   20   25   30   35

Namnet **uitr** är fsv. *Övind*, *Önd*, fvn. *Øy-vindr* på mellanstadiet *Öindr, ristningen **uitr** också D. I, 223 Länna Uppl., B. 444, L. 125, D. I, 163 Högby Uppl., ack. **uit** B. 1008, L. 1267 Rörbro.

Översättning: Öind lät resa minnesvården efter Björn och Gud hjälpe anden!

119. Gundband, Vallby sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 55.

Litteratur: O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 447; s. 449, teckn.

Vid beskrivningen av runstenens plats säger O. Hermelin s. 447: »Väster om Gundband åtskilliga små ätthögar, nästan alla skadade, något längre i norr en för kort tid sedan funnen runsten.» Måhända hava dessa ätthögar nu alldeles ödelagts av en stor sandgrop, vid vars västra kant runstenen stod rest. Sedan den fallit ned i gropen, restes den 1916 åter 20 steg åt norr mot en jordfast sten. Platsen är västerut från Gundband, som ligger på andra sidan om en ås öster om vägen från Ballersta till Mälsta; runstenen står c:a 130 steg väster om denna väg.

Ämnet är gråsten, höjden 1,45 m, bredden nedtill 65 cm, i toppen över runornas fot 46 cm, runornas längd 12—14 cm. Inskriften är synnerligen djup och tydlig, innefattas icke av slinga och stenen saknar kors.

I 7—9 **iul** är staven på **i** klar 10,5 cm nedifrån och räcker 3 cm upp i den skada, som omgiver toppen och har formen av bistavar till **Y m**; dessa förmenta bistavar hava dock icke de övriga streckens utseende, vadan runan nog är **i**. Uti 16—21 **raisti** är 21 **i** klart och har aldrig haft bistav; på **K r** utgår nedre staven från stavens mitt, dit övre strecket ock går in, som dock icke är ristat utan en spricka.

Inskriften är alltså:

mal : auk · iul : auk · krk : raisti :
           5   10   15   20

Då runstenen är så olik övriga runstenar, i det den saknar slinga och kors och inskriften uppvisar **raisti** för ***raistu**, som har den ovanliga formen **K r**, och icke uppgiver, över vilken stenen är rest, är det frestande att antaga inskriften ristad i jämförelsevis modern tid och ristarnes namn antydda genom deras initialer, t. ex. **M**(åns) **A**(nders) **L**(arsson), **J**(ohan) **O**(lov) **L**(arsson), **K**(arl) **Ö**(sten!) **K**(arlsson). Om inskriften härrör från forntiden, är lönnskriften obegriplig.

120. Skogshall, Ärila sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 56. Pl. 8: B. 757.

Litteratur: B. 757; L. 977; J. Peringskiöld 1686; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 513, teckn.

Av J. Peringskiöld anges platsen sålunda: »Skrifvaresten på granheden wid Trumpan i Ärila Sochn.» Ristningen befinner sig på den nv. släta sidan av ett stort, jordfast stenblock ett stycke söder om Skogshall, nö. om sjön Bjälken, c:a 30 steg väster om landsvägen till Malmköping och är vänd mot vägen.

Stenblockets höjd vid ristningen är 1,90 m, ristningens höjd 1,23 m, bredden över korsets kärna 1,02 m, slingans bredd 7—8 cm. Ristningen är väl bibehållen.

Inskriften börjar efter ormhuvudet med ett rakt kors. I 12—17 **uiulfs** är 16 **f** fullt säker, fast något matt, i synnerhet är övre bistavens topp oklar. I 21—25 **hagua** har 23 **g** alldeles omisskännlig prick. I **sin** och **sina** är **s** ett streck nppifrån, 4 och 4,5 cm, då slingan är 8 cm bred. I 68—70 **gub** har **g** tydlig prick, även 72 **e** i 71—76 **healbi** synes hava prick.

Inskriften är följande:

+ fastulfr + sun + uiulfs + lit + hagua + stain + at + hulmkair + bropur + sin + auk + þoruar + mopur +
                   5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60
sina + **gub** + **healbi** + **ant** + **þaira** +
 65   70   75   80

Kvinnonamnet **þoruar** förekommer annars icke i fsv. men motsvarar fvn. *Þorvqr*, som ock är namn på en danska.

Översättning: Fastulv, son till Viulv, lät hugga stenen efter Holmger, sin broder, och Torvar, sin moder. Gud hjälpe deras ande!

121. Bönestad, Allhelgona sn, Rönö hd.

Pl. 14: Sö. 121.

Litteratur: L. 888; Sjöborg, Saml. f. Nord. Fornälskare II, 233; L. f. B. 888; O. Celsius, Act. Litt. Sv. p. 198; J. H. Schröder, Södermanl. Fornminnen bl. 57; Uppgifter om stenen och kopior av teckningar äro samlade av S. Boije.

Om stenens läge och beskaffenhet yttrar sig J. H. Schröder i *Södermanl. Fornminnen* bl. 57 utförligast, på följande sätt: »I Bönestad upptäckte jag dessutom en Runsten, som Göransson i sin Bautil ej upptagit. Den befans nu liggande som tröskelsten vid trappan till Rättarebyggningen. Jag lät rentvätta densamma och uppritade den, samt skaffade underrättelse derom till gårdens egare, med tillagd önskan, att han på något tjenligare ställe vid gården skulle uppresa densamma. Denna runsten var en af de mindre, hade mycket enkel ristning, utan korsteckning eller ormslinga. Bokstäfverna voro höga och rediga, men nu till drygaste delen illa nötta. Med vatten i fördjupningarne påslaget samt vid solstrålarnes fördelaktiga brytning lyckades mig afteckningen i det mesta. Hvad som var otydligt, har jag lemnadt. — Denna Runsten har helt enkel skrift, som visar att den varit rest åt en östfarare: ʎNYNA . *þNYþ . ʎþþþ . ʎNYIA . ʎND . þNYþA . . . .»

Av O. Celsius och N. Sjöborg läses däremot inskriften fullständigt: **sumur : hauka : stan :**
sumir : tup : austr : i : tuna : asu eller möjligen enl. L. f. B. 888 **asi**

Om tydningen yttrar Bugge, *Runverser* s. 183 f.:

»Da jeg ikke kjender nogen paalidelig Tegning af denne Indskrift, kan jeg om den kun fremsette usikre Formodninger. Indskriften synes mig endog lidt mistænkelig.

Begyndelsen synes at mangle. Man kunde tænke sig omtrent følgende: [N. N. lit at] *sumur hauka stan* [N. N. lét at] *Sumur hogga stein* »N. N. lod hugge Sten efter Sumar». Jeg tør ikke afgjøre, om Begyndelsen er versificeret. Ordstillingen taler derfor.

Det følgende danner vistnok et Par Verslinjer. **sumir** synes Subjekt. Det er vel Navnet *Sumarr*. Men jeg forstaar ikke Vokalen **i** i anden Stavelse i Nomin., **u** i Accus. Er **sumir** Feil for **sumar**?

tup maa betyde »döde». Det synes at være forkortet skrevet, enten for **tup(i)** = den senere Form *dödhe* Rydq. I, 136, som jeg ellers ikke kan paavise i Runesproget, eller for det sædvanlige (**uarþ**) **tup(r)**.

I **austr** är **r**, ikke **r**, paafaldende; dog jfr **taþr** L. 904.

tuna er efter min Formodning *Dyna* Gen. for *Dynar (jfr **hena** L. 397), af *Dyn*, Düna.

asu synes mig meningslöst. Man kunde derfor heri formode tilsigtet graphisk Omsætning for **usa**, *ósa*, af *óss*, Munding. I Oldn. forbindes *i* med Acc. ofte, hvor vi ikke tænke paa en Bevægelse eller Retning til et Sted. Om graphisk Omsætning se Excurs til L. 1307. Versparet tör alltsaa mulig gjengives saaledes:

Sumarr varð dauðr austr A 3, 2 s

i *Dyna ósa* C 2 'Sumar döde östpaa ved Dünas Udlöb'.

Den ovanliga beskaffenheten av ristningen på Sö. 121 Bönestad gör det förklarligt nog, att Bugge finner inskriften litet misstänkt, om ock andra förhållanden i densamma förmå honom att söka tyda den som en äkta runsten från 1000-talet.

Anledning finnes ock att söka tydningen i delvis annan riktning än Bugge. Det synes, som om **sumir: tup** skulle vara en relativsats »som är död» för det vanliga »som var död» och **i tuna: asu** låter som ett motstycke till **i ikuars lip** L. 731, enär **tuna** kan vara gen. sg. av *Tun(n)e*. Något ord, som gäve dat. sg. **asu**, är dock ej känt. Skulle man kunna tänka på ett fsv. *hās, en motsvarighet till got. *hansa*, f., som just användes om militära enheter (manipel, kohort)?

122. Skresta, Allhelgona sn, Rönö hd.

Pl. 56.

Litteratur: O. Hermelin, Teckning i VHAA:s arkiv; *Runverser* s. 362; Stephens, ONRM III, 355.

Runstenen är rest på samma plats, där den anträffades, norr om Skresta på den skogsås, varöver gamla landsvägen löper, strax väster om landsvägen i en backe, full med gravhögar.

Ämnet är röd gnejs, höjden är 1,94 m, bredden vid foten 1 m, i toppen, tangerande övre slinglinjen 75 cm. Slingans bredd 8—10 cm.

På **s** i 1—10 : **stain: stanr** fortsättes övre staven 2,5 cm och nedre staven 3 cm utöver mellanstrecket, i 10 **r** går bistaven ända intill stavens mitt. I 11—19 **it: histain** måste 11, 14 **i** vara ämnade att vara **a** och en fåra på vänstra sidan om 11 och över 14 sålunda utgöra bistav, jfr 47. Kolon efter 20—25 **raisþi** är svagt men övre punkten klar. I 26—31 **stalfr** äro bistavarna på 27 **t** helt djupa, på 30 **f** däremot matta. Kolon efter 39—41 **sun** är mycket svagt men övre punkten tydlig. I 42—47 **taupan** är bistaven på 47 **n** mycket svag, men tydlig, mera en fåra än en huggen bistav och bekräftar alltså läsningen av 11, 14 såsom **a**. I 48—53 **oskuþr** saknar 49 **s** mellanstreck. I 54—59 **kiarþi** är 55 **i** felristat till **l**. 60 är ett djupt hugget **t** med vänstra bistaven hälften så lång som den högra men med fåror, som giva runan utseende av **B b**, 61 **r** har svagt böjd bistav, 62 **e** har en stor prick på stavens mitt och är icke **u**. Ordet är sålunda icke **bru**. Innanför slingan

t. v. om foten av 62 **e** tyckas 63—64 **te** stå uppåtgående, de göra nämligen ett bestämt avbrott i stenens blanka yta. Läsningen 60—64 **trete** har även vid förnyad granskning d. 21 juni 1917 visat sig riktig.

Inskriften är följande:

: **stain** : **stanr** : **at** : **hastain** : **raispi** : **stalfr** : **fapir** : **at** : **sun** : **taupan** : **osku**tr : **kiarpi** : **tre**   Utom
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60
 slingan: **te**

Av allitterationer och formulering är klart, att inskriftens förra del är vers, om också mindre väl byggd, i det den jämna versens huvudstav utgöres av andra leden i **hastain** = *Hāstēn*. Det följande är då också vers och **stalfr** felristning för **sialfr** »själ», orsakad av de tre föregående **st**. Inskriften börjar alltså med en halvstrof.

Som inskriftens slutord skulle **bru** »bro» passa väl, om detta ord kunde läsas, vilket icke är möjligt. Väsentligen liktydigt därmed synes 60—64 **trete** kunna vara, om dess senare del fattas som fsv. *tā* (*tā*) n. »väg, gata»; prov. *tā*, en smal väg mellan gårdsgårdar, i vilken bem. ock »ett trångt tā» nämnes i vår gamla bibelöv., 4 M. 22: 24, och dess första led som angivande, att ämnet var av trä, vägen alltså en kavelbro, se om sådana J. Sahlgren, *Forntida vägar* s. 94 f. i UFT. VI, h. XXVI, Upps. 1910. **osku**tr *Asgot* är namnet på fadern, som efter sin avlidne son Hasten lagt kavelbron och rest denna sten och Sö. 123.

Då huvudstaven till den tvåstaviga versen: **stain** : **stanr** är andra leden av **hastain**, är det på grund av denna huvudstavsställning troligt, att andra versen utgöres av **at** : **hastain** : **raispi**, ehuru »reste» är predikat i följande sats, som därjämte utgöres av den tvåstaviga versen **stalfr** : **fapir** med upplösning av andra stavelsen i två korta, och den fyrstaviga versen **at** : **sun** : **taupan**. Den metriska delen av inskriften har alltså varit följande:

Stēn stan(d)r   2-stavig vers
at Hāstēn; rēs̄pi   c 1
sialfr fadh̄ir   2-stavig vers med upplösning
at sun dōdhan   c 1

Översättning av hela inskriften: »Stenen står efter Hasten, reste den fadern själv efter sin döde son, Asgot gjorde träväg.»

123. Skresta, Allhelgona sn, Rönö hd.

Pl. 57.

Litteratur: se Sö. 122.

Runstenen står rest 30 steg norr om Sö. 122.

Ämnet är grå gnejs, höjden är 1,60 m, bredden vid foten av vänstra sidan 1,10 m, i toppen 50 cm, av högra sidan vid foten 37 cm, i toppen 24 cm.

Runorna, som äro brett huggna och 7—13 cm höga, äro utan slinga ristade längs kanten mellan vänstra och högra sidan, inskriftens början t. v. nedifrån upp, slutet t. h. uppifrån nedåt, och äro följande:

Till vänster: **osku**tr : **rs̄pi** : **stan** :   Till höger: **pansi** : **at** : **hastin** :

Översättning: Asgot reste denna sten efter Hasten.

124. Bogsta kyrka, Rönö hd.

Pl. 57. Pl. 12: B. 814.

Litteratur: B. 814; L. 862; Boije, Sv. fornm.för. tidskrift V, 153.

Runstenens plats anges i B. 814 vara sakristimuren, och i östra hörnet av sakristians norra vägg upptäcktes den 1908 inmurad invid marken.

Ämnet är gnejs. Längden, den ursprungliga höjden, är 1,62 m, bredden vid foten 1,27 m, i toppen tangerande översta slingan 50 cm, slingans bredd 10 cm.

Inskriften börjar t. v. nedtill utan skiljetecken med **hulmstain**, vars **a** är övre linjen i slingknuten, och dennas nedre linje bör väl alltså uppfattas som **i**; **s** är **h**, för övrigt uti inskriften omvänt, **r**. Efter **pair** följer en avflagningspunkt, som förstört **[r]** i det följande **[r]aistu** och kan ha förstört punkten framför det samma, om sådan funnits. I 32—37 **pokrim** är **o** **þ**; 34 **k**, som B. 814 läser **i**, har dock en grund bistav, som icke är synlig ända upp till övre linjen. I 51—58 **hakstain**, som i B. 814 läses **haistain**, är bistaven på 53 **k** ganska tydlig och runan lik **k** i **auk**; runan är icke **f**.

Inskriften är alltså följande:

hulmstain · auk · sihuiþr · pair [r]aistu · at · pokrim · faþur · sin · auk · at · hakstain ·

Namnet **hakstain** förekommer annars icke, dess första led bör hava varit *Hagh-* eller *Hægh-*, jfr *Hagh-bardhr*, *Hægh-vidhr*, *-valdr*.

Översättning: Holmsten och Sigvid, de reste (stenen) efter Torgrim, sin fader, och efter Hagsten.

125. Bogsta kyrka, Rönö hd.

Pl. 58. Pl. 12: B. 815.

Litteratur: B. 815; L. 861; Ransakn. 1667—84; S. Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, s. 153.

Runstenen, som redan på Buræi tid låg i kyrkdörren, är nu genom tramp så nött, att blott en mindre del av ristningen är skönjbar. Vid mitt besök 1899 var den del, som i B. 815 anges som täckt av en mur, blottad, varemot högra kanten till yttre slingans halva bredd var dold av en trätröskel, inlagd 1849. 1908 blev stenen uttagen och står nu rest mot tornets norra vägg.

Ämnet är en blågrå stenart, höjden 1,60 m, bredden vid inskriftens början 1,17 m, upptill över slingans nedre linje 1 m.

Med den del av inskriften inom [ ], som måste hämtas ur B. 815, är inskriften följande:

[×ketilfas×let·reisa×]tsein×eftir×bryniulf×f[apur×sin×gupan×hialmbi·i]n heilhi×kristr×h[ansal]

70—71 **an** äro **1þ**. I **ketilfas** har ett slutande **-t** utelämnats; då ändelsen **-r** saknas, bör ordet med M. F. Lundgren antagas vara kvinnonamn. I 48—54 **hialmbi** »hjalpe» torde **m** böra förklaras som beteckning för ett mellan *l* och *p* utvecklade biljud, som tecknas **u** i **ilubi** L. 1045, **hialubi**, **ialibi** L. 707, 708.

Översättning: Kättilfast lät resa stenen efter Bryniulv, sin fader god. Hjalpe den helige Kristus hans själ!

127. Rossbäcks rännil, Bogsta sn, Rönö hd.

Pl. 12: B. 812.

Litteratur: B. 812; L. 863; Ransakn. 1667—84; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 154.

Om denna runsten yttrar Boije, *Sv. fornminnesför. tidskr.* V, s. 154: »Rossbäck eller Råsbäck är nu okänd.» Peringskiöld, *Mon.* X: 20 anmärker vid ett avdrag av B. 812, att »det övre stycket är vid Råsbäcks rännil och det nedre i Hammarby spis i Bogsta socken taget från det övre stycket. I Hammarby är intet stycke känt. Bredvid Hammarby löper en nu nästan uttorkad, av landsvägen passerad bäck uti en brant sluttning. Där söktes stenen förgäves.» I *Ransakn.* omtalas, att i Hammarby en runsten är inlagd i spishällen. B. 812 uppgiver platsen vara »Rossbeck», L. 863 »Råsbäcks rännil».

Enl. B. 812 var höjden av övre stycket 96 cm, av det nedre 63 cm, alltså hela höjden 1,59 m, bredden på mitten c:a 71 cm.

Av ristningen finnes i B. 812 föga i behåll, av inskriften blott ett par stycken, vilkas ordningsföljd dock bör vara omvänd mot i L. 863, enär runorna vända toppen inåt stenen och inskriften måste hava börjat nedtill i högra slingan.

Högra slingans runor äro: 1—9 **-uk** × **bro** × **þisi**, av 1 **u** är blott nedre hälften av bistaven tecknad, vänstra slingans 10—15 **suen** × **þr**- och på nedre stycket 16 **n** samt enstaka spår av stavarna 17, 18 och i styckets övre kant 19—21.

Då avståndet är betydande mellan **bro** × **þisi** och **suen**, bör däremellan orden »göra efter» hava stått och framför **-uk** × **bro** × **þisi** åter »N. N. lät sten resa», 14—15 äro **þr**-, icke **ri**- som i L. 863, och äro återstod av **þr**[**oþur**] samt 16 **n** av [**si**]**n**, varefter antagligen något berömande tillägg har följt.

Inskriften har alltså troligen i översättning varit: (N. N. lät sten resa) och denna bro (göra efter) Sven sin broder.

128. Lids kyrka, Rönö hd.

Pl. 59.

Litteratur: D 8vo 43.

Enligt D 8vo 43 låg runstenen som tröskel i dörren till sakristian i Lids kyrka med båda ändarna övermurade, så att det översta av slingan med dess inskrift till stor del var dolt. Stenen är nu med ett par järnkrampor fastsatt vid muren av östra kyrkogårdsporten på den åt kyrkogården vända sidan av porten, omedelbart invid och söder om Sö. 129.

Ämnet är röd sandsten, höjden 1,53 m, bredden vid foten 86 cm, i toppen 44 cm, slingans bredd 7—8 cm.

1—2 **þo** i **þoruþr**, 8—9 **uk** i **auk**, 10 **s** och övre hälften av 11 **t** i **stainbog** stå i en avflagning, vari de synas som insänkningar, men i de övriga 3—7 **rupr**: **a**, ävensom i 12—14 **ain** är stenens ursprungliga yta bevarad, om än nött, men sedan åter avflagad ända till 38 **n** i **sina**. I **at** är 30 **t** otydligt upptill och bistaven blott en skugga. Kolon efter 36—39 **sina** är nästan utplånad. I 40—48 **stanfriþi** är 42 **a** mycket nött och 47—48 **þi** stå i en avflagning. I 49—51 **iak** framför 52—54 **kar** har **k** förlett ristaren att för väntat **at** felaktigt rista 55—56 **ak**, vars **k** dock genom nötning fått bistaven avbruten närmare toppen; något spår av **t** finnes icke.

marken mellan Runstenen, Hagstugan och Gunilstorpet många »gamla stenmärken» varit att skåda (å en höjd i närliggande Ånsta gärde voro mer än tjugu grafhögar, alla väl behållna), innan den upptogs till åker, då äfven Runstenen blifvit störtad och varit i fara att alldeles krossas, bortföras samt blifva till vägfyllnad. Jag lät i October månad sistlidet år, på Kongl. Antiquitets-Akademiens bekostnad åter resa honom.» Det avslagna stycket säger sig Dybeck, *Runa* fol. II, s. 9 även år 1874 förgäves hava eftersökt.

Runstenen står norr om Sparsta Hagstugan i en för övrigt odlad sluttning mot en dæld från Kappstasjön till Sparsta. Närmast öster om och i jämnhöjd med runstenen ligger Gunnilstorpet, varemot Hagstugan ligger högre, men båda torpen äro synliga på kort avstånd.

Ämnet är gråsten. Höjden på mitten är 1,82 m, bredden vid foten över den kullriga ytan är 92 cm; i toppen, tangerande den övre slingan 62 cm. Slingans bredd är 62 cm.

Huvuddelen av inskriften står på stenens framsida, slutet på vänstra kanten, men i sista delen av framsidans inskrift finns av runorna blott nedre delen strax under eller över mitten i behåll och kantsidans motsvarande runor äro med det avslagna stycket alldeles förlorade.

Om inskriftens slut yttrar Bugge *Runverser* s. 322: »Efter Sporene paa Dybecks Tegning formoder jeg til Slutning omtrent følgende:

pat : u[m] : harmsh]ukp · || hal kirpu o

pat um harms-hygð 3 st V

hall gerðu á D 4

»detta gjorde de paa Stenen med sorgfuldt Sind» —

um udfyldende Partikel. *hygð* i samme Betydning som *hugr*, her Dativ. **hal**, *hall* af *hallr* Sten».

Bugges tilltalande tydning kan icke vara alldeles riktig, emedan den är grundad på Dybecks läsning, som förbisett eller som bistav i **h** fattat den stav, som är närmast 70 **h**. Icke heller stavarnas avstånd passar i allo. Kantsidans binderunor torde böra uppfattas som **hā lā**, ack. pl. *halla* »stenar», isl. *hallr*, got. *hallus*, som i fsv. förmodligen genom sammanblandning med *hæl* övergått till fem. *hal*, jfr urnord. nom. sing. **halan** Stenstad, Bugge, *Norges Indskr. med de äldre Runer*, s. 177, 181. Av kantsidans kvistruna äro de tre ättstrecken t. v. fullt tydliga, t. h. finnas fyra svagare streck, det översta något litet ovan mellersta ättstreckket, det tredje mitt emot det nedersta; kvistrunan är alltså 3:2 0 och torde böra fattas som adv. *ā* »på», nämligen »på graven».

Att fullständiga slutet av framsidans ristning är ytterst vanskligt, då så stor del saknas av så många runor. De tre första och sista runorna synes Bugge riktigt hava förmodat; med avståndet mellan de övriga skulle följande utfyllning vara förenlig:

um hon i uilugp »för hans skull i sorg»; *væl* — *hughdh* till fvn. *væla* »to wail», *væl* n. »a wailing», *veill* adj. »ailing, diseased».

Inskriften vore sålunda följande:

Slingan: **fiurir : kirpu : at : fapur : kupan : tyrp : trikela** Innanför slingan: **:at : tumara : militan :**

urpa uk : matar Utanför vänstra slingan: **kupan : pat · um han i uilukp**. Vänstra kantsidan: **hā lā kirpu o** (kvistruna 3:4.)

Hela inskriften är avfattad i fornyrdeslag, som kan således översättas:

Fiurir gærdhu

at fadhur gōdhan

dýrdh drængila

at Dōmara

Fyra gjorde

åt fadern, den gode,

dråpligt den heder

efter Domare,

<i>mildan ordha</i>	mild i ord
<i>ok matar gōdhan,</i>	och på mat ej karg,
<i>þat um han i vǣl(h)ughdh</i>	att för hans skull stenar
<i>halla gærdhu ā</i>	de ställde upp i sorg.

Anm. Sparsta ägor, Lids sn, Rönö hd.

Dybeck, *Runa* fol. II, s. 9 yttrar: »men ett annat hittills icke bekant större stycke af en runsten fanns söderut på ägorna».

131. Lundby, Lids sn, Rönö hd.

Pl. 60.

Litteratur: D 8vo 46; S. Boije, Sv. fornminnesför. tidskr. 1883, s. 159; Runverser s. 323; E. Olsson, Yngvars saga víðfjrla s. 61.

Runstenen är rest c:a 500 steg söder om Stora Lundby i en backe, 12 steg sydväst om vägen till Ånstad. D 8vo 46, Sthlm 1855, innehåller följande uppgifter om fyndet av stenen: »I den dæld,¹ som sades sträcka sig mellan sjöarne Glåkern² och Kappsta sjön, är helt nära förstnämnda sjö och på lilla Lundby egor³ en aflång medelmåttig höjd, Ålkistbacken,⁴ med sträckning från norr till söder, öfver hvilken vägen från Lid kyrka till Råby socken löper. Höjdens norra ända består af en klippa, och från denna sänker sig förhöjningen mer och mer till södra ändan. Klippans norra vägg, som ligger mot dalrännilen, är kal, men ofvanpå höjer sig en utmärkt vacker ättehöj med derå rest bautasten.⁵ Högen eger mer än 150 alnars (89 m) omkrets, samt nära 30 fots (8,88 m) slutningshöjd. Bautastenen af hård mossslupen gråsten, är nära två alnar (1,19 m) hög. Söderut från högen är höjden jordig, samt betäckt af större och mindre grafkullar och stenkretsar, de förre nästan alle med fotkedjor och en med sådan dubbel. Ner mot höjdens södra ände der åkerjord vidtager, märkes en af plojen till hälften afskuren skeppssättning,⁶ och vid mitt besök å stället sistlidet år sågs vid skeppets behållna östra spets en betydlig grop, full af småsten, ris och orenlighet, hvarur uppstack tre tum af en sten, som troddes vara 'skrifven'. Jag lät rensa hålet och fann midti en stor liggande Runsten, hvilken icke utan möda fördes ur gropen, som derpå hårdt fylldes, hvarefter Runstenen åter fick intaga sin gamla plats i upprät ställning.»

Ämnet är gråsten, isprängd med flinta, ytan är småskrovlig, angripen av jordsyra och inskriften ganska svår att reda. Höjden är 1,58 m, bredden vid foten 76 cm, i toppen över korsets kärna 46 cm, slingornas bredd växlande 7—10 cm. Stenens framsida är kullrig.

Inskriften börjar med ett tydligt kolon, däremot är kolon efter **sbiuti** mycket svårt att säkert fastställa. Vänstra bistaven på **† i þair** är en naturlig fåra. Övre staven på **s i raispu** är svag, så ock **n i stain**. I **þansi** äro de första runorna svaga, **s** kan antagas ha formen **ʀ**, men en fåra fortsätter nedre staven till övre

¹ Å en karta (i Landtm.-kontoret) från 1600-talet är ännu dällden utmärkt såsom en vattenled, men översvämmas nu bara höst och vår delvis.

² Sjön kallas nu Glåttra sjön, på kartor Lilla Eknaren.

³ Det ställe, vid vilket runstenen står, c:a 2 km väster om Lids kyrka, heter Stora Lundby, till vilket en statstuga hör med namnet Lilla Lundby. Det av Dybeck kallade »Stora Lundby» ligger c:a 2 km öster om kyrkan och kallas Lundby säteri men i fideikommissbrevet »Lilla Lundby». Vid Lundby säteri finnes dels österut i hagen ett par stenkast från vägen runstenen D 8vo 48 med inskriften **ualhallar · uisir**, »Valhalls furste», Oden, omskrivning för runenamnet *áss*, i nyare tid ristad efter Jón Oláfsons *Runologia* (se Småstycker 1—16, udg. af Samf. t. Udg. af gam. nord. Litt., s. 19, 112), dels på ett stenblock söder om vägen till Lids kyrka, mitt emot ekonomibyggnaderna **RN†††**, ristad av kom. Graff. I D 8vo 48 står **ualhatlar · uisir** men vänstra bistaven på 6 **†** är en inböjning av övre slinglinjen.

⁴ Namnet även nu bekant men utbytes vanligen mot Runstensbacken.

⁵ Högen finnes kvar med en djup grop i toppen, på vars södra sida bautastenen ligger.

⁶ Skeppssättningen kunde 1917 icke med säkerhet fastställas.

linjen. Möjligen står **eftir**, ehuru staven visserligen ej är mycket vidgad, men en bestämd grop tyckes finnas. I **brupur** äro **br** skadade, mellan **brupur** och **sin** finns intet skiljetecken. Ristningen **ikuari** är fullt tydlig. I **sunr** har **u** en prickliknande grop, som väl måste vara naturlig. Efter **sunr** finnes intet skiljetecken. Ordet därefter är i hög grad otydligt och med små hopträngda runor. Runan 94 kan vara **b, r, i**, 95 **u, r**, 96 ser ut som **e**, 97 är ett tydligt **n**, 98 **i, l, t**, ehuru den vänstra bistaven delvis sammanflutit med staven, 99 är en stav, som kan antagas ha en mycket litet utpräglad bistav till **a**, 100 är ett tämligen klart **r**. Boije antager ävenledes sju runor, och Bugges förslag i *Runverser* s. 323 att läsa: »**sunr iuintar sunr Eivindar**» är alltså mycket möjligt och tilltalande.

Inskriften är följande:

: **sbiuti** : **halfan** : **pair** : **raispu** : **stain** : **pansi** : **eftir** : **skarpa** : **brupur** **sin** : **fur** : **austr** : **hipan** : **mip** :
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65
ikuari : **o** **sirklanti** : **likr** : **sunr iuintar**
 70   75   80   85   90   95   100

Uti **sbiuti**, **stain**, **pansi**, **sirklanti** har **s** formen **ʀ**.

Översättning: Spjute, Halvdan, de reste denna sten efter Skarde, sin broder. För österut hädan med Ingvar, i Särkland ligger sonen till Övind.

Inskriftens slut utgör en halvstrof i fornyrdeslag:

*För østr hædhan
 medh Ingvari,
 ā Særklandi liggR
 sunR Övindar*

132. Sanda, Lids sn, Rönö hd.

Pl. 61.

Litteratur: Teckn. av pastorsadj. Wætter ^{30/s} 1857; Boije, Sv. fornminnesfören. tidskrift, V, s. 158 (nämner stenen men meddelar där ingen läsning).

Runstenen står vid kanten av ett dike i gårdet nordväst om Sanda, rakt norr om Lindö gård på andra sidan av sjön Eknaren; diket går upp ett helt litet stycke väster om källan vid sjöstranden. Stenen står lutande framåt och åt vänster.

Ämnet är gråsten men mycket ojämn och överdragen med något slags glasyr, varför inskriften är ytterst svårläst. Höjden är 1,20 m, bredden vid foten 80 cm, i toppen tangerande övre slinglinjen 56 cm, slingans bredd 9 cm.

Namnet i början av inskriften synes vara 1—7 **pruprun**. 1 föregås av ett mycket gropigt ställe, på vilket säkert ingen runa någonsin funnits, och är själv gropig, 2 **r** är klar, i 3 **u** äro både stav och bistav synliga ända uppifrån, fast avbrutna av fåror, en fåra vid den tydliga 4 **p** som liknar bistav till **R**, måste vara naturlig, 5 **r** är svårläst, 6 **u** har ock utseende av **R**, 7 är med Boije **n**, som därefter ock antager ett kolon av ett par streck. Då 8—12 se ut som **raati**, kan förmodas, att 10 **a** varit avsedd att vara **s**. I 13—17 **stain** har måhända **s** ändrats från **t**. Efter **stain**, där man skulle vänta ordet »denna», är toppslingan ytterst otydlig med många djupa fåror, måhända har där ingenting varit ristat annat än prep. **at** framför **f**, som visserligen ej heller är säkert. Högra slingans runor äro ej fullt så otydliga. Namnet **biarn** är fullt säkert. Slutet är antagligen i **sntum** »i Sanda», men dess runor 35 och 37 kunna ej läsas; för **a** tyckes stå **n**.

Inskriften är alltså troligen följande:

pruprun : **raati** **stain** **at** **fapur** **sin** **biarn** **i** **sntum**
           5   10   15   20   25   30   35

Kvinnonamnet *Thrudhrun* är annars okänt, men båda dess delar brukas vid namnbildning. 34—38 **sntum** är förkortning av *Sandum*, »Sanda».

Översättning: Trudrun reste stenen efter sin fader Björn i Sanda.

133. Väringe, Lids sn, Rönö hd.

Pl. 61.

Litteratur: D 8vo 47.

Runstenen står i hagen öster om Väringe, skild därifrån genom ett gärde. D 8vo 47 uppger, att den står i Väringe östra gärde bland kullar och stensättningar å stranden av Glättrasjön.

Ämnet är gråsten, höjden 1,30 m, bredden vid foten 52 cm, i toppen tangerande övre slinglinjen 33 cm, slingans bredd 5—8 cm.

Inskriften är avfattad i en lönnskrift, som i slingan huvudsakligen synes utgöra förkortning och omställning, och därjämte finns en korsformig binderuna på stenens mittyta.

1—4 * **aiti** * är resarens namn, vars verkliga form icke kan gissas. 5—7 **ris** * är förkortning för »reste», 8—10 **isn**: av »sten», 11—14 **apis** omställning för **pisa** »denne», 15 **i** och 16 högra hälften av **Λ R** förkortning för **iftir** »efter», 17—19 är den avlidnes namn i förkortning, som förmodligen bör läsas **ata** och ej heller kan tydas.

I fråga om binderunan är klart, att dess **h** hör tillsammans med **iu** därefter till ordet **hiu** »högg». Binderunans föregående runor jämte de mellanstående hava alltså bildat ristarens namn, vars runor vid första påseende se ut att vara **sbikkn** men troligen ej skola läsas så. I binderunan Sö. 140 Korpbron, Jursta finns **r** ristad upp och ned, måhända är här så fallet med det första **k**, som alltså vore **u**, det andra **k** kunde tänkas menat som **þ n** och **n** som snett kors, jfr dem framför och efter **aiti**, varigenom namnet **isbiun** Äsbjörn uppstode, om tillika korsarmen framför **s** fattades som **i**. En ristare Äsbjörn nämner sig på Sö. 202 Ö. Selö, Sö. 210 Nybble, Sö. 348 Gerstadberg samt L. 207.

Inskriften är alltså följande:

Slingan: * **aiti** * **ris** * **isn** : **apis** **ir** **ata**. Mittytan, binderuna med runor mellan och efter:

isbiun * **hiu**
20 25

Översättning: **aiti** reste denna sten efter **ata**. Äsbjörn högg.

134. Ludgo kyrka, Rönö hd.

Pl. 62. Pl. 11: B. 805.

Litteratur: B. 805; L. 866; Ransakn. 1667—84; Boije, Sv. fornminnesfören. tidskr., V, s. 155.

Enl. B. 805 och *Ransakn.* hade runstenen sin plats i sakristidörren, nu finns den på kyrkogården.

Ämnet är röd sandsten, höjden 1,18 m, bredden över nedersta linjen 70 cm, i toppen 57 cm.

Inskriften är ristad mellan raka linjer, vardera satsen för sig bustrofedon.

Det första ordet är 1—3 **auk**, varav följer, att inskriften utgör fortsättning och avslutning av en annan; 3 är **Y k**, men en med säkerhet naturlig fåra har i B. 805 föranlett läsningen **Y m**, även Boije läser **auk**.

Inskriften är följande:

auk : staina | raisa : eftir | ofaih : sun sin | hialbi : krist | r : ant : hans : auk | : selu : hans
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60

Översättning: och stenar resa efter Ofeg, sin son. Hjälpe Kristus hans ande och hans själ!

135. Ludgo prästgård, Rönö hd.

Pl. 11: B. 804.

Litteratur: B. 804; L. 867.

Runstenen är nu förlorad. Teckningen i B. 804 visar blott ett brottstycke, som är 48 cm högt och 43 cm brett. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Ristningen utgör ett stycke slinga med runorna: **ialbi · kup as ant** »Hjälpe Gud hans ande!», vilket utgör slutet av en inskrift.

136. Aspa, Ludgo sn, Rönö hd.

Pl. 12: B. 806.

Litteratur: B. 806; L. 870; Ransakning 1667—84; Stephens, ONRM II, 748; Boije, Sv. fornminnesfören. tidskr., V, s. 156; Runverser s. 171.

Enligt *Ransakn.* och i B. 806 var runstenen rest vid »Aspa bro», i L. 870 »Ludgo gata»; stenen är nu borta.

Ämnet har säkert varit gråsten. Måtten i B. 806 utvisa, att stenen varit 2,58 m hög, 1,59 m bred vid foten, 90 cm längs den sneda toppen.

Inskriften är i B. 806 följande:

Slingan: : **suain : iuk : sluia · pair : raispu : iii — — — i nu · at : fapur : sin : hirsi · uksniauin**
                   5   10   15   20   25   30   35   40   45   50

ian. Mittytan: uas : unt hifni bistr
           55   60   65   70

Om inskriftens läsning och tydning anmärker Bugge, *Runverser* s. 172 följande: »L:s Læsning af andet Navn som **stain** har ingen Hjemmel. B. har **slu * a**. Deri formoder jeg icke **slura** efter L. 710, men heller **slupi**, saa at sidste Rune er læst feil. **slupi Slóði** er et i Södermanland og Upland almindeligt Navn; se Thomsen, Ryska rikets grundläggning. S. 125. Eller ogsaa **slupa**, saa at **pair** skulde sammenfatte masc. og fem., jfr L. 493. Rummet viser, at der efter **raispu** har staat mere end [**stai**]nu. Stephens læser: [**stain þ**]inu; men denne Form af Demonstrativet finder jeg ellers ikke. Og på det af Stephens antagne Tilnavn **uksniauini** 'Okseven' tror jeg af let forstaaelige Grunde ikke. Indskriften lader sig ikke sikkert tolke, da Stenen er tabt. Jeg er tilbøielig til at formode: : **raispu : [stain : at a]nunt : fapur : sin : hirsi · uksnialan** **ian**. N vilde da være læst feil for ſ. Verserne vilde da være at henføre til 5-stavelses: *hersi hugsniallan en vas und hifni bestr*

»den hugdjærve Herser, som var under Himmelen bedst». Ellers forekommer *hersir* i svenske Indskrifter ikke som Appellativ. Men ogsaa andre Udfyldninger af Faderens Navn er mulige, f. ex. [ku]nuat, Gunnvat. Adj. *hugsnjallr* forekommer i Oldislandsk.»

Att B. 806 innehåller felläsningar, är uppenbart; redan L. 870 har rättat 6—8 iuk till auk och Bugge torde ha rätt i sin förmodan, att 9—13 sluia är fel för slupi Slode, då detta namn förekommer i närheten som namn på resaren av Sö. 141 Lötén och Sö. 2 Axala, vilken säkerligen haft en ansedd ställning och här jämte sin broder reser sten efter fadern. På Sö. 165 Grinda åberopas det åter som den avlidnes berömmelse, att han varit brorson eller systerson till Sven. Svårigheten består i att avgöra, vad för övrigt är felaktigt, då stenen är förlorad.

Efter 18—23 raispu har säkerligen stått stain, utan pron. »denne», såsom Sö. 126 Fagerlöt, 163 Rycksta, 167 Landshammar, 165 Grinda, 170 Nälberga, vilket måste antagas, enär utrymmet enl. B. 806 med nätt nöd medgiver att utfylla [stain · at] jämte följande namn [k]unuat, varvid pricken framför 30 at måste vara felaktig. Inskriften företer eljest ingen förväxling av † a och † n, varför utfyllningen [k]unuat är att föredraga framför anunt, som å andra sidan ger större utrymme och är ett vanligare namn. Vanligare är, att namnet står framför än efter faþur · sin, varför hirsir icke torde vara den avlidnes namn utan en berömmande beteckning, måhända alltså, som Bugge antager, en motsvarighet till fvn. *hersir* »hövding över ett härad», som dock i Norge väsentligen tillhör tiden före Islands bebyggande, från vilken tid ock i *Landnåma* nämnes: *Gormr hersir dgætr í Svíþjóð*. Tolkningen 45—53 uksniauin *hugsniallan* förutsätter två felläsningar av 51 och 52, och 51 är i själva verket ingen riktig runa u utan snarare stupat k. Troligt är ju, att 47—53 ack. sg. m. *sniállan*, som annars finns tillagt till släktskapsord (»fader», »son») eller till det berömmande ordet *drængr*, även här är tillagt ett berömmande ord, nämligen hirsir, och det är då möjligt, att det här varit förbundet med den av Bugge antagna första leden, då uk annars måste uppfattas som »och» men *hærsir ok sniállan* icke äger motstycke. Med orätt synes mig däremot Bugge fatta 54—57 ian som æn; i överensstämmelse med Sö. 126 Fagerlöt, 137 Aspa, 170 Nälberga, 173 Tystberga bör det vara han, i det 54 i är felläst för h. I *Runverser* s. 171 har jag antagit, att blott

*Han vas
und hifni bæstr*

är vers, jfr den tvåstaviga versen Sö. 138 Aspa.

Översättning: Sven och Slode, de reste stenen (efter Gun)vat, sin fader, en härse med modig håg. Han var under himmelen bäst.

137. Aspa, Ludgo sn, Rönö hd.

Pl. 62, 63. Pl. 12: 807.

Litteratur: B. 807; L. 868; Ransakn. 1667—84; Liljegren, Runlära s. 83 f.; Stephens, ONRM II, 645, III, 355; Runverser s. 163.

Runstenen står vid landsvägens västra sida invid hörnet av doktorsboställets trädgård, 85 steg norr om vägen till Lid. 90 steg söder om denna väg ligger på vägens västra sida den runda tingshögen, längre från vägen en annan hög.

Ämnet är gråsten. Höjden är 1,85 m, bredden vid foten 82 cm, i toppen 38 cm. Nordsidans slinga är 10—11 cm bred; på sydsidan är högra slingan 10—11 cm, mittslingan 18 cm, vänstra slingan 16—18 cm.

Inskriftens första mening, som är på prosa, är ristad längs norra sidans vänstra kant nedifrån uppåt. Den metriska fortsättningen börjar nedtill i sydsidans mellersta slinga,

övergår i toppen till högra slingan, från vars slut nedtill den fortsätter med stavlösa runor nedifrån och uppåt i sydsidans vänstra slinga, som därefter avslutas med tre vanliga runor och tre stavlösa.

Nordsidans inskrift. I 9 **p** i **raispi** saknas bistavens övre hälft utom närmast staven, där den synes ha varit mycket grund, i 10 **i** är toppen borta. Skiljetecknen före och efter **stin** och **pansi** och **ubi** äro mycket grunda. I **pansi** utgöres **an** av djupa stavar med mycket grunda bistavar, i **n** synes bistaven blott på högra sidan. I kolon efter **at** äro prickarna djupare, och **a** har djupare bistav men ej så djup som staven. Möjligt är att **u** i **ubi** har en grund prick. I **buanta** är sista runan en stav, som icke synes ha någon bistav, men i betraktande av, att bistavarna på **a**, **n** i denna inskrift äro grunda, synes en insänkning, som finnes t. h. om runan 2,5 cm uppifrån, böra antagas i sin nedre del utgöra högra bistaven till **a**, och i sin övre del, som genom en smal rygg tyckes skild från den nedre, den övre pricken i det följande kolon, vars nedre prick är tydlig men på långt när ej så djup som stavarna.

Till höger om slingan har nordsidan några linjer ristade, som sannolikt tillhört en teckning, kanske av ett skepp med segel.

Sydsidans inskrift: Mittraden: Längst ned vid jorden finnas ett par stora fördjupningar, som kanske skola vara prickar i ett kolon. Stenen har tydligen ristningen **sar : si**, i vars **r** bistavarna utgå blott 4 cm nedifrån, fast staven är 16 cm. I **ybi** har **y** en långsträckt prick av 2,5 cm. I **fo** är den övre bistavens yttre hälft skadad genom avflagnig. Lederna av ordet **pik · stapi** skiljas av en punkt.

Högra raden: Framför **puru** står ett grunt kolon, efter ett djupare med långsträckta prickar. I **uestarla** har **e**, 5 cm nedifrån, 4,5 cm uppifrån, en utvidgning av staven, som måhända kan fattas som prick. Ristningen **uakti : karla** är alldeles tydlig, och därefter finns intet skiljetecken.

Det är mycket svårt att avgöra, hur långt ned inskriften börjar i vänstra raden. Framför **stain** i mellersta raden finns ett kolon av långsträckta punkter. I jämnhöjd med detta finnes i vänstra raden, möjligen stavlöst **a**, vilken fåra dock ej är mycket utpräglad och alltså kanske icke ristad. I jämnhöjd med **s** i **stain** tycks 93 stavlöst **s** finnas, som troligen är radens första runa, och 94 stavlöst **a**. Därpå tyckes 95 stavlöst **p** finnas och därefter 96 stavlöst **a** och 97 stavlöst **r**. Det är dock ej fullt klart, vilkendera runan skall läsas först. Sedan finnes övre pricken av ett kolon, vars nedre prick ej kan fastställas.

De närmaste tecknen, som stå på eller korsar radens vänstra linje, föreslog prof. O. v. Friesen d. 2 aug. 1904, då vi gemensamt besågo runstenen, att fatta som en binderuna 98—101 **sunr**. I 98 **s** är det lodräta strecket 4 cm, det sneda 2,5 cm, i 99 **u** är strecket krökt först åt v., sedan åt h. 100 **n** utgöres av en bistav, som korsar slingan uppifrån vänster nedåt höger, 101 **r** är krökt såsom 99 **u** men med svagare båge upptill, kan sålunda vara **r** eller **u**. 102 är en bistav till **p**, 103 är troligen **a**, då den utgöres av ett streck, som korsar slinglinjen och t. v. är böjd nedåt men även t. h. Därpå följer 104 stavlöst **p** 3 cm, som börjar 5,5 cm uppifrån och slutar 7,5 cm. Därefter skall troligen den punkt läsas, som står mitt i raden, ehuru t. h. om 105 stavlöst **t**, bestående av bistavarna till **↑** uppe vid vänstra linjen. Detta blir sannolikt därigenom, att de följande runorna äro 106 stavlöst **r**, 107 stavlöst **a**, 108 stavlöst **k**, som ser ut som upp- och nedvänt **↑** uppifrån, slutande mitt i raden. 105—108 **trak** giva nämligen ack. sg. *dræng*. 109 är stavlöst **n**, 110 är en båge från vänstra linjen nedåt, alltså troligen **u**, 111 stavlöst **s**, 8 cm, vars övre 3,5 cm äro skadade, 112 är ett i två lindriga bågar böjt streck från vänstra linjen, alltså väl **u**, 113 är stavlöst **a**, 114 stavlöst **t**, bestående av vänstra bistaven från övre linjen. 115 är också stavlöst **a** men med vida starkare lutning än 113. 116 är ett streck uppifrån linjen nedåt och lindrigt böjt i två bågar, liksom 112 och väl alltså likaledes **u**. 116 är genom en icke huggen fåra förbunden med 117, som kanske är stavlöst **p** 6 cm, i det strecket endast skenbart räcker till nedre linjen. Därpå följer 118 **i**, 119 stavlöst **f** 7,5 cm från h. linjen och med tvärstreck i spetsen och sedan 120—122 **mar** av vanliga runors form. Till staven av 122 **r** tycks övre stav och mellanstreck av 123 **r** s vara fogade och därpå 124 stavlöst **u** från övre linjen och 125 stavlöst **a** finnas.

Inskriften är alltså följande:

Nordsidan: **pura : raispi : stin : pansi at : ubi : buanta : sin :**

5 10 15 20 25 30

56—59 **sipi** är 3 sg. pres. konj. till verbet isl. *siða* »åstadkomma», att något är i god ordning», och då **þur** »Tor» är subjekt därtill, utgör satsen en önskan, att Tor måtte skydda stenen, jfr **þur : uiki : þisi : kuml** DR nr 27 Virring, **þur · uiki · þasi : runar** DR 80 Glavendrup, [u]iki þor B. 152, L. 385, D II, 41 Skällby, Järfälla sn, Uppl., och med binderunor **þur : uiki : runar** DR 88 Sønder Kirkeby.

Pres. konj. 3 sg. **sipi** förekommer DR 36 Skærn i satsen: **sipi : sa : monr : is : || : þusi : kubl : ub : biruti** »Den Mand skal genoprette (o: sone sin Brøde), som opbryder (o: øver Vold mod) dette Mindesmærke.»

A. Kock, *Ark. f. nord. fil.* 38, s. 16 ff. antager för att vinna ett uttryck, som kunde avskräcka gravskändaren, att **sipi** är pres. konj. av verbet *sviðha*, »svida, känna smärta» med utelämnat **u**, särskilt emedan det var trångt om plats på stenens lilla toppyta. Kock har vid denna tydning icke beaktat denna runinskrift Sö. 140, som dock efter mitt meddelande anfördes av M. Olsen i *Ark. f. nord. fil.* 37, s. 226. Här kan icke Kocks översättning antagas som pred. till Tor, utan den tolkning, som skulle förena användningen av **sipi** i de båda inskrifterna, synes blott kunna vara »sätta, resp. hålla i gott stånd». Måhända ansågs runristningens kraft i och för sig mäktigt tvinga gravskändaren.

Då Tor åkallas, jämte det att runstenen saknar kors eller annat tecken till kristendom, har stenen rests av en hedning, medan bygdens samtida runstenar rests av kristna.

Namnet **santar** ristas **satar** Ög. 32 Å, Ög. 147 Furingstad. Huruvida 23—26 **iuar** återger namnet Joar eller Ivar, som båda äro rätt vanliga i fsv., kan ej avgöras. Att stenen står på Jursta ägor talar kanske för Joar.

Översättning: Sandar reste stenen efter Joar (l. Ivar) sin frände. Ingen föder en käckare son. Tor skydde (vården)!

141. Löta, Ludgo sn, Rönö hd.

Pl. 65.

Litteratur: Dybeck, *Runa* fol. I, s. 14, teckn. pl. 4, nr 3; Boije, teckn. ²¹/₇ 1882.

Om runstenens fynd berättar Dybeck, *Runa* fol. I, s. 14: »En större sten i Lötha gårde, fem famnar (8,9 m) från bron (Aspa bro), hvilken stens ena kant länge varit till hinder för plogen, upptogs i fjor (1864) ur jorden och befans ega ristning. Han restes kort derefter.» Stenen står nu vid Ådala mejeri.

Ämnet är gråsten, höjden 1,66 m, bredden vid foten 55 cm, i toppen 28 cm. Vänstra slingans bredd är 10 cm, de andras 8 cm.

Namnet 1—5 **slopi** är delvis otydligt, Dybeck läser **o** som **þ** liksom i **bro**. I 24—27 **bipi** är 25 **i** fullt säker; en fåra finns visserligen åt vänster men ser ej huggen ut och sitter för högt upp att vara bistav till **a**.

Inskriften är följande:

slopi auk · rahnfrif · þau · litu · bipi · bro · kiar · auk · s[ta]in · ra[i]sa · iftir ihulbiarn · sun sin ·

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65

Översättning: Slode och Ragnfrid de läto båda göra bro och resa sten efter Igulbjörn, sin son.

Samma föräldrar hava över denne sin son rest Sö. 2 Axala.

142. Kalkbron, Lästringe sn, Rönö hd.

Pl. 65. Pl. 12: B. 811.

Litteratur: B. 811; L. 859; Ransakn. 1667—84.

Runstenen befinner sig på gränsen mellan Lästringe, Bälunge och Tystberga socknar, mellan torpet Långmyran (Myrns) i Bälunge under Måstena och Joakimsdal i Lästringe under Gärdesta, som ligga den närmast, på mark, som tillhör torpet Nysäter i Lästringe under Gärdesta. Vid mitt besök 1899 låg den men restes 1903 och står 20 steg söder om vägen, väster om en bäck och invid gärdsgården till en hage, som hör till Gamla Utterö i Tystberga sn.

Ämnet är gråsten, höjden vid högra sidan 1,09 m, största bredden 1,06 m. Stenen är nedtill avsmalnande, emedan slingan t. v. är förstörd. Slingans bredd är 7—9 cm.

1—2 äro två stycken av stavar nedifrån, vilka tillhört [si], eftersom 3—8 äro **hbinrn**. Uti 17—22 **pir · bru** saknas övre hälften av 19 **r**, 20 **b** samt punkten dem emellan och toppen av 18 **i**, 21—22 **ru**, liksom ock av 23—24 **ki** i 23—27 **kiaru**. På 28—32 **effir** borde den avlidnes namn följa, och de tre stavar, som i B. 811 finnas t. v. om ormens stjärt, äro troligen återstoder därav. Före 33 finnes där ej spår av ristning, 33 är en svag stav, 3 cm nedifrån, varefter dess högra sida är förstörd av en skada, 5 cm. Efter 6 cm finnes 34 en stav 3 cm nedifrån, som lutar något åt vänster och vars h. sida fortsättes uppåt av skadans bågformiga gräns, som av mig uppritats och fotograferats och mynnar in i toppen av 35, som är ett föga djupt **i**. Både på 34 och 35 utgår 2 cm nedifrån en fördjupning 2 cm snett uppåt h. något djupare än staven, vilka troligen icke äro huggna, fast de skulle kunna vara det, 36 är **l**, föga djupt. Namnet har kanske alltså varit **ktil Kätil**.

På ormens stjärt står 37—41 **brupr** och på den å mittytan tecknade ormen 42—44 **sin**.

Inskriften är följande:

Slingan: $\begin{matrix} s & h & b & i & n & r & n \\ 5 & 10 & 15 & 20 & 25 & 30 \end{matrix}$ **· auk · suain · pir · bru · *kiaru · effir** Innanför ormens stjärt: $\begin{matrix} i & i & i & l \\ 35 \end{matrix}$ Ormens stjärt: $\begin{matrix} b & r & u & p & r \\ 40 \end{matrix}$ Ormen på mittytan: **sin** ·

Förkortningar äro **kiaru** för *giardhu*, **brupr** för *brödhur*.

Översättning: Sigbjörn och Sven, de gjorde bron efter Kätil sin broder.

143. Runtuna kyrka, Rönö hd.

Pl. 66. Pl. 11: B. 797.

Litteratur: B. 797; L. 875; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. X, 15; Boije, Sv. fornminnesfören. tidskr., V, s. 160.

I Ransakn.¹ uppgives för 1683: »En runsteen i Kyrkiomuren.» Runstenen är nu rest på Runtuna kyrkogård vid östra kyrkogårdsmuren.

Ämnet är gråsten, höjden 97 cm, bredden vid foten 83 cm, i toppen 64 cm, slingans bredd 8—10 cm.

I namnet 27—32 **inkulf** finnas fåror, som möjliggöra men icke tvinga till att läsa 27—29 **nom**. I namnet 45—49 **krist** saknas det väntade **r** i slutet och finnes icke på stenen. Ordet »ande» är ristat **nat**.

¹ B. 797 »kyrkoblek» härrör från en annan uppgift i Ransakn.: »Uthi Runtuna kyrkiobalk».

Framsidas inskrift är lätt att tolka, om baksidas yttrar Bugge, *Runverser* s. 177 f.: »Indskriften paa Stenens anden Side, der med Undtagelse af de to første Ord er bleven feilagtig forklaret af Stephens II, 926, læser jeg saaledes: : **tuki** : **ati** : **runarf an** : **krimulfr** : || : **ati** : **hafan** || : **bu** : **ata** : || : **upuli** Her har jeg indsat **runarf an** for **ruharfan** efter L., der har læst * som n. Fremdeles **krimulfr** for **-ulfl**, og endelig **bu** for **lu**.

Phonetisk Omskrivning: *Tóki átti Runnarf, æn Grímulfæ átti hálfan bý átta óðuli* 'Toki eiede Runnarf, men Grimulv eiede den halve By ved Ætte-Odel'. Alltsaa Toke eiede den ene Halvdel og Grimulv den anden af Byen Runnarv.

Runnarf Acc. sg. m. Stedsnavn. Stedsnavne på *-arfr* findes i Mængde paa Gotland, i Dalarne og i Lom i Norge; se Fritzner *Ordbog* under *arfr*. Enkeltvis ogsaa andensteds, saaledes i Helsingland.

Stenen findes i Runtuna socken, hvis Navn 1397 skrives Röntuna (Styffe, *Skandinavien* S. 225). Paa Grund af denne Skrivemaade gjengiver jeg efter Forslag af Doc. Brate **runarf** ikke ved *Rúnarf*, men ved *Runnarf*. Jeg formoder, at Navnet *Runnarfr* betegner det samme som det senere *Runtuna*. Ved norske sammensatte Stedsnavne findes der Exempler paa, at det sidste Led er blevet ombyttet i Tidens Løb. Følgende Exempel skylder jeg Prof. O. Rygh: *Apaldtun* paa Voss (Matrikel Nr 32) i Bergens Stift, hvilken Gaard allerede 1695 bar dette Navn, er = *Apaldershush* i Bjørgynjar Kalfskinn 72 a, 74 a.

an, *æn* Conjunct. 'men, og', äldre Form **in**, *en*.

hafan, *háfan*, opstaat af *halfan*. Se min Bemærkning til **pufr** L. 749.

ata, udtalt enter *átta* (hvilket er en ældre Form) eller *átta*; hvilket af to, lader sig ikke bestemme. Snarest Gen. pl. af *ét*, Æt; styret af følgende Ord. Flertal er vel brugt for at Udtrykket skal gjælde baade om Tokes och Grimulvs Æt. Dog er det muligt, at **ata** skal forstaves som Gen. sg. for **atar**, som **hena** L. 397 for **henar**.

upuli, udtalt *óðuli* eller *óðoli*, Dat. sg. af Ordet for »Odel», i ÖGL. B. B. 8, 1 *opul*; som første Led *opul*- ÖGL., *opol* VGL., MELL., se Rydq. II, 119, VI, 332, *u* og *o* i anden Stavelse synes overført fra Flertal. Jfr med denne Indskrift **halfan bü** L. 1305 og **ir pisi bir þaira upal uk atrfi** L. 662 d. e. vel neppe *er þessi býr þæira óðal ok áttarfé* men snarare *er þ·b·þæira óðal(i) ok at (a)rfi.*»

O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 78 läser och tolkar inskriften sålunda: : **tusti** : **austin** : **þir** : **raistu** : **at** : **tuka** : **s<u>nir** : **kiarþu** : **at** : **san** : **fabur** : | : **snialan** : och å andra sidan bör förmodligen läsas: : **tuki** : **ati** : **bu** : **halfan** : **krimulfu(=r)** : **iustam** (?) : **ati** : **ha<l>fan** : **upuli** : d. ä. »Toste och Östen, de reste (vården) efter Toke, sönerna gjorde sin flinke fader den sista tjänsten. Toke egde halfva byn (d. v. s. Eneby) och Grimulv i Ufsta? (Ufsta är närmaste by till Grinda i Spelviks sn ³/₄ fjärdingsväg norr om Eneby) andra hälften på grund af odalrätt.»

O. v. Friesens tydning äger åtskilliga företräden framför Bugges, och jag antager hans läsning **bu halfan** för **ruharfan**, vilken förutsätter obetydlig och lätt tänkbar felläsning, vara riktig, finner däremot texträttelsen **iustam**, som O. v. Friesen själv betecknar som tvivelaktig, för 85—90 **iu** : **ata** **i** betänklig, då den är vida våldsammare och icke heller tager hänsyn till skiljetecknet. Radernas ordningsföljd hos Bugge synes ock bättre överensstämma med framsidas.

Nedre toppradens högra gränstreck, som här uppförts som 90 **i**, fattar Bugge som gränstreck, möjligen ock O. v. Friesen, båda bortse från det följande kolon, som i B. 799 ej heller ser pålitligt ut. Avståndet mellan 89 **a** och 90 **i** är ock för stort för att 90 **i** kunnat följa omedelbart efter 89 **a**, måhända har O. v. Friesen antagit, att **m** i hans **ustam** stått på detta mellanrum. På grund av avståndet från 89 **a** synes även mig 90 **i** böra fattas som gränstreck, och jag skulle tillika vilja ansluta mig till Bugges läsning av 85—86 **iu** som **bu**. 87—89 **ata** kan då, som Bugge föreslår, vara att uppfatta som *átta(r)*, men jag håller för troligare, att i **ata upuli** den gamla lagtermen fsv. *alda opal* »gammal släktjord» föreligger och att framför 88 **t** alltså **l** utelämnats.

Översättning: Toste, Östen, de reste (stenen) efter Toke. Sönerna gjorde (vården) efter sin käcke fader. Toke ägde halva byn, Grimulv halva byn (gården) som gammal släktjord.

Andra meningen utgör versparet:

Synir giardhu

at sin fadhur sniællan.

punkten tydlig i 10 y. På övre stycket är ristningen mycket tydlig men efter 20—22 **kia** är slingan bortslagen både på övre och nedre stycket till nedersta delen av 32 **Λ R** i [efti]_R och toppen av **ku** i 33—37 **kunnr** är förstörd av samma skada. 38—40 **sun** äro högst svaga, 41—43 **sin** däremot tydliga. Av 44—49 **hialbi** finnas högst svaga spår, av 50—55 **kristr** något starkare, av 56—58 **has** så gott som inga spår, varemot 59—61 **ant** är fullt tydligt. Den fullt tydliga inskriften på stenens vänstra sida nedifrån uppåt är ej upptagen i B. 796, L. 877.

Inskriften har varit följande, i det runor, hämtade ur B. 796, sätts inom [ ].

Slingan: **anutr** : **auk** · **kyla** · **þau** · **letu** · **kia**[**ra** · · **bro** · **efti**]_R · **kunnr** · **sun** · **sin**. Mellan slingorna
                   5   10   15   20   25   30   35   40
 och korsfoten: **hialbi** · **kristr** · **has** · **ant** På stenens vänstra sida: **ayintr** · **kiarþi** · **bor**
                   45   50   55   60   65   70   75

Översättning: Anund och Gylla de läto göra bro efter Gunnar, sin son. Hjälpe Kristus hans ande! Öind gjorde bron.

150. Kungberga, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 68.

Runstensstycket, som utgör övre delen av en runsten, hittades 1897 i samma backe, som Sö. 149 är rest, vid letning efter sten till grundläggning och lades jämte denna.

Ämnet är en blågrå gråstensart, höjden 60 cm, bredden över korsets kärna 46 cm, upptill tangerande nedre slinglinjen 46 cm, tjockleken 17 cm, slingans bredd c:a 6 cm.

Inskriften är: — **raistu** : **sain** : **at** : **þu** —
                                   5   10   15

Av 1 **r** finnes blott stavens fot samt mellanstrecket och nedre bistaven. Efter 13—14 **þu** kan staven spåras av 15, som säkert varit **r**, i det namnet varit en smsg med *þör*-.

Översättning: — reste sten efter Tor(sten?) —

151. Lövsund, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 68, 69.

Litteratur: D 8vo 38; Dybeck Runa II, s. 39.

Om fyndet av runstenen anföres i D 8vo 34 följande: »1846 omlades den väg, som norr ifrån löper öfver 'sundet' (det forna Leffsundet eller Löfsundet, nu en sänkning mellan sjön Runviken och Sundbysjön) och holmen fram till allmänna Nyköpingsvägen; och vid sökandet efter dertill nödig sten träffades denna Runsten, 190 alnar (56,3 m) vester om vägen, nedanför den befästade höjd, som är å norra sidan af sundet. En gångväg sträcker sig ännu från körvägen vestligt ut efter sundet förbi Runstenens nämnda plats och fram till en annan farväg. Stenen var af de 'herrar', som ledde vägarbetet, redan ämnad att användas till vägens fyllande, då egarinnan af Löfsund (Enkefru Friherrinnan Zaphira Westring, född Löwen), underrättad om fyndet, lät föra honom till gården, der han nu pryder den vackra parken.» Stenen står rest i trädgården bakom manbyggnaden vid kanten av sluttningen ned till sjön.

Ämnet är gråsten, höjden 1,30 m, bredden vid foten 60 cm, över korsfotens topp 46 cm, där ovanför är stenens h. sida borta. Slingans bredd är 7—9 cm.

15—232678. Södermanlands runinskrifter.

Stenens inskrift med vanliga runor står i slingan samt nederst och överst på korsfoten, på vars mitt fem kors av kvistrunor äro anbragta. Inskriften avslutas på stenens högra sida.

Ordet »reste» har måhända varit ristat 17—21 **raisi** i det att 20 **s** kan uppfattas som omvänt **s** med nedre staven förlängd till övre linjen och **p** i det åsyftade **raispi** utelämnats. Det följande ordet har varit 22—26 **stain** men blott **ai** äro fullständiga, av övriga runor finnes blott nedre delen, av ordet »efter», som måste hava följt på **stain**, utan mellanstående »denna», blott nedre delen ar **ir**. I 51—54 **pikn** är fotslingans övre linje stav till **p**.

Kvistrunorna, som D 8vo 38 alls icke uppmärksammat, äro delvis tvivelaktiga i avseende på kvistarnas antal. Utom egen undersökning kan jag stödja mig på en teckning av S. Boije 1882 och egen fotografi av prof. O. v. Friesens undersökningsresultat 1904, då vi tillsammans besökte Lövsund, vilka forskares avvikande uppfattningar jag skall meddela vid redogörelsen för kvistrunorna.

De flesta korsarmarna hava streck på båda sidor, i vilket fall det ligger närmast att antaga var korsarm utgöra en kvistruna. Att bedöma kvistrunornas ordningsföljd, lämnar kanske kors V någon ledning, vars nedre vänstra arm har 5 streck, alltså runans ordningsnummer, och den övre vänstra t. h. 2 streck som bör vara ättens nummer, runan är alltså: 2 : 5 **s**. Övre högra armen har 1 streck t. h.; på nedre vänstra sågs intet men vid undersökning 1917 fann jag en fåra på h. nedre staven, som är 5 cm, åt vänster 1 cm nedifrån men för obetydlig att förut uppmärksammas, däremot avgjort ingen åt höger. Kvistrunan är alltså: 1 : 1 **t** och av **st** jämte de följande vanliga runorna **ai** bildas ordet *stāi* »må stå» som utgör alliteration till kantsidans vers **stan** : **iftir** : **sui**[n].

I enlighet därmed bör kanske korsens läsning börja med övre vänstra armen, fortgå till nedre vänstra och nedre högra samt avslutas med övre högra och denna ordningsföljd skall jag vid kvistrunornas beskrivning och numrering begagna, även vid redogörelsen för Boijes och O. v. Friesens läsningar, som måhända icke gilla densamma. För denna följd talar ock, att ättstrecken enligt Löfflers regel med densamma ofta stå högre än nummerstrecken.

Kors I 55 är 2 : 3 **i**, 56 3 : 2 **u**, 57 2 : 2 **n**, 58 3 : 2 **u**.

Kors II 59 hos Boije avgjort 3 : 2 **u**, vilket ock jag håller för sannolikast, nedersta ättstreckket är kort och antages måhända icke av O. v. Friesen, som alltså skulle läsa 2 : 2 **n**. 60 2 : 2 **n** är hos Boije oklar, som ock läser 61 3 : 2 **u** som 2 : 2 **n** och alls icke tecknar övre högra korsarmen, som ock O. von Friesen lämnat utan streck, men i vars topp jag t. v. antagit ett streck, som synes tydligt och som jag vill beteckna som 62 [1] : 1 **t**. Möjligen finnes t. h. en svag fåra, lik den på 69 **t** och på samma plats. Kors III 63 2 : 2 **n** läser O. von Friesen 1 : 2 **b**, dock med en antydning om möjligheten av ett andra övre ättstreck, som är mycket flackare men tyckes finnas; 64 2 : 3 **i** läses av Boije och O. v. Friesen 2 : 2 **n**; 65 1 : 1 **t** enl. mig, Boije tecknar 2 streck på armens h. sida, O. v. Friesen antager intet streck vare sig på denna arm eller den övre högra, som ock Boije och jag anse utan streck. Måhända är 65 **t** 1 : 1, i det strecken sitta på nedre armen t. h. och på övre t. h., varemot det på nedre icke är ristat t. v.. Kors IV har på de övre armarna streck på ena sidan, nämligen på den vänstra 2 streck t. v., på den högra 2 t. h., vilka väl därför måste läsas tillsammans som 66 till 2 : 2 **n**. Den nedre vänstra är 67 1 : 2 **b**, den nedre högra saknar streck. Kors V är, som ovan antagits, kanske 68 2 : 6 **s**, 69 1 : 1 **t**.

Kvistrunorna äro alltså enligt mig: I. **i unu** II. **unut** III. **nit** IV. **nb** V. **st** enligt Boije I. **i unu** II. **u(?)n** III. **nn(?)** IV. **nb** V. **st**, enligt O. v. Friesen, I. **i unu** II. **nnu** III. **bn** IV. **nb** V. **st** Om någon av dessa läsningar är riktig, kan blott tydningen avgöra.

Framför kors IV står en punkt som skiljetecken, varigenom kors I—III åtskiljas från IV—V, som troligen höra tillsammans med det följande. IV **nb** måste vara förkortning, som jag antager stå för *nār brōtu* »nära vägen», jfr L. 749, D. I, 116 Ryda: **hir man stanta stain · ner · brautu** och Sö. 34 Tjuvstigen **staina · raistu · at · brypr · sina · brautu · nesta**.

Då **prutar pikn** i de inskrifter, där det förekommer: Sö. 90 Lövhulta, 112 Kolunda, 170 Nälberga, avslutar inskriften eller dess första sats, torde kvistrunorna även här börja en ny sats i förkortad ristning, som sannolikt

ävenledes utgjort ett par verser i fornyrdeslag. Vad dessa verser innehållit, är mig omöjligt att gissa. Då strofen på Sö. 34 Tjuvstigen även angiver de avlidnas dödsort, är det möjligt, att detta även här varit angivet och att 64—65 **it** är förkortning för **it[apis]**.

Inskriften är följande:

Slingan: **nisbiurn : sun : sbars : raisi : stain [: ift] i_R : suin : brupur : sin : prutar :** Korsfoten:
                   5   10   15   20   25   30   35   40   45   50
 a) **pikn** b) Kvistrunor: Kors I **iunu** II **unut** III **nit**· IV **nb** V **st** e) vanl. runor: **ai :**
   55   60   65 70
 Högra sidan: **stan : iftir : sui** —
                                   75   80

Av gen. **sbars** bör nom. sg. vara *Spar*, vartill en svag biform *Spare* ingår i ortsn. *Sparasta* SRP n. 1497 (1380) Sparsta, Lid sn, Södermanl., båda kortnamn till långnamn sådana som fht. *Sparagildis*, *Sparulf*.

Översättning: Näsbjörn, son till Spar, reste stenen efter Sven, sin broder, en kraftig kämpe. **iunu unnt nit** (förkortad ristning för ett verspar i fornyrdeslag). Nära vägen må stå stenen efter Sven.

Med kvistrunorna börjar troligen en halvstrof i fornyrdeslag, vars förkortade ristning av de två första verserna icke kan tydas, verserna 3—4 kunna förmodas hava varit:

*Nær brøtu stāi
stēn æftir Swēn.*

152. Membro, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 69.

I sitt undersökningsprotokoll anför S. Boije om stenens historia följande:

»Flerstädes uppgifves att vid Snesta i Spelvik sn i en trumma å infartsvägen skall ligga en runsten. Enligt uppgift, som jag först fick af en gubbe vid Nora i Vagnhärad som var från Membro i Runtuna, hade denna sten i hans ungdom stått i Membro hage men blifvit för åtskilliga år sedan af Snestas egare, patron Pfeiff nedlagd i trumman. Under min vistelse på trakten 1882 talade jag vid Snestas n. v. ägare, jägmästare Kindström, om saken, han skulle just samma år bygga om trumman och lofvade efterse stenen och uttaga honom. ^{17/7} 83 återkom jag till Snesta, jägm. K. hade gifvit stenarbetarne order att efterse stenen och upptaga den oskadd, men de tyckte stenen vara för stor och satte ett skott i den. Jägm. K. har låtit hopsamla bitarne och föra upp till gården och der ligga de nu på ett berg invid vagnshuset. ^{21/7} sammanlades 3 större till den ristade sidan jemte 2 hörande till baksidan. Af den ristade sidan fattades flera inne på stenen med en del af korsarmen utan runor samt en flisa på högra sidan der den förevigades namn stod, och högra sidans fot.»

Ämnet är grov gnejs, ojämnt blandad, ytan är ojämn och inskriften delvis svårläst. Runstenen utgöres av tre stycken: ett toppstycke upptagande stenens hela bredd, 1,05 m mellan slingornas ändar utefter brottytan, och två fotstycken, i det stenen sprängts itu ungefär på mitten, det till vänster 1,10 m långt, 43 cm brett på mitten, det högra 79 cm högt efter slingan, 62 cm brett. Runstensens sammanlagda längd är 2,09 m från toppen till v. sidans nedersta del, från toppen till nederst på h. sidan, 1,60 m. Bredden vid ristningens nedersta gränslinje 1,20 m, upptill över korsets kärnas översta linje c:a 1 m. Slingans bredd är 10—11 cm.

Första runan antager Boije vara **i** och har därom antecknat följande: »Vinkelrät mot fårorna i stenen, synes å aftrycket och å stenen samt kännes, ej fullt rak.» Det är dock mycket ovist, om denna oregelbundna

fåra är ristad; om den antages icke vara det, vinnes ett bekant namn, fsv. *Käti*, för ett annars obekant. De första runorna anser jag därför vara 1—2 **ka**. Därpå följer ett stycke, varpå intet ses, 11,5 cm på v. fotstycket och 7,5 cm på toppstycket efter nedre slinglinjen, vilket tomrum kunnat innehålla en runa men icke gjort det. 3—4 **ti** äro klara, fast h. bistaven till 3 **t** är grund. Kolon följer måhända därefter. Ordet »reste» är ristat 5—9 **raipi**, ordet »efter» 20—24 **ifitr**. Utav den avlidnes namn finnes 5 cm nedifrån av första runan 25, därpå äro 8½ cm bibehållna av nedre linjen utan spår av runa och sedan linjen förstörd 6 cm; övre linjen är borta från spetsen av 23 **t** 38 cm. Ett svagt spår synes finnas av namnets sista runa 28, som synes varit **k**, **f** eller **p**. I mellanrummet torde två runor fått rum, och Boije säger sig på avtrycket varsna två fördjupningar i stavsriktning. Måhända har den avlidnes namn varit **O[la]f** med **o** ʰ, ty **u** har 25 icke kunnat vara, då bistaven måst synas nedtill.

Inskriften är följande:

ka ti : raipi : stain þansi ifitr : i--f fapu sin
5   10   15   20   25   30

Översättning: Kate reste denna sten efter Olov, sin fader.

153. Skarpåker, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 11: B. 800.

Litteratur: B. 800; L. 880; Ransakn. 1667—84.

Om runstenens plats lämnas i *Ransakn.* upplysningen: »Uthi Skarpåker och Södergården» och i B. 800 »Skarpåkers Tryskel». Runstenen är nu förlorad och har varit ett fragment, vars höjd och bredd voro 79 cm. Ämnet har säkert varit gråsten.

Av inskriften finns i B. 800 endast:

— ialr : þair : raistu : sa —
5   10   15

1—4 **-ialr** har säkert varit slutet av mansnamnet Ingiald, som ristas **inkialr** Sö. 69 Valla, **ikialr** Sö. 202 Ö. Selö, och på grund av pl. **þair : raistu** måste hava föregåtts av ett annat mansnamn. 15—16 **sa-** är ordet »sten», vars **t** även annars finnes utelämnat, t. ex. Sö. 150 Kungberga, Sö. 196 Kolsundet, Sö. 210 Nybble Ö. Selö, Sö. 290 Ö. Bröta.

Översättning: N. N. och Ingiald de reste stenen (efter N. N. sin fader?).

154. Skarpåker, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 70.

Litteratur: O. v. Friesen, Förhandl. vid Svenska filolog- och historikermötet i Göteborg 1912, s. 28 och Runorna i Sverige, Upps. 1915, s. 15.

Runstenen är av gråsten, fotstycket är bortkilat. Nuvarande längden är 1,90 m; bredden vid foten 1,18 m, tangerande övre slingan i toppen 52 cm. Slingans bredd är 10—12 cm.

Inskriftens första större del är vanliga runor, därpå följer ett antal stavlösa runor, varpå inskriften avslutas med vanliga runor och en sista stavlös.

I namnet **lypbiurn** finnes en skada t. v. om toppen, som skulle hava förstört v. bistaven, om första runan varit **t**.

Efter 35—37 **sin**: följa stavlösa runor. 38—46 **iarpsalri** äro fullt tydliga; 42 **s** är ett streck 4,5 cm uppifrån. Därpå följer en stav, som slutar knappa 2 cm uppifrån, på mitten är 2 cm från en cementfog, upp- till och nedtill invid brottet, vilken O. v. Friesen säkert med rätta uppfattar som 47 **f**, spetsen synes vara vidgad till en knapp. På andra sidan om fogen finnes 48, en otydlig fåra med form av stavlost **n**, som slutar 2,5 cm uppifrån och därför svårigen kan hava haft förbindelse med 47 **f**. 49—50 äro tydliga stavlösa **au**. Därpå följer 51, ett 7 cm långt streck uppifrån, som alltså är 2,5 cm längre än 42 **s**, på fotografien 1,5 mm längre och som O. v. Friesen därför uppfattar som **k**. Något tvärstreck i nedre ändan, som eljest på stavlost **k**, finnes emellertid icke, men 2,5 cm av spetsen tyckes vara triangelformig; eljest **s**. Efter 52 stavlost **u** följer 53 en stavlös runa 1 cm från nedre linjen, på fotografien 2 mm, som O. v. Friesen uppfattar som **b**, möjligen finnes även 1 cm av en dylik 3,5 cm ovan den förra; varomicke **a**. 54—57 äro vanliga runor **himi** men 54 **h** är skadad och av 55 **i** finnes blott toppen, av 56 **m** saknas staven nedom bistavarnas utgångspunkt. Inskriften slutar med 58 ett stavlost **n**.

Inskriften är alltså följande:

kunar : raisþi : stain : þansi : at lypbiurn : sun : sin : Stavlösa runor: iarpsalr ifna uk(s?) ub(a?)

Vanliga runor: **himi** Stavlös runa: **n**

Namnet **lypbiurn** förekommer icke annars men jfr fsv. *Lydhfast*, *Ludholf*, fvn. *Ljóðólfr*.

O. v. Friesen läser runorna 38—58: **iarþ sal rifna uk ubhimin**, tyder detta: »jorden skall remna och himmelen därovan» och säger orden omedelbart erinra om Voluspas bekanta:

»stenbergen brista

— — — — —
— — — — —

och himmelen remnar»¹

Skeppet på stenens mellanparti, på vilket ett kors är inkomponerat som mast och segel, anser O. v. Friesen vara dödsskeppet, som skall föra Gunnar till en bättre värld, som består, när »himmel och jord förgå».

Denna skarpsinniga tydning, som prof. O. v. Friesen i brev förklarar sig vidhålla och anse **iarþ** hava uttalats som fsv. *iorþ*, är i och för sig synnerligen tilltalande, den utgör ett regelbundet verspar i fornyrdeslag, som kunde vara hämtat ur en fornsvensk domedagssång och antyda, vad som en gång väntade den avlidne kristne, med underförstådd förhoppning, att denne avlidne icke behövde räddas för domen. Mot tydningen kan den anmärkningen göras, att fsv. *iorþ* aldrig annat än som första led i sammansättning har biformen **iarþ*, som måste förklaras som en analogibildning till en förutsatt gen. *iarþar*, lik fvn. *iarðar*, för **sal** väntas **skal*, att 53 betyder **b** är tvivelaktigt och slutligen är en dylik avslutning utan motstycke i runinskrifter. Då inskriftens anordning är densamma som Sö. 148, Innberga, väntar man fastmer som där en uppgift om den avlidnes öde.

Som första led i smsg, förekommer däremot i fsv. formen *iarþ-*, t. ex. *iarþhus*, *iarþbrekka* (A. Kock, *Umlaut und Brechung* s. 297), möjligen bildar därför **iarpsalr** en smsg. såsom fvn. *fold-salr* »jordsal», en skaldeomskrivning för »himmel», eller *grund-salr* för »jorden»; jfr omskrivningen för »himmel» i Sn. Ed. bl. a. *hús jarðar*, *salr fjalla*. Tänkbart vore då, att **ifna** vore gen. pl. *hifna* av *himin*, jfr dat. sg. *hifni* Sö. 136 Aspa, och förtydligande bestämning till *iarþsalr* »himmel». Himmelen vore alltså betecknad genom två beteckningar, förmodligen i något olika betydelse, men även denna avslutning är utan motstycke i runinskrifter, och det är svårt att inse dess sammanhang med den enkla föregående inskriften, om detta icke skulle vara en förhoppning om salighet för den avlidne sonen. Även *iarðhsalr hifna*

ok upphimin bildar ett verspar i fornyrdeslag som måste

¹ Vsp 52, 5—8. Grióthjörg gnata,
en gifr hrata;
Troða halir helveg,
en himinn klofnar.

vara citat ur en dikt, då det är så fristående från inskriften. Vilken tydning är riktig, måste jag dock lämna därhän.

Översättning: Gunnar reste denna sten efter Lydbjörn, sin son. Jord skall remna och himmeln däröver (O. v. Friesen) e. Himlarnes jordsal och himlen däruppe (Brate).

155. Söderby, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 11: B. 802.

Litteratur: B. 802; L. 878; Ransakn. 1667—84; Peringskiöld, Notae in Vitam Theodorici s. 498; Liljegren, Runlära s. 110; D 8vo I, s. 40; Runverser s. 175.

I *Ransakn.* angives »Söderby Hage» vara runstenens plats och B. 802 visar runstenen, som nu är förkommen, stående invid trenne skeppssättningar.

Enligt måtten i B. 802 har stenen varit 1,35 m hög, 1,03 m bred vid foten. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Högra slingan var till största delen förstörd, blott en del av dess slut bevarad. Inskriften var enl. B. 802:

Slingan: **bryniulfr skiu · auk anuntr · rai** — — **rin uipu** Innanför begynnelseslingan: — **ehs**

snialir : trikiar :

40 45

Om tydningen yttrar Bugge, *Runverser* s. 175 f. följande: »For **skiu** formoder jeg **askel**. Peringskiöld har skarpsindig och tiltalende udfyldt det manglende saaledes: **rai**[**spu stain at brupur sina onar uar fa**]rin uipu [**um alfur heims**]ens. Han sammenligner bl. a. i L. 141 **onar uarp tauþr i girkiu**m. I Udfyldningen burde det heller have hedt **brupr, uas** eller **uar** og **alfur**. Jeg forstaar ikke Formen **uipu**, for hvilken man skulde have ventet **uipa**. Peringskiölds Læsning **ens** (ikke **-ehs**) antager jeg for rigtig og Udfyldningen [**heims**]ens for sandsynlig. Vi har vistnok i denne Indskrift Brudstykker af Vers, men disse lade sig ikke med sikkerhed udfylde.»

Bugges förmodan, att **skiu** varit **askel** synes riktig, vilket däremot Peringskiölds utfyllning ej i sin helhet kan vara, då den saknar motstycke. Att **rin** skall fullständigas till [**fa**]rin, är sannolikt, jfr **han uar : farin : mip : ikuari** Sö. 107 Balsta; **uip** är då prep. *vidh* som brukas i samma betydelse som *mædh* för att angiva följe, t. ex. isl. *fór M. ok G. við honum* Hkr., och **u** är början på den hövdings namn, som han åtföljde, till äventyrs **ulaifr** Olev Sö. 163 Rycksta. Att det slutande **snialir : trikiar** är utsagt om sönerna, synes otvivelaktigt, men dessa böra i det föregående hava sammanfattats, t. ex. genom ordet *synir*, som allittererar med **snialir** och bestämmas av **hs** »hans»; versen kan hava varit: *gærdhu synir hans* A 3, så att 33 **e** framför vilken spår av runor äro tecknade, är fel för **Λ R**. I avseende på uttrycket *gærdhu synir* jfr Sö. 145 Enebylöt.

Översättning: Brynjulv, Äskil(?) och Anund reste [denna sten efter N. N., sin fader. Han var fa]ren med O[lev. Gjorde hans söner vården], dugliga kämpar.

156. Söderby, Runtuna sn, Rönö hd.

I ett brev till R. Dybeck från H. Aminson, Strängnäs d. 6 okt. 1862 (i R. Dybecks 1878 inlösta samling i V. H. A. A.) omtalas, att Södermanlands fornminn.-förenings ombud i Runtuna anmält, vilka runstenar där saknas, bl. a. Sö. 155 Söderby, varpå fort-

Runristarens namn **proan** motsvarar fvn. *Prænn*, vars *á* alltså haft nasalering, som förmodligen inträtt i den synkoperade dat. och överförts på nom. sing., som borde heta **Převín*, se Noreen, *Altisl. u. anorw. Gr.*³, § 157, 227, anm. 4, 491, anm. 4.

I **runa** står **r** för **r**. 60—62 **uit**, vars **u** icke passar till pret. *rēst*, *rīsti* av *rīsta*, utgör kanske förkortning för **vrēt* av fsv. **vrīta*, isl. *rīta*, jfr urnord. **warait**, Järsberg.

Översättning: Banke, Folkkättil, de reste denna sten efter sin fader Kättilhavde. Traen skrev runorna.

159. Österberga, Runtuna sn, Rönö hd.

Pl. 70.

Litteratur: Dybeck, *Runa*, fol. I, s. 47, teckn. pl. 11, fig. 9; *Bidr. t. Söderm. äldre kulturhistoria* I, 1, s. 5.

Runstenen anträffades hösten 1863 i jorden på samma ställe, där den 1864 restes, nämligen på Österberga gårde söder om landsvägen mellan Skarpåker och Ärsta, ett stycke väster om bron över den bäck, som korsar landsvägen ungefär mitt emellan dessa ställen.

Ämnet är röd granit. Höjden är 2,50 m, bredden vid foten 88 cm, i toppen över korsets översta linje 80 cm. Slingans bredd 10—12 cm.

S. Boijes protokoll över hans undersökning av ristningen 1883 har varit mig tillgängligt vid ristningens undersökning och behandling.

Inskriften börjar nedtill t. v. med ett skiljetecken av tre punkter, Boijes foto visar kolon. Inskriften är tydligt ristad och väl bibehållen. Många runor börja under övre slinglinjen och somliga nå ej ned till nedre linjen. Namnet **aluir** är fullt tydligt. I **fapur** ser **f** ut som **k** med en mycket långsträckt prick, enär övre bistaven ej mynnar in i staven.

Efter 46—48 **sin**: följer ett antal stavlösa runor, varpå slingan avslutas med vanliga runor. Mellan slingan och stenens kant stå ett stort antal vanliga runor med spetsen inåt stenen.

Den första stavlösa runan är 49 ×, ett snett kors omedelbart efter **sin**:. Då 50—51 äro stavlösa **an**, 2 cm och 2,5 cm, måste 49 vara **h**, i det sålunda ordet **han** uppstår, som ock eljest börjar utsagon om den avlidne, se Sö. 126 Fagerlöt, Sö. 171 Esta, Sö. 136 Aspa, Sö. 165 Grinda. 52 är stavlost **l**, ett streck 6 cm snett uppifrån. 53 är stavlost **a** 2 cm men mycket mera lutande än 50.

54 är **i**, men som det synes, med en 2 cm lång kvist på h. sidan, 3 cm uppifrån, 7,5 cm nedifrån, denna kvist har Boije icke upptagit i sitt protokoll men antytt på foto. 55—56 äro två streck 2,5 cm lodrätt ned från övre slinglinjen. Mitt under 56 finnes i slingans mitt enligt Boijes riktiga iakttagelse en stjärna lik bistavar till ***** och med lika långa stycken stav; Boije yttrar: »mitten 3 säkra uppåt, nedåt två säkra; emellan dem en fördjupning, som dock ej kännes». Denna stjärna synes vara ett oregelbundet stavlost **h**. 57—58 ser ut som korta bistavar till **↑**, vardera 2 cm, vilka Boije fattar som två runor, stavlösa **t**, **l**, de utgöra dock säkerligen stavlost **t**. 59 är en bistav till **r** mitt i raden och mitt därunder en stav 4 cm nedifrån, som alltså är 60 kortkvisttypens **r**. 61 är en åt vänster öppen vinkel mitt i raden och mitt därunder 62 **r**, en stav 4 cm nedifrån. 63—64 äro två stavlösa **t**, två streck 2 cm snett nedåt vänster från övre linjen, 65 är stavlost **p**, ett lodrätt streck 5 cm mitt i slingan. 66—67 äro två stavlösa **t**, två streck 3 cm snett nedåt från övre linjen. 68 är **u** av vanlig form, staven är synlig 8 cm uppifrån, osynlig på de nedersta 2,5 cm, bistaven är tydlig 6 cm uppifrån, 2 cm nedifrån, men sammanhanget mellan dessa delar är ej säkert. Möjligen är därför nedre stycket avsett vara en runa 69, då bredvid detsamma ett likadant streck finns som här betecknas med 71, enär 70 är ett lutande stavlost **a** alldeles invid bistaven till 68 **u**. 72 är **i**, som följes av samma figur som 57—58, vilka alltså skola betecknas

som 73—74 stavlösa **t, l**. Därpå avslutas raden med de vanliga runorna 75—78 **leki**. Boije menar, att 76 **e** knappast har punkt på mitten.

Det konstfulla drakhuvudet före inskriftens början och ormstjärten efter 73—76 **leki**, som båda finnas hos Dybeck och Boije, saknas på min foto, emedan jag blott kunnat urskilja vissa delar därav.

Inskriften nedifrån uppåt utom slingan är särskilt i början mycket otydlig. 79 har jag fattat som **r**, Boije tyckes här först läsa två stavar framför och därpå 79 såsom **ir**. 80 har jag läst som **o**, dock med svag nedre bistav, Boije som **t**, dock anmärkande, att första bistaven ej är fullt sammanhängande med den sista. 81 **r** uppfattas ock så **av** Boije. 82 är både hos Boije och mig **i** med något krokig stav och följes av 83 **k**, som Boije läser **f**, och 84 **r** med lång stav och korta bistavar. Möjligen finnes därefter en punkt som skiljetecken, som saknas hos Boije. 85 torde vara **k**, möjligen **g**, ehuru övre staven är skild från den nedre och icke räcker högre upp än den grop, som förmodades kunna vara prick. Boije läser ock **k**. 86 **u**, 87 **m** äro klara, 88 fattas även av Boije som **y** med tydlig prick. 89 **t** synes klar, men uppfattas av Boije som **r**. 90 kan vara **u** såsom Boije läser, men också **r**. 91 synes vara ett **b**, vars bistavar icke gå in till stavens mitt; Boije har två stavar förbundna av ett streck vid mitten. 92 är **i** med kort stav; Boije tyckes läsa **t**. 93 är även hos Boije **u**. Möjligen finnes därefter en punkt som skiljetecken. Boije har därefter en trasslig figur, vars högra del liknar **Y**, och själv har jag antecknat en något sned stav, men alltsammans torde vara skador. 94 är även hos Boije **k**, 95 **u**, 96 **n**, 97 **l**, men kunde möjligen vara **t**, 98 **a**, 99 **i**, 100 **f**, varpå Boije troligen med rätta läser 101 **r**; mig syntes den som ett något otydligt **t**. Troligen är ock Boijes läsning av slutet riktig, nämligen 102—111 **hiuku runar**. Själv har jag föga kunnat urskilja därav, förmodat 102 vara **i**, 103 **r** och där ovanför möjligen **frenta**.

Den med vanliga runor ristade första delen av inskriften är följande:

: **ikialtr : ak : aluir : raispu : stain : pansi : at : þurbiurn : faþur : sin :** Stavlösa runor hava i
           5   10   15   20   25   30   35   40   45
 det föregående antagits vara följande: **han la i s s t l r r ? r t t p t t u r a r i t l**. Därpå van-
   50   55   60   65   70
 lliga runor: **leki**. Utom slingan: **rorikr · kumytr biu · kunlaifr hiuku runar**
   75   80   85   90   95   100   105   110

Det är givet, att ovanstående återgivande av de stavlösa runorna blott till en ringa del är riktig, ty efter 54 **i** förekomma bland dem många företeelser, som annars icke äro bekanta och kanske icke äro stavlösa runor. 49—54 **han la i** torde betyda »han låg i», varpå följt ett av **i** styrt subst. t. ex. med betydelsen »viking» och till äventyrs ytterligare en rumsbestämning, varpå satsen avslutats med tidsbestämningen **leki** »länge». Jfr B. 269, L. 324, D. I, 10 Tibble **la : han uti : fiari : lipi : frakis** »han låg ute fjärran i Frögers här». Verbet *liggia* brukas i bet. »holde sig i Ro paa et Sted, særligen om dem, som færdes til Søs», och passar därför till adv. »länge», uttryckande, att Torbjörn var länge i härnad. Jfr fvn. *liggia i hernaði* och Sö. 173 Tystberga, varmed ock den likheten finnes, att framför **leki** »länge» kunna 68—74 tolkas som *uarit*, i det 69 är foten av 68 **u** och 73—74 sammanfattas till stavlöst **t**.

Inskriften utom slingan anger dem, som huggit eller väl rättare låtit hugga runorna, och upplöser sig ju rätt väl till kända namn under antagande av lindriga felläsningar i det iaktagna. 79—84 är namnet Rörik, måhända ristat [h]rorikr l. [h]rorikr, jfr Sö. 47 Vålsta och Ög. 153 Styrstad. 85—90 bör vara Gudmund med utelämnat **p** eller tecknad assimilation såsom i fsv. *Gummund*. 91—93 torde vara Boe, 94—101 Gunnlev.

Översättning: Ingiald och Alver reste denna sten efter Torbjörn, sin fader. Han låg . . . länge. Rörik, Gudmund, Boe, Gunnlev höggo runorna.

160. Råby kyrka, Rönö hd.

Pl. 71.

Litteratur: L. 892.

Ur äldre anteckningar meddelar S. Boije af Gennäs, att runstenen år 1810 vid kyrkans reparation uthöggs ur Råby kyrkovägg och lades jämte Sö. 161 invid kyrkogårdsmuren för att begagnas till trappsteg för menigheten men sedermera uppställdes i parken vid Täckhammar på en gravkulle i lövbacken 110 steg nnv. om Rycksta-stenen, 90 steg v. om infartsvägen till Täckhammar.

Ämnet är röd sandsten, höjden 1,10 m, bredden vid foten 36 cm, i toppen vid korsets spets 35 cm, tjockleken 17 cm. Runstenen är jämnt huggen med raka kanter och synes, om någon, förtjäna namnet runstod. Troligen har vänstra kanten huggits rak i senare tid.

Huvuddelen av inskriften är inhuggen på korsets armar, som äro c:a 9 cm breda; början står på korsets fot och övre arm, fortsättningen på den vänstra och högra armen.

Övre punkten i kolon efter 23—24 **at** utgör tillika toppen i 39 **u**. Därpå följer på korsets högra arm den avlidnes namn 25—29 **karpi**. Troligen har namnet varit **skarpi**, som på Sö. 162 Råby, och det begynnande **s** blivit borthugget för stenens användning till trappsteg. Därför talar, att de tre sista runorna i **oklati** äro blott 4,5 cm långa, medan 34—36 **arp** äro 9 cm, och att staven på 33 **u** är blott 5 cm, tyder på, att även högra kanten avhuggits. Bistaven på 28 **p** sträcker sig åt höger intill övre prickens i kolon efter 13—17 **stain**. 29 i uti **karpi** är fullt klar och har aldrig haft någon bistav; L. 892 har oriktigt **kari**. Om namnet se vidare Sö. 162 Råby.

Efter högra korsarmens :**han** fortsätter inskriften runt stenens topp med **uarþ : tauþr : oklati**, icke **onklati**, som L. 892 har, och avslutas under högra korsarmen med **i lipi**, ristat nedifrån uppåt. I **oklati** är ett stycke borta ur stenen och därmed nedre hälften av staven i **a** och hela staven i **t**.

Inskriften är följande:

Korsets fot och övre arm: : **aybirn** : **raisþi** : **stain** : **pansi** : **at** : Korsets vänstra och högra
 arm: **karpi** : **han**   Toppen: **uarþ** : **tauþr** : **oklati**   Under högra korsarmen nedifrån uppåt: **i lipi**
 25   30   35   40   45   50

Översättning: Öbärn reste denna sten efter Skärder. Han blev död i England i tingmannalidet.

161. Råby kyrka, Rönö hd.

Pl. 71.

Litteratur: L. 893.

Rörande fyndet av stenen se Sö. 160 Råby. Runstenen är nu rest vid Täckhammar i samma lövbacke på en liten kulle 26 steg nnv. om denna.

Ämnet är rödaktig gnejs, höjden 95 cm, bredden vid foten 36 cm, i toppen 34 cm, slingans bredd 8 cm.

Ristningen börjar nedtill t. v. med en böjning av nedre slinglinjen åt stenens kant, som är avknackad till **t** i **risti**. Utefter denna slinglinje står nedre delen av fyra stavar, som tillhört ristarens namn. 5 antager L. 893 vara **s**, en fåra utgår från den bevarade stavens spets, som kan vara mellanstreckket i **s**, men Boije anmärker, att strecket utgår nedom stavstumpens spets och är smalt och ojämnt. Vilka runor 1—5 varit, kan alltså icke bestämmas. Av kolon därefter finns blott nedre punkten. I 6—10 **risti** är toppen av 6—8 **ris** borta och i 21—27 **burupur** finnes av 26—27 **ur** blott nedersta delen.

Ämnet är grå gnejs, höjden 1,22 m, bredden vid foten 1 m, i toppen tangerande övre slinglinjen 88 cm, slingans bredd 10 cm.

Ristningen är i det hela väl bibehållen. I **prurikr** har 3 **u** krökt stav men lodrätt bistav. I 29—34 **trakia** äro **tra** och 34 **a** klara, 32—33 **ki** som B. 821 och Wætter läsa **it**, svårlästa. I 32 **k** är staven klar men 4 cm uppifrån, 6 cm nedifrån finnes en avsats, varigenom högra sidan av staven blivit förstörd, och vinkelrätt från denna en avsats över följande runa 33 **i** och bistaven på 34 **† a**. T. h. om toppen av **k** är stenens yta litet nedsänkt i form av en triangel, som förefaller att vara bistav till **k**, enär dess högra sida äger en fåra. Det lilla utrymme, som avsatsen lämnat, har gjort, att bistaven till 32 **k** blivit för liten. På stavens vänstra sida finnes ingen bistav. 33 **i** är en stav utan bistav. 1,5 cm t. h. om stavens topp utgår visserligen en fåra snett nedåt, som i B. 821 fattas som bistav till **↑ t**, men är så smal och kantig, att den mycket väl kan vara naturlig; på vänstra sidan av staven finnes intet spår, som kunde tagas för v. bistav till **↑**. Ordet har alltså sannolikt varit **trakia**. Det följande ordet är **for**, icke **uar** som i B. 821; 35 **f** är mycket otydligt, nedre staven är klar och övre bistaven tämligen tydlig, bistavarna torde ha varit korta som på 42 och 57 **f**; i 36 **≠ o** är övre bistaven synlig blott t. v. 8 och 19 **s** äro vänderunor.

Inskriften fortsättes på framsidans vänstra kant med namnet **ulaifr**, i vars **a** övre staven utgår från h. bistavens spets, även Boije uppfattar runan sålunda; en avsats t. h. om runan har möjligen orsakat det oriktiga **r** i B. 821 för 40 **a**.

Inskriften är följande:

prurikr : stain : at : suni : sina : sniala : trakia : for : ulaifr : i : krikium : uli : sifti :

5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55

Namnet **prurikr** återgiver Bugge, *Runverser* s. 179 med *Prýrikr* och hänvisar till sin behandling av namnet i *Ark. f. nord. fil.* II, 247 f., där han s. 249 antager, att första leden är en substantivstam *prýð-* av **prúði-*, som kan jämföras med ags. *prýðu* »makt, kraft», som första led *prýð-*, varmed den fvn. ordstammen *prúð-* »styrka» i flera ord, som stå i förbindelse med Tor, är nära besläktad. Därvid förklaras emellertid icke av Bugge förekomsten av **r** för väntat **r**, som bör sammanställas med **hrurikr** Ög. 153 Styrestad, [**ry**]rik, gen. **ryr : iks** Sö. 47 Vålstad och första ledens slutande **r** i **piupreipr** Ög. 93 Haddestad, på vilket senare ställe jag förklarar detta **r** som slutljud i första leden, som varit en ursprunglig os-stam. Ordet »reste» har av ristaren utelämnats framför **stain**, 52—54 **uli** måste stå för *gulli*, som bildar allitteration med **krikium** *Grikkium*, och 55—59 **sifti** för *skifti*. Då **i krikium** står i dat. plur., kan det blott bestämma **sifti**, icke *för*, som skulle fordra ack. plur.

Inskriften utgör en egendomlig blandning av prosa och vers eller, om man så vill, prosa med allitterationer: Verspar äro:

at syni sīna   och   *ī Grikkium*
snialla drængia   *gulli skifti*

men skiljas åt av anmärkningen **for ulaifr** på prosa.

Översättning: Tryrik (reste) stenen efter sina söner, käckä kämpar, for Olev, i Grekland skiftade han guld. Jfr Sö. 155 Söderby.

Båda sönerna lovordas alltså som käckä, men blott Olev nämnes vid namn, som vunnit byte i Grekland.

164. Spånga, Råby sn, Rönö hd.

Pl. 73. Pl. 13: B. 822.

Litteratur: B. 822; L. 884; Ransakn. 1667—84; Runverser s. 179; J. Peringskiöld Mon. X: 21.

Runstenen står i hagen utanför gamla Spånga som ligger nordligare efter landsvägen än det nya och ett stycke in i hagen. 10 steg nordost om stenen finnes en gravkulle med stensättning omkring och längre bort i samma riktning finnas flera forngravar.

Ämnet är gråsten. Höjden är 1,96 m, bredden vid foten 1,98 m, i toppen över övre slingan 38 cm, slingans bredd 9—11 cm.

Det konstfulla korset utgör mast i ett skepp, under vilket lönnrunor äro ristade.

Slingans inskrift med vanliga runor börjar nedtill t. v. med 1—14 **kupbirn : uti : pair**, efter vilket kolon saknas. I 15—20 **raispu** saknar **a** bistav, som ersättes av en djup skrovlighet. 21—24 är **stan** med tydlig bistav på **a**, om än smalare än övriga bistavar. Mellan **stan** och 25—29 **pansi**, vars **s** är omvänt med något förlängd övre stav, saknas skiljetecken. I 38—42 **fipur** saknar 39 **i** bistav men t. v. om staven finns en liten avplattning i stenen, som säkert skall föreställa vänstra bistaven till **a**, vilket runan måste vara avsedd att vara, men av högra bistaven finnes intet spår, staven själv är mycket djupt huggen, jfr 16 **a**. I 43—45 **sin** har **s** uppåt förlängd nedre stav. I 50—57 **trikr : li** har 54 **r** felaktigt nedtill fått tydliga, om ej mycket djupa bistavar till **l**, synliga som en avplattning i stenen, runan måste vara avsedd att vara **i**. 56 **a**, vilket runan skall vara, har bistav till **a** blott till v. och även denna egentligen blott en gropighet. I 58—62 **stafn** är bistaven på 62 **n** svag, dock klar, fast grund t. h., blott en gropighet till vänster. I 68—71 **likr** utgår i 71 **l r** den högra bistaven 3,5 cm från stavens topp, den vänstra är knappt skönjbar. I 72—79 **uistarla** är bistaven på 72 **u** krökt, nästan som på **r**.

Lönnrunorna utgöras av 5 kvistrunor och 6 stavlösa, som avslutas av kolon.

Kvistrunan 80 är 3 : 2 **u**, möjligen 2 : 2 **n**, enär det översta strecket t. v. skulle kunna tänkas vara en naturlig fåra; Boije läser 3 : 2 och runan är nog **u**. 81 är med säkerhet 3 : 1 **f** och 82 2 : 1 **h**, så ock enl. Boije. 83 3 : 2 **u** befinner sig på ett ställe av fältspat; de båda strecken t. h. äro säkra och inga flera finnas där, t. v. finnes det mellersta strecket fullt tydligt men ock det nedre kännes jämförelsevis djupt. Det övre är grundare. Boije tyckes vilja läsa 2 : 2 **n**, säger ej mycket vara synbart. 84 1 : 4 **l** är fullt klar t. h. och även t. v. kan ej gärna mer än ett streck finnas, så ock hos Boije. Kvistrunorna 80—84 äro alltså **ufhul** i det 80 och 83 mindre sannolikt varit **n**, vilken läsning ock skulle ge en följd av medljud.

Den första stavlösa runan 85 är 3 cm lång och kan vara **n**. 86 ser ut som urnordiskt **s** med två knän åt höger, ett åt vänster och utgår från skeppsbotten. 87 är stavlost **a**. 88 ser ut som bistavarne till **l** alltså ett knä åt h. och ett åt v., börjar 1,5 cm under skeppsbotten. 89 är triangelformig med spetsen nedåt och lutar något åt höger. 90 är en 4 cm lång stav, som upptill genom en grundare fåra, som är böjd åt v. är förbunden med skeppsbotten; det är oklart, om Boije upptager denna förbindande fåra. Av de stavlösa runorna äro 86 och 88 förut obekanta, 89 och 90 även av tvivelaktig läsning, och deras betydelse kan först genom tydningen utronas.

Tydningen har att utgå från att lönnrunorna skola utgöra en vers, som allitererar med **uistarla**, då bland dem säkerligen intet stavrim på **likr** finnes. 80—81 **uf** måste vara ett särskilt ord, då det följes av **h**, som bör börja ett ord, och kan antagas vara det utfyllande *of*, som i fornnordisk poesi ofta står framför verbalformer, i synnerhet particip, då 82—85 **huln** lämpligen kan tolkas som particip av *hylia*, jfr isl. *jörðu hulinn* »buried in the earth», av vilken participbildning fsv. dock äger blott få spår. 90 kan fattas som **u** och 89 på grund av formen som **t**, som dock borde stå upptill, men **tu** »dog» skulle giva en passande mening. Måhända kan då 86 tolkas som **s** och 88 som **r**, alltså 86—88 *sar* »den som», med **r** för väntat **r** för tydlighetens skull. Betydelsen skulle då bliva:

»Västerut begravnen ligger han, som dog.»

Alliterationen med **uistarla** måste alltså uppbäras av *huln*, alltså av vokal, föregången av *h*.

Då det är alldeles påtagligt, att 16, 39, 56 **i** äro avsedda att vara **a**, fast bistaven föga eller ej alls kommit till uttryck, och att 54 **r** blivit felristat för **i**, insätter jag de åsyftade runorna vid återgivande av inskriften, som alltså är följande:

5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	
kupbirn : uti : pair raispu : stan pansi : at : kupmar : fapur : sin : stup : triki : la : i : stafn skibi :													
likr uistarla Kvistrunor: ufhul Stavlösa runor: n sar tu :													
70	75				80			85					90

Översättning: Gudbärn, Odde, de reste denna sten efter Gudmar, sin fader. Stod manligen i stammen på skeppet, ligger västerut jordad, han som dog.

Runorna 46—90 utgöra en halvstrof i fornyrdeslag:

*stōdh drængila
ī stafn skipi,
liggr væstarla
of hulin sar dō*

Den avlidne lovordas alltså för att ha varit en kämpe i framstammen på krigsskeppet (fvn. stafnbúi), vartill de bästa männen utvaldes.

165. Grinda, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 73. Pl. 12: B. 809.

Litteratur: B. 809; L. 874; Ransakn. 1667—81; Peringskiöld, Ann. in vit. Theod. p. 470; Dybeck, Runa fol. II, s. 9; Runverser s. 172.

I *Ransakn.* säges runstenen vara »wijdh Ålfver ängen på Grinda ägor», i L. 874 i »Grinda hage, vid stensättningar». Stenen står nu rest invid Sö. 166 på en dikesren i gårdet, sydväst om Grinda gård invid gårdesgården till den beteshage, som i nordvästlig riktning ligger mellan runstenarna och landsvägen till Aspa.

Ämnet är gråsten, höjden 1,61 m, bredden vid foten 57 cm, i toppen tangerande nedre slinglinjen 51 cm, slingans bredd 7—9 cm.

Uti 13 s i 13—17 **stain** fortsättes övre staven 2,5 cm nedom mellanstreckets utgångspunkt men slutar 1,5 cm ovan nedre linjen. I 20—24 **hipin** finnes blott övre hälften av 21 i och i 22 **p** saknas övre staven. Mellan 28—31 **nafi**, och 32—36 **suais** saknas skiljetecken, efter **suais** är det svagt. Bistaven på 45 r i 44—49 **krikum** utgör en avsats i stenen; 49 **m** är svagt, övre staven kan nästan sägas fattas. Utan föregående skiljetecken följa därpå 50—53 **iuli**, vari 50 i står alltför nära 51 u för att kunna ha bistav till **Y k**, som man väntar, och så 54—59 **skifti**. Vänstra mittraden börjar kanske liksom den högra med kolon; i rungruppen 74—82 **krist unia** finns intet skiljetecken men kolon efter.

Inskriften är följande:

	Slingan:	kuprun	:	raisti	:	stain	:	at	:	hipin	:	uar	:	nafi	:	suais	:	uar	:	han	:	Högra mittraden:	
		5		10		15		20		25		30		35		40							
	: i :	krikum		iuli		skifti		Vänstra mittraden:		kristr		hialb		ant		kristunia							
		45		50		55				60		65		70		75		80					

I satsen **uar** : **nafi** **suais** »var brors(syster)son till Sven» underförstås subjektet ur det föregående **hipin**, jfr Ög. 180 Gammalkil: **hrulf** : **fapu** : **sin** : **uas** **kup**, Ög. 184 Sjögestad: **ifti** **pura** + **bupur** + **sin** + **uar** + **taupr** + . Att 50—53 **iuli** är felristning för **kuli**, dat. sg. av »guld», visar allitterationen med **krikum**, jfr utelämnandet av motsvarande runa i **uli** Sö. 163 Rycksta. I : **kristr** : **hialb** : **ant** : är **hialb** imp. »hjälp», vilken uppmaning motiveras genom 74—82 **krist uni a**, vars predikat är 79—81 **uni** 3 sg. pret. av fsv. **unna** »älska», som styr den ändelselösa dat. sg. **krist** och bestämmes av adv. **a** »alltid».

Översättning: Gudrun reste stenen efter Hidin, var brors(syster-)son till Sven. Var han i Grekland, guld skiftade. Kristus hjälp anden! Kristus älskade han alltid.

Sven är troligen densamme, som rest Sö. 136 Aspa.

Inskriftens slut utgör en halvstrof i fornyrdeslag:

*Var han ī Grikum,
gulli skifti.
Kriſtr hiælp and!
Kriſt unni ā.*

166. Grinda, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 74.

Litteratur: S. Boije, Runforskningar i Södermanl. sommaren 1882 i Sv. fornminnesfören. tidskr. V, s. 157; Runverser s. 351; O. v. Friesen, Historiska runinskrifter s. 74 ff. i Fornvännen 1909.

Om fyndet av runstenen anför Boije följande: »Ett par alnar i söder om den förra stenen (Sö. 165) stack upp ur jorden en stenhäll om 30 à 40×50 à 60 cm. Under arbete med rättande af den förra, som stod på lut, hade det fallit egaren af Grinda in att rödja jorden af hällen, som nu blef öfver 2 meter lång och mer än 1 m. bred på det bredaste stället. Vid mitt nästa besök på stället väckte stenen min uppmärksamhet; bonden hämtade spaden, och sedan vi grävt oss in under smalaste ändan, upptäcktes snart runor. Stenen, rest på Vitterhets Akademiens bekostnad, är af grå gneis, till ytan ganska plan och slät, dock finnas på nedre delen ett par skrofliga ytor, som ej blifvit huggna. Korset är i hufvudsak likt det på Bautil 801 (Sö. 147 Glåttra), jfr äfven Bautil 799, venstra teckningen (Sö. 145 Eneby löt), och äfven inskriftens anordning utom att inskriften på Grindastenen öfverallt är dubbelradig. Huggningen tydlig, ej särdeles djup.»

Höjden 1,75, bredden vid foten 1,13 m, i toppen 64 cm, yttre slingans bredd 8 cm, den inre slingans 7 cm.

Inskriften börjar med kolon invid gränstrecket till fotslingan. I 1—10 **kriutkarþr**, 97—101 **karla** ha 8, 99 **r** föga krökt bistav och likna **u**. I 43—48 **kupuir** kunde man tänka på att antaga prick i 43 **k**, men sådan anses icke förefinnas av Boije och O. v. Friesen. Inskriftens sista ord lästes av Boije först **kauli**, som han sedan rättade till **karli**, av mig 1899 **karli**, av O. v. Friesen 1904 **kaula** varom han i brev yttrar: »Grinda stenens sista ord är enl. mina anteckningar och fotografi **𐀀𐀁𐀂𐀃**; **u** har en egendomlig form i det bistafven är vertikal och hufvudstafven lutande. Samma form i **kriutkarþr**. Om sista runan har jag i protokollet anmärkt: »en tvär bistaf är säker på vänster, osäker på höger sida om hufvudstafven. Angående **u** i **kaula** kan jag tillägga att bistafven, d. v. s. den vertikala stafven, något nedom midten är afbruten men ej bruten utan fortsätter i samma linie i hufvudsak som öfre delen, möjligen med någon liten dragning inåt runans hufvudstaf. Att döma af de öfriga, visserligen icke sällan missbildade eller rätt varierande typerna för **u** och **r** å stenen, synes den böra läsas som **u**.» Vid förnyad granskning 1906 fann jag 97—101 böra uppfattas som **karla**, såsom O. v. Friesen först riktigt läst 101, i avseende på 99 anser även han läsningen **u** stå för **r**, se *Fornvännen* 1909, sid. 74.

Inskriften är följande:

: **kriutkarþr** : **ainriþi** : **sunir** : **kiarþu** : **at** : **faþur** : **snialan** : **kupuir** : **uar** **ustr** : **a** : **aklati** : **kialti** :
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65
skifti : **burkir** : **a** : **sahks** : **lant** : **suti** : **karla** :
 70 75   80   85   90   95   100

Inskriftens enda svårtydda ord är 97—101 **karla**, som O. v. Friesen tolkar som en motsvarighet till fvn. *gǫrla*, *gǫrla* »till fullo», vilket ej giver synnerligen passande mening. Snarast skulle man vänta ett uttryck för »tappert, manligt» men ett sådant adv. finnes icke. Det synes då ej återstå annat än att fatta **karla** som gen. plur. av *karl* i bet. av »man» och bestämning till **burkir**. Då *karl* betyder »man av folket» avser väl **burkir karla** de städer och byar, vari landets befolkning bodde och som träffades av härjning. I **kriutkarþr** bör **iu** hava uttalats som *y*, se Noreen, *Aschw. Gr.* § 122, 2, a.

Översättning: Grytgard, Ändride, sönerna, gjorde (vården) efter sin käcke fader. Gudver var västerut i England, skiftade (dana)gälden, hemsökte i Saxland (n. v. Tyskland) befolkningens städer.

Till den avlidnes berömmelse omtalar inskriften, att han västerut i England »skiftat gäld» och »angripit borgar (städer)» i Tyskland. O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 75, anser den första uppgiften avse den avlidnes andel i den summa av 16,000 pund, varmed konung Etelred måste köpa sig fred vid Sven Tveskägs och Olov

Tryggvesons anfall på London 994, varefter vikingahären begav sig på nya härnadståg till Bretland och Saxland, och den senare ett härnadståg, som redan 994 företogs av danskar och svenskar till Elbe-bygderna, och som skildras dels av Adam av Bremen och dels av Thietmar av Merseburg ävensom i andra lågtyska urkunder. Sin tidsbestämning styrker O. v. Friesen med följande betraktelse av inskriftens beskaffenhet och innehåll s. 84 f.: »Jag har redan ofvan s. 77 noten antydtt, att stenens ornamentala behandling hänvisar den till det ålder-skickt af runstenar, som i Uppland faller före c:a 1025. I samma riktning pekar äfven inskriftens allmänna innehåll: det är just utmärkande för inskrifter af denna äldsta grupp (med danska runor), att till de stående uppgifterna, om hvem som reste stenen och öfver hvilken den är rest, fogas närmare meddelanden om någon av de nämnda personerna, hvar han bodde, hvilka hans närmaste märkligare fränder voro, hvilka företag han en gång haft del i, huru han dog o. s. v. Typiska i detta afseende äro de uppländska Bro-, Sälna-, Ryssbyle- och Borrestastena, se *Uppland, skildring af land och folk* II, s. 464. Till skedet c:a 1000—1025 hänvisar oss också en viss klumpighet och obehändighet i inskriftens formulering, se noten ofvan s. 78. En jämförelse med Kolundastenen, hvars egendomliga blandning af runtyper — svenska och danska — och anordning af inskriften i med hvarandra parallela, intill hvarandra liggande rader hänvisar till tiden c:a 1000 eller kanske t. o. m. till 990-talet, visar att Grinda-stenen är afgjordt yngre. Systerstenen från Eneby (af samme mästare) visar redan ansatser till ornamentala behandling af runramen. Grindamästaren torde alltså tillhöra andra eller tredje decenniet af 1000-talet. Vår inskrift säger icke, att Gudvir dog på sina härfärder. Sannolikt har han oskadd återvänt till hemmet. Ofvan har jag påpekat, att namnet på hans å inskriften först nämnda son *Griutgard* icke är vare sig svenskt eller danskt utan norskt (och isländskt) och förmodar, att Gudvir efter hemkomsten gift sig och uppkallat sin äldste son efter någon norsk vän, han förvärfvat i västerled. Om Gudvir som ung man drog i fält under 990-talets midt eller senare hälft, återkommer hem och gifter sig samt c:a 1020 dör, efterlämnande vuxna söner, som visa sin fader, efter dåtidens sed, den sista tjänsten, bör han vid sin död varit omkring 45 år.»

O. v. Friesens antagande om stenens tid förlika sig dock icke riktigt med de tidsuppgifter om dessa tilldragelser, som J. Steenstrup anför i *Normannen* III, s. 241 ff. Det var 8 sept. 994, som Olov Tryggveson och Sven Tveskägg kommo till London med 94 skepp, härjade under hösten i s. England, övervintrade i Southampton med underhåll från Wessex, varunder Englands alla provinser samlade de 16,000 pund, varmed deras avfärd köptes. De anfall av vikingar i bygderna kring nedre Elbe och Weser, som O. v. Friesen anser vara en följd av att England friköpt sig från dem, ägde dock rum före anfallet på England, såsom Steenstrup uttryckligen betonar s. 244 och ju även O. v. Friesen bör antaga, då han anför Thietmars datum d. 23 juni 994 för anfallet på Stade.

Uti inskriften nämnes emellertid först, att Gudver skiftade danagäld i England, och sedan, att han hem-sökte borgar i Saxland, och därmed är också tidsföljden av dessa bragder angiven, och andra händelser åsyftade, än O. v. Friesen antagit. Sannolikast avses väl den stora danagäld på 82,500 pund, varmed Knut den store år 1018 betalade sina nordiska stridsmän och som även nämnes i flera inskrifter.¹ Angreppet mot städer i Saxland skulle alltså hava timat efter 1018, och omkring 1040 omtalas hos Adam av Bremen ett härjningståg av vikingar vid Weser-mynningen.² Sakligt är det ju intet hinder för, att Gudver vid 20 eller 25 års ålder kunnat delta i Knuts erövring av England 1015 och vid 45 eller 50 år i ett vikingatåg till Saxland. Att han på ettdera varit hövding antydes av Sö. 244 Berga, då den avlidne Otrygg där säges hava fallit i Gudvers härskara. Då den yngste av Otryggs fem söner heter Knut och kan antagas uppkallad efter Knut den store, som dog 1035, är det säkert på Gudvers härfärd till Saxland, som Otrygg fallit, och för denna härfärd är alltså omkring 1040 en passande tidpunkt.

Inskriften utgör en sexradig strof av eljest okänd form, Grinda-strofen, med verserna 1, 2, 3, 5 sexledade, 4 och 6 tvåledade, se Brate, *Fornnord. metrik.*, Sthlm 1898, s. 71.

¹ O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 65 ff.

² Adam v. Bremen, *Hamb. Kirchengesch.*, herausgeg. v. B. Sehmeidler, Hann. u. Lpz. 1917, s. 136: Lib. II, cap. LXXVII: Ipso tempore (vid Hardechnuds död) ferunt Ascomannos et pyratas per ostium Wirrahæ progressos venisse usque ad Lismonam (Lesum, pr. RB. Stade, Kr. Blumenthal) insperate omnia vastantes. Quibus inde redeuntibus ad naves bellum ad Aunon (Aumund, pr. RB. Stade, Kr. Blumenthal) illatum est, ibique maxima pars eorum trucidata fertur.

*Grýtgardhr Ænridhi synir
giardhu at fadhur snicellan.
Gudhvær var væstr á Ænglandi,
gialdi skifti,
burghir á Saxlandi
sötti karla.*

Rörande O. v. Friesens invändningar mot antagandet av en annars okänd strof, se Sö. 113 Kolunda, s. 85 f.

167. Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 74, 75. Pl. 13: B. 817.

Litteratur: B. 817; L. 872; Ransakn. 1667—84.

Runstenen står rest vid södra sidan av infartsvägen, som där bildar en backe åt väster och öster, mittemot början av uppkörsbron till ladugårdsskullen.

Ämnet är gråsten, höjden 1,57 m, bredden vid foten 42 cm, i toppen över nedre slinglinjen 52 cm, slingans bredd är 10 cm. Västra kantsidan är 58 cm bred över korsets kärna.

På framsidan står ormslingan, ristad med runinskrift, som fortsättes på mittytan delvis med kvistrunor, varefter upptill under toppslingan ett människoansikte är anbragt. Det konstfulla korset är däremot ristat på stenens vänstra sida.

Kvistrunorna äro 34 1:1 **t**, varpå de vanliga runorna 35—36 **ri** följa, 37 3:6 **k** med följande punkt. Följande ord börjar med den vanliga runan 38 **k**, därpå stå kvistrunorna 39 3:2 **u**, 40 3:3 **þ** och slutligen de vanliga runorna 41—42 **an**.

Inskriften är följande:

Slingan: **uiniutr : raisþi : stain : at : kumunt · sun · sin**. Mittytan: **trik · kupa**
                   5   10   15   20   25   30   35   40

Översättning: Vinjut reste stenen efter Gudmund, sin son, en kämpe god.

168. Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 12: B. 810.

Litteratur: B. 810; L. 873; Ransakn. 1667—84.

I *Ransakn.* säges: »item en uthan för bygn». Runstenen är nu förlorad. Enl. B. 810 är denna runsten en del av övre delen på en sådan. Ämnet har säkerligen varit gråsten. Enl. måtten i B. 810 har styckets höjd varit 47 cm, bredden 63 cm.

I vänstra slingan är 1 en bistav antagligen till **r**, som varit ändelse i nom. av resarens namn, varefter följer 2—7 **raisþi**.

Högra slingan innehåller 8—9 **-si** som utgjort slutet av dem. pron. [þan]**si**, prep. 10—11 **at** »efter» och 17—232678. *Södermanlands runinskrifter.*

12—13 **ui**, som utgjort början av namnet på den avlidne, som följaktligen sannolikt varit samma **uiniutr**, som rest Sö. 167 Landshammar.

På mittytan står 14—15 **pu** slutet av [fa]pu följt av 16—18 **sin**.

Inskriften torde alltså hava varit: **-r raispi** [stain · pan] **si at ui-** [fa] **pu sin**

Översättning: N. N. reste denna sten efter Vinjut sin fader.

169. Ekeby, Svärta sn, Rönö hd.

Pl. 13: B. 820.

Litteratur: B. 820; L. 886; Ransakn. 1667—84; Runverser s. 183; Boije, Sv. fornminnesfören. tidskr. V, s. 161.

Runstenen, som enl. B. 820 hade blott högra slingan och en mittslinga i behåll och stod invid båtformiga stensättningar å »Ekeby Löö», är nu förlorad.

Ämnet har säkerligen varit gråsten. Höjden var enligt måtten i B. 820 74 cm, bredden 43 cm.

Inskriften var i huvudslingan: —**ii nar : pair : si : ar : lit : osi**, i mittslingan: **-nunt : raisa**, som av Bugge, *Runverser* s. 183 uppfattats som lämningar av en versifierad inskrift, som han förmodat utfyllt:

[Hiar munu standa
stæi]nar fæirse,
ar lét **As** . . . (t. ex. *Áskell*)
[at **A**]nund ræisa

och översätter: Här skola dessa stenar stå, som As(kell) lät resa efter Anund.

170. Nälberga, Svärta sn, Rönö hd.

Pl. 75. Pl. 13: B. 819.

Litteratur: B. 819; L. 885; Ransakn. 1667—83; Teckn. av A. Wætter i VHAA:s top. ark.; Brate, Fornvännen 1907.

Runstenen står rest norr om Nälberga i den s. k. Klippinge-hagen på västra sidan och invid vägen till Klippinge med inskriftsidan åt vägen.

Ämnet är gråsten, höjden är 1,85 m efter stenens mitt, bredden vid foten 80 cm, i toppen 71 cm, tjockleken 46 cm. Huvudslingan är 10 cm bred, den runristade korsfoten nedtill 21 cm, slingorna med kvistrunor nedtill 10 cm, upptill 18 cm.

Korsets ornament äro delvis otydliga. Det synes, som om en yttre ring vore ämnad att gå under korsarmarna över knorrarna, en inre över korsarmarna men under knorrarna. Knorrparet nedtill t. v. har alldeles misslyckats vid utförandet.

Inskriftens första namn 1—7 **uistain** föregås av kolon. I 8—13 **agmunr** är prickens säker i 9 **g**. I 14—19 **kupuia** har 14 **k** en mera oregelbunden grop, som möjligen kan fattas som prick. I 24—29 **r[ai]spu** äro 25—26 **ai** fullkomligt borta såsom i B. 819, ävensom halva nedre staven i 27, omvänt **s**. I korsfotens 50—60 **prutan piagn** finnes avgjort prick i 59 **g**.

Efter 61—63 **han** i vänstra mittraden följa åtta kvistrunor. 64 är fullt tydligt 1:3 **m**. 65 går över en avsats, nedanför vilken tydligt finnes 2:2, men, som det synes, står ovanför avsatsen 1:1, varför 65 är 3:3; B. 819 läser ock 3:3 **p**, Wætter 3:2 **u**, Boije 1:1 **t**; runan måste vara 2:3 **i**. 66 är troligen 3:3 **p** snarare än 2:3 **i**, t. v. utgå två kvistar från samma punkt. B. 819 3:3 **p**, Wætter 2:3 **i**, Boije 2:3 **i**. 67 är sannolikt 3:6 **k**; upptill utgår nämligen ett litet streck till h. om staven, som uppenbarligen är avsett att vara bistav; B. 819 3:4 **o**, Wætter 3:5 **r**, Boije 3:6 **k**. 68 är klart 3:5 **r**, som ock Wætter och Boije läsa; B. 819 4:4, vilket förbjödes av sig självt. 69 synes vara 2:3 **i**, ty det streck, som utgår vågrätt mitt emot det översta t. h., är säkert icke hugget; B. 819 och Boije 3:3 **p**, Wætter 2—3 **i**. 70 synes vara 3:6 **k**; B. 819 4:6, vilket är omöjligt, såsom ock Wætters 2:6 och Boijes 1:6 äro. 71 är klart 2:3 **i**, som ock Boije läser; B. 819 3:3 **p**, Wætter 3:4 **o**.

I högra mittslingan, som har 12 kvistrunor, följer 72, som är klart 3:2 **u** och så läses av alla. 73 synes vara 2:4 **a**, strecken t. h. äro klara, t. v. det nedersta; det övre är mera oregelbundet och till äventyrs finns ovan detta ett ännu mera oregelbundet; runan är alltså sannolikt 2:4 **a**, möjligen 1:4 **l**, till äventyrs 3:4 **o**. B. 819 har 2:3 **i**, Wætter 1:4 **l**, Boije 1:1 **t**. 74 är klart 3:5 **r**, som ock Wætter och Boije läsa; B. 819 har 4:5. 75 är sannolikt 3:3 **p**, såsom hos Wætter, med klara ättstreck t. v., då mellan de två tydliga strecken t. h. en djup fåra finnes, som kan vara lämning av ett streck; möjligen 2:2 **u**, som i B. 819; Boije 3:1 **f**. 76 är klart 1:1 **t**, som alla läsa; Wætter har framför denna runa några streck, som sakna grund. 77 läsa alla 3:2 **u**. 78 är 3:4 **o**; det nedersta strecket t. h. är dock ej fullt så klart som de övriga men synes säkert; Wætter och Boije läsa ock 3:4 **o**, B. 819 3:3 **p**. 79 är klart 3:3 **p**, som alla läsa. 80 är 3:2 **u**; staven är upptill förstörd; av strecken t. v. synes av det översta blott spetsen, de två övre strecken äro säkert huggna, det nedersta sannolikt, t. h. kunde ju upptill ett streck hava funnits. Runan är alltså sannolikt 3:2 **u**, möjligen 2:2 **n**, 3:3 **p**, 2:3 **i**; B. 819 saknar runan, Boije betecknar därför en skada, Wætter läser 3:2 **u**. 81 är klart 1:3 **m** och läses så av alla, liksom ock 82 3:3 **p**. 83 är 2:4 **a**, med det översta strecket till h. otydligt och skilt från staven, möjligen 2:3 **i**; Boije läser 2:2 **n**, B. 819 saknar denna runa och Wætter har därför **n**. Efter 83 har nog ingen runa mer funnits.

Läsningen av mittslingans t. v. och t. h. är alltså efter 61—63 **han** följande:

	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Brate	m	p	p (i)	k	r	i	k	i	u	a (l, r p (u) t u o p u (n, m p a (i) o)											
B. 819	m	p	p	o	4:4 p	4:6 p	u	i	4:5 u	t	u	p	p	—	m	p	—				
Wætter	m	u	i	r	r	i	2:6 o	u	l	r	p	t	u	o	p	u	m	p	n		
Boije	m	t	i	k	r	p	1:6 i	u	t	r	f	t	u	o	p	—	m	p	n		

Av denna översikt framgår, att endast i min läsning bekanta ordformer uppkomma, som giva möjlighet till tydning, varvid dock 65 3:3 **p** måste rättas till 2—3 **i**, då 64—66 giva prep. **mip** »med», som styr ack. pl. 67—71 **kriki** »grekerna», vilket adverbial hör till 3 sg. pret. **uarþ**, varvid alltså 75 måste fattas som 3:3 **p**, icke 3:2 **u**. Första satsen är alltså: *han mædh Grikki vardh* »han kom bland grekerna (grekiska kejsardömet i Konstantinopel)». Jfr i avs. på detta bruk av *vardha*, fvn. uttryck såsom *verða á fótr, á fitium, brottu* och av *með* med ack. isl. *kom með fróð regin; sikt Hákon fór með heiðin goð*. I den följande satsen är 76—77 **tu dō** »dog» pred., och då 78 **o** bör vara prep. **ā** »på, i», bör återstoden angiva platsen för hans död. Det ligger nära till hands att förmoda 79—81 vara dat. pl. fsv. **pōm** »dem», så att satsen betydde »dog hos dem (grekerna) »därefter», men däremot talar, att det alltid heter *i Grikki* uti runinskrifter, t. ex. Sö. 85 Västerby, 163 Rycksta, 165 Grinda, 346 Y. Järna. Det är alltså namnet på en plats i södern, som beror av prep. **o** och måste stå i dat. Utscende av dat. pl. har 79—81 **pum**, vars motsvarighet i verkligheten blott kan gissas. F. Löffler har i min tydning i *Fornvännen* 1907 föreslagit tydningen *Ἰθώμη*, stad i Tessalien och fäste i Messenien, av vilka den förra ock hade namnformen *Θώμη*. Samma ortnamn finnes kanske Ög. 231 Ö. Stenby: **tsinar pu[fi]**. Om ortnamnet är 79—81 **pum**, måste 82—83 **pa** vara adv. fsv. **pa** »då, därpå», som man eg. skulle vänta ristat **po**, men nasalitet kan ock lämnas obetecknad. I annat fall är ortnamnet 79—83 **pumpa**, vartill lika litet någon motsvarighet kan finnas.

Inskriften är följande:

Huvudslingan: : uistain : agmunr : kupuir : þair : r[ai]sþu : stain : at : baulf : faþur sin Kors-
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
 foten: þrutar þiagn : Vänstra mittraden: han, kvistrunor: miþ kriki Högra mittraden,
 50 55 60 65 70
 kvistrunor: uarþ tu o þum þa
 75 80

Namnet **baulf** förekommer annars icke men är säkert en motsvarighet till fvn. *Bøðolfr*, se A. Norcen, *Aschw. Gr.* § 244, 5.

Översättning: Visten, Agmund, Gudver, de reste sten efter Baulv, sin fader, en kraftkarl. Han kom till grekerna, dog hos dem därpå (el. i **þum** l. **þumpa**).

171. Esta, Säterstads sn, Rönö hd.

Pl. 76. Pl. 12: B. 816.

Litteratur: B. 816; L. 865; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, *Mon.* X, 19; Stephens, *ONRM* II, 811; Boije, *Sv. fornminnesfören. tidskr.* V, s. 152; *Runverser* s. 162.

Ristningen befinner sig på västra sidan av ett stort gråstensblock ovanpå det berg, som sydost om Esta ligger invid nordöstra sidan av landsvägen vid östra ändan av den urtappade Esta-sjön. Stenblocket utgör det västligaste av de många, som ligga nedom bergets högsta höjd, är icke synligt till vägen och ligger c:a 120 steg öster om bergets norra ända, som är närmast Esta. Den sidan, varpå ristningen finnes, har 2,10 m höjd, men ristytan når ej till marken nedtill. Ristningen är 1,60 m hög, c:a 1,03 m bred, slingan 8 cm. Ristningen är djup men mycket skadad genom avflagning, i synnerhet stenens nedre delar.

I slingan, som utgår från korsets kärna nedåt vänster, är sålunda uti 1—9 **inkifastr** av 1 **i** blott toppen 1,5 cm, af 6 **a** blott vänstra ändan av v. bistaven i behåll 2 cm, 7 **[s]** alldeles borta, i 10—12 **lit** finnes av **l** och **t** blott toppen, av 11 **i** alls intet kvar. I 13—17 **hakua** synes av 13 **h** blott en skugga i stenen, i 14 **a** är övre staven och bistavens övre sida avflagad, 17 **[a]** saknas redan i B. 816. I 18—22 **stain** fattas på 20 **a** övre staven och h. bistaven, 21 **i** alldeles, varav i B. 816 ock blott toppen finnes. Av 37 **u** i 34—38 **faþur** finns i B. 816 blott bistaven, nu alls intet, av 41 **n** i **sin** blott spetsen av v. bistaven. Efter 42—43 **ha** i **ha[n]** har en avflagning fullständigt förstört slingan på en sträcka av 40 cm och därpå följer 51—53 **ulm** i **[h]ulmk[arþi]**, på vars 54 **k** blott 5,5 cm uppifrån av staven är i behåll och på 56 **r** 3 cm av nedre stavens högra sida och 4 cm av nedre bistavens vänstra sida nedifrån. B. 816 **[skaipar · uisi]** är alldeles borta, av **[mi]þ** finns större delen av 72 **þ**, därefter samma runor som i B. 816, nämligen 73—75 **ski** och 78—79 **ra**, vilket ord C. Säve hos Stephens fullständigat till **ski[ba]ra**, varmed Bugge, *Runverser* s. 162 jämför **truknapi han uti meþ ala skibara** DR. 169 Nylarsker.

Inskriften har varit följande:

inkifa[s]tr · l[i]t haku[a ·] sta[i]n · eftir · sihuip · faþ[u]r · sin · ha[n · fial · i h]ulm k[arþi · skaipar ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 uisi mi]þ · ski[ba]ra
 70 75

Översättning: Ingefast lät hugga stenen efter Sigvid, sin fader. Han föll i Holmgård (Novgorod, Ryssland) som skeppshövding med sitt skeppsfolk.

Inskriftens andra sats utgör en halvstrof i fornyrdeslag:

*Han fiæl
i Holmgardhi,
skēdharvīsi
mædh skipara.*

Bugge, *Runverser* s. 162 menar de två första verserna vara prosa, men däremot talar förhållandet i Sö. 121 Fagerlöt, Hamra, 173 Tystberga, där den metriska delen inledes med *han*.

172. Tystberga kyrka, Rönö hd.

Pl. 76.

Litteratur: Dybeck, *Reseber*. 1864; Boije, *Sv. fornminnesfören. tidskr.* V, s. 151.

Ett stycke av en runsten ligger inuti väggen av östra tornmuren i Tystberga kyrka på norra sidan om en öppning mellan tornet och valvet, 64 cm från tornrummet, 84 cm från valvet.

Ämnet är gråsten, längden 75 cm, bredden, så mycket som skjuter fram därav ur tornmuren, är i lilländan 14 cm, i storändan 20 cm, tjockleken i lilländan 11 cm, i storändan 15 cm.

Runstenens slinga har utgått åt v. och h. från korsets fot, jfr Sö. 2, 34, 36, 71. Av korset är nedre armens nedre linje och sidolinje synlig och h. armens nedre linje delvis.

Såsom Boije antagit, utgör troligen 1—5 **ku**pla-, som är återstod av namnet **ku**pla[ifR] »Gudlev», inskriftens början och står på den slinga, som åt vänster utgår från korsets fot. På slutslingan, som från höger återvänder till korsets fot, står nedifrån uppåt 6—8 **ti**r och därefter på korsfoten uppifrån nedåt 9—11 **su**n, vartill fogats 12—14 **si**n innanför begynnelseslingan.

Av inskriften finnes alltså i behåll blott: **ku**pla₅ — — **ti**r₁₀ **su**n · **si**n. Inskriftens lydelse kan därför förmodas varit: Gudlev [lät resa denna sten efter X., broder sin och Y. (kvinno-namn)] efter sin son.

173. Tystberga, Tystberga sn, Rönö hd.

Pl. 77. Pl. 13: B. 818.

Litteratur: B. 818; L. 860; *Ransakn.* 1667—84; D. *Runa* fol. II, 9; S. Boije, *Sv. fornminnesfören. tidskr.* s. 151; *Runverser* s. 158; E. Olsson, *Yngvars saga víðförla* s. 62.

I *Ransakning* 1667—84 säges om runstenens plats följande: I Tystberga by . . . finnes uthi een haga een flaat steen liggandes med Runa skrift rijtadh men mossa påväxt, att den inthet stort skönias kan. Item är där hos een annan stoor flaat och slät sten som står på Sned. Noch är där iämppte een fyrkantig stor steen och där omkring äro steenrader lagde, såsom en tämmelig stor Kyrkiogård. Enl. Dybeck, *Runa* fol. II, 9 funnos dessa minnesmärken kring runstenen 1874 mycket vanvårdade.

174. Aspö kyrka, Selebo hd.

Pl. 77. Pl. 7: B. 735.

Litteratur: B. 735; L. 952; Ransakn. 1667—84; Broocman, Sagan om Ingvar Vidtfarne, Sthm 1762, s. 188 f.; Stephens, ONRM. II, 638 f., III, 281; O. Hermelin, Selebo hds fornlemn. s. 1, 3, teckn. s. 31, pl. 6 och Förr och nu, V (1874), s. 256; Runverser s. 203 f.; Till Hembygden XI (1914), s. 78, foto.

I *Ransakn.* 1668 säges: »Uthi sielfwa Kyrkiodören ligger een Runsteen, uppå hwilkens begges ändar dörpelarne ståå murade.» Runstenen är nu rest mot och sammanfogad med norra innerväggen i vapenhuset till Aspö kyrka.

Ämnet är gråsten, höjden 2,07 m, bredden vid foten 1,06 m, över korsets kärna 1,31 m, vid toppen 1,05 m. Slingans bredd är 7—9 cm.

Av trampet i kyrkdörren hava somliga delar av ristningen blivit fullständigt eller i det närmaste utplånade. Vid mitt besök 1896 fann jag ristningen uppmålad med svart färg efter B. 735, även där nu ingen ristning finnes.

Uti namnet 1—6 **ublubr** äro 1—2 enligt B. 735 och Broocman **ub** men nu tillika med slingan därstädes fullständigt bortnötta; 5 är säkert **b**, icke **p**, ehuru det inre av ringarna är förstört. I 10—13 **kira** finnes av 13 **a** blott toppen, och det följande skiljetecknet är alldeles borta, dock bottnen av en punkt möjligen i behåll. I 14—17 **kuml** är övre staven borta på 14 **k**, hela staven på 15 **u** och vänstra bistaven på 16 **m**. Efter 30—31 **at** har intet skiljetecken funnits, ej heller efter 32—34 **sun** och 43—45 **uar**. I 53—60 **kut**: **lanti** har Hermelin antagit 53 vara **g**, men den grop, som finnes mest lik en prick jämte många andra, sitter alldeles uppe vid övre linjen och kan fördenskull knappt antagas vara prick; kolon efter **kut** är säkert. 61—62 **py** äro säkra. Efter 63—65 **lit** finnes möjligen kolon. I 66—69 **fiur** finnes av 67—69 blott övre delen och punkt därefter mitt i raden. I 73—77 **flupu** finnes av 73 **f** blott nedre bistaven och möjligen toppen av den övre. 78—83 **kankir** äro mycket tydliga och följas av ett svagt kolon. Efter 84—87 **pair** finnes intet skiljetecken. De närmast följande runorna före slingknuten äro 88—90 **uib**. 90 är **b** av samma form som 5, icke **p** med liten ring som i B. 735, ty vid närmare påseende befinnes övre ringen väl i behåll. Efter 90 **b** är slingan med dess runor fullständigt utplånad på 39 cm, där ett kolon står, ganska tydligt under skynket. Runan framför detta kolon kan ha varit **r**, då ytan har något av formen av högra bistaven till **Λ**. I 96—100 **uiltu** har 96 **u** snarare formen av **r**, ungefär lik 28, uppenbarligen dock att fatta som **u**, bistaven har icke full djuplek, staven och 97 äro otydliga, liksom nedre delen av 98 **l**. I 99 **t** ha bistavarna fullt djup, staven finnes knappt. 100 **u** och 101—103 **iki** äro borta utom foten av 103 **i**.

Runorna utom slingan äro däremot tydliga. I 104—108 **halta** synes av 104 **h** staven och högra bistrecken mycket väl, vänstra bistrecken äro mindre tydliga. I 109—111 **gup** bör måhända 109 **g** antagas hava prick, då den prickliknande grop, som där finnes, har det rätta läget och förefaller ristad.

Med de blott genom B. 735 betygade runorna inom [ ] är inskriften följande:

[ub]lubr	·	lit	·	kira	:	kuml	:	likhus	:	auk	:	bru	·	at	sun	sin	:	biurn	:	uar	trebin	:	a	:	kut	:	lanti	:	py	:	lit
5		10		15		20		25		30		35		40	45	50		55		60		65									
fiur	·	sit	:	flupu	:	kankir	:	pair	uib	[ulkur]	:	uiltu	iki	Innanför slingan nedifrån uppåt: halta :																	
70		75		80		85		90		95		100																			105
gup	:	hilbi	:	anta	:	hans																									
110		115		120																											

Enligt Stephens, ONRM. II, 640 uppfattade C. Säve [ub]lubr som *Upp-Lumbæ* och dess senare del som identiskt med namnet på västgöotalagmannen *Lumbær*, gen. *Lums* och förmodade *Upp-* tillfogat för att beteckna honom vara från Uppland till skillnad från någon namne i annat landskap. Om namnet *Lumbær* yttrar M. F. Lundgren, Ark. f. nord. fil. III, 228: »Då namnet är enkelt och ej synes kunna sammanställas med något sammansatt personnamn, är det antagligen från början ett tillnamn. Man kan vid dess förklaring tänka på det isl. *hlumr* århandtag (genit. *hlums* enl. Wimmer, formlära s. 53); i svenska munarter fins ett motsvarande

lumm, *lomm* 'handtag, skaft (på åra eller qvast)' Rietz 414. Namn på redskap o. dyl. användes ofta som tillnamn » Bugge, *Runverser* s. 204 ifrågasätter ock att fatta ristningen som *Upp-laupR, jfr namnet fht. *Louf*, vilket dock ligger längre bort. Då *Upp*- icke plägar vara första led i namn, synes det sannolikt, att det här brukas att utmärka personen i fråga, såsom C. Sæve antager, men måhända blott som boende på »Uppgården» i byn.

Ordet **likhus** förekommer också å B. 624, L. 761, D. I, 121 Gryta, Uppl., även där i förbindelse med bro såsom något, som ägnades den dödes minne. Liljegren, *Runlära* s. 125 översätter det med »likhus» men vill icke bestämma, om dessa utgjort en särskild byggnad till liks insättning, en murad grav eller gravvård i form av likkista. Stephens, ONRM. II, 707 anser, att **likhus** betyder »resting-house for corpses on their way to the church-yard». Ingendera förklaringen synes emellertid tillämplig på så jämförelsevis gammal tid, som denna runsten bör tillhöra, då ordet »kummel» antyder, att den döde icke begravdes i kyrkogård. Då **likhus** i båda inskrifterna är samordnat med »bro» och tydligen utgör någon allmännyttig inrättning, synes det till betydelsen böra sammanställas med **siluaus** D. I, 252 (B. 541, L. 310), D. I, 252 Sundby, Uppl., vilket Liljegren, *Runlära* s. 131 med rätta förklarar som härbärge, där resande kunde vistas, så länge de behövde (isl. *sálu-hús*, *sál-hús*, *sælu-hús*) och anför exempel på förekomst och grundande av sådana i Sverge och på Island. En sådan betydelse framkommer, om första leden antages vara ordet *líkn* f. »Barmhertighet mod den nødlidende eller bekymrede, hvorved der ydes ham Hjælp eller Trøst til Forbedring i eller Formildelse af hans mislige Stilling», som i sammansättningsfogen förlorat -n, liksom fsv. *iæmhōgher* till *iæmpn*. I avs. på sammansättningens bildning jfr fvn. *líkn-stafir* pl. »trøstende Tale».

Om 78—83 **kankir**, som annars icke förekommer, yttrar Bugge, *Runverser* s. 204: »**kankir** oversätter Stephens 'the gangers (foot-soldiers)'. Denne Tolkning holder jeg for mulig, men for usandsynlig, da Ordet har adjectivisk Form. **kankir** har efter min Formodning været udtalt *gængir*, jfr oldn. *gengr*, i Stand til at gaa, gangbar, glsv. n. *gænkt*, gangbart. *flýðu gængir* betyder neppe heller 'alle, som kunde gaa, flygtede'. Jeg tror snarere, at *gængir* ifølge Betydningen slutter sig til Subst. oldn. *gengi* n., glsv. *gængi* n., Følge, Understøttelse, saa at *flýðu gængir* betegner 'de, som fulgte ham, flygtede'.» Bugges tydning synes mycket sannolik.

De utplånade runorna 91—95, som i B. 735 läsas [*ulku* . .], kunna antagas vara delvis fellästa och förmodas av Bugge hava varit **uikual**, i det han läser: **pair uip uikual uiltu iki halta**: »de vilde ikke holde Kamppladsen imod (Fienderne)», som han fattar som två verser, av vilka redan Stephens riktigt tolkat den sista. Då nu **uip** skall läsas **uib**, kan denna tilltalande tolkning icke vidhållas. Jag förmodar att det stått: **ui biurnar**, i det 92 **† I** är återstod av **R r** och 93—94 varit mycket skadade, och att **pair ui biurnar uiltu iki halta** betytt: »de ville icke hålla Björns fälttecken», jfr fvn. *vé* n. »Märke, Fane», vilket anger, att Björn var deras anförare, som de lämnade i sticket. Denna tolkning är dock osäker, och särskilt kan mot den invändas, att gen. sing. av **biurn** annars alltid heter **biarnar**, se t. ex. Sö. 8 Nybble.

Översättning: Upp-Lum lät göra minnesvård, härbärge och bro efter sin son Björn, (som) blev dräpt på Gotland. Därför lät han livet, att följesmännen flydde; Björns fälttecken de ville icke hålla. Gud hjälpe hans ande!

En halvstrof i fornyrdeslag utgöra verserna:

*Þý læt fiur sit
flýdhu gængir;
þēr vœ Biornar
vildu ækki halda.*